

Управління культури, національностей, релігій та
туризму Хмельницької облдержадміністрації

Хмельницька обласна організація
Національної спілки краєзнавців України
Хмельницька обласна універсальна наукова
бібліотека імені Миколи Островського

**Календар
знаменних і пам'ятних дат Хмельниччини
на 2016 рік
(ювілейне видання)**

Рекомендаційний бібліографічний довідник

Хмельницький
2015

ББК 92.5

К 17

Календар знаменних і пам'ятних дат Хмельниччини на 2016 рік: (ювілейне вид.): реком. бібліогр. довід. / Упр. культури, національностей, релігій та туризму Хмельниц. облдержадмін.; Хмельниц. обл. орг. НСК України; ХОУНБ ім. М. Островського. – Хмельницький: ПП Заколотний М.І., 2015. – 204 с.

Друкується за рішенням Науково-редакційної ради Хмельницької ОУНБ ім. М. Островського, протокол № 15 від 08.11.2015 року.

Укладачі: *Мельник В.О.,
Грицишина О.О.*

Редактори: *Маковська В.В.,
Марчак Т.Ф.*

Відповідальна за випуск: *Синиця Н.М.*

Зміст

Від упорядників	7
У 2016 році виповнюється	10
Січень	17
Лютий	22
Березень	27
Квітень	31
Травень	35
Червень	40
Липень	44
Серпень	49
Вересень	51
Жовтень	55
Листопад	59
Грудень	64
Імена, події, факти	68
Гербу Поділля 220 років. До 220-річчя з часу затвердження <i>(В. Ільїнський)</i>	69
Подільська спархіяльна бібліотека: місце і роль в духовному житті мешканців краю (кінець ХІХ – початок ХХ ст.). <i>До 125-річчя з часу заснування (Ю.Блажевич, О. Блажевич) ...</i>	72
Імена, події, факти. До 50-річчя з часу виходу «Календаря знаменних і пам'ятних дат Хмельниччини» <i>(Н. Синиця)</i>	78
Вчений, педагог, патріот. До 70-річчя з дня народження <i>Лева Васильовича Баженова (В. Прокопчук)</i>	81
Поціновувач рідного слова. До 60-річчя з дня народження <i>Василя Івановича Горбатюка (О. Грицишина)</i>	86

Вершини долають сильніші. До 60-річчя з дня народження Анатолія Євгеновича Новікова (В. Флентін)	90
Серце віддав людям. До 55-річчя з дня народження Анатолія Петровича Корнєєва (М. Жоган, В. Добровольський)	92
Сергій Кукуруза – подільський художник-графік. До 110-ї річниці з дня народження (Я. Олексів).....	95
Від давнього Плоськирова. До 585-річчя з часу першої згадки про місто Хмельницький (С. Єсюнін).....	98
Епатажний Сергій Пантюк. До 50-річчя з дня народження (В. Захар'єв).....	101
За голосом серця. До 55-річчя з дня народження Тараса Михайловича Андрійчука (М. Заславська)	104
Співець Поділля й Буковини. До 100-річчя з дня народження Володимира Самійловича Бабляка (Л. Данилюк).....	106
Криниця Павла Гірника. До 60-річчя з дня народження (В. Дмитрик).....	110
Життя, подароване людям. До 220-річчя з дня народження Степана Хомича Хотовицького (Л. Саксонік).....	114
Багатогранність таланту Михайла Ніколаєва. До 60-річчя з дня народження (М. Фролова).....	116
Високоліття Подільської «Просвіти». До 110-річчя з часу заснування «Просвіти» на Поділлі (В. Мацько).....	119

Лікар за фахом – письменник за покликанням. <i>До 125-річчя з дня народження Михайла Опанасовича</i> <i>Булгакова (В.Боневич)</i>	123
Засновник і голова Подільської «Просвіти», модерний лікар великого масштабу. <i>До 155-річчя з дня народження Костя Григоровича Солухи (В. Міхалевський).....</i>	127
На сторожі соцреалізму. <i>До 115-річчя з дня народження Маргарити Яківни Сенгалевиц (В. Мацько).....</i>	131
Уродженець Поділля, православний мислитель, дослідник церковної історії – Василь Зеньковський. <i>До 135-річчя з дня народження (Ю. Блажевич, Н. Балабуст).....</i>	135
Перший прем'єр директорії. <i>До 140-річчя з дня народження Володимира Мусійовича Чехівського (В. Міхалевський).....</i>	138
Майстер портрету. <i>До 130-річчя з дня народження Георгія Семеновича Верейського (В. Хоркавий).....</i>	142
«Найкраще мені твориться в Хмельницькому...». <i>До 80-річчя з дня народження Сергія Мамедовича Гульшані (М. Заславська).....</i>	147
Володимир Красицький – талановитий педагог-новатор, реформатор освітянської галузі Хмельниччини. <i>До 80-річчя з дня народження (Ю.Блажевич, О. Блажевич, Н. Ващук).....</i>	149
Служити Богу, Церкві і людям – духовне і життєве кредо митрополита Антонія. <i>До 70-річчя з дня народження (Ю.Блажевич).....</i>	155
«Ронять клени жмутики бурштину...». <i>До 125-річчя з дня народження Юрія Клена (Т. Міцінська).....</i>	161

Храм української душі. До 25-річчя Народного Дому «Просвіта» у м. Хмельницький (З. Діденко).....	164
Розмаїтий світ творчості Олени Скорупської. До 65-річчя з дня народження (Н. Байдюк).....	169
Щоб оживала душа людська. До 25-річчя з часу створення Хмельницької школи іконопису «Нікош» (В. Льїнський).....	172
Невиправний романтик. До 55-річчя з дня народження Віталія Цезарійовича Міхалевського (М. Кульбовський).....	174
З любов'ю до землі. До 70-річчя з дня народження Михайла Васильовича Шаповала (С. Єсюнін).....	177
Збирач мовного та етнографічного матеріалу. До 215-ї річниці з дня народження Володимира Івановича Даля (В. Боневич).....	179
Зіркова вершина спортсмена. До 60-річчя з дня народження Сергія Вікторовича Нагорного (В. Флентін).....	83
...і показує Хмельницький. До 25-річчя з часу створення хмельницького телебачення (А. Трачук).....	185
Лицар українського духу. До 90-річчя з дня народження Володимира Петровича Вовкодава (Ю. Блажевич).....	190
Іменний покажчик ювілярів.....	194
Відомості про авторів історичних та біографічних довідок	200

Від упорядників

У 2016 році виповнюється **50 років** з часу першого виходу рекомендаційно-бібліографічного довідника «Календар знаменних і пам'ятних дат Хмельниччини».

Перше видання, роздруковане на ротаторі, з'явилося у 1966 році і містило незначну кількість ювілейних дат.

Згодом видання «Відзначення знаменних і пам'ятних дат Хмельниччини» стало методичними рекомендаціями на допомогу бібліотечним працівникам і містило невеликий анований список ювілейних дат, розташованих іноді за тематикою, іноді за хронологією та поради бібліотекарям.

Першими авторами-упорядниками були бібліографи С. Гуменюк та Р. Шпилько. Удосконалення структури довідника завершено у 1993 році і він почав складатися з двох розділів: хронологічного переліку дат і коротких текстових довідок від упорядників.

Дослідницька робота працівників бібліотеки дала можливість значно збагатити відомості про історичні процеси на теренах краю, видатних подолян, які своєю працею, творчою діяльністю прославляли і прославляють Хмельниччину. До написання текстових довідок, крім бібліотекарів, долучаються науковці, краєзнавці, освітяни, музейні працівники.

Сьогодні це ґрунтовний універсальний бібліографічний довідник, який містить більше 400 позицій. Видання здобуло авторитет не тільки серед бібліотечних працівників, користувачів, а й серед наукової еліти краю.

Цьогорічне видання побудоване за традиційною схемою і складається з двох розділів: хронологічного переліку дат і текстових довідок з бібліографічними списками.

Ювілейні дати подаються за новим стилем. В першому розділі спочатку подаються дати, точність яких чітко не встановлена. Якщо у джерелах траплялися розбіжності по одній

і тій же даті, перевага надавалася фундаментальним енциклопедично-довідковим виданням. Неточності можливі у датуванні подій і дат народження, що відбувалися до лютого 1918 року, оскільки джерела не завжди розрізняли старий і новий стилі.

Дати, до яких подаються довідки, відмічаються астериском (*). Текстові довідки подаються у авторській редакції, бібліографічні списки – у логічній послідовності.

Звертаємо увагу користувачів, що текстова база розширена за рахунок посилань у хронологічному переліку дат на Календарі попередніх років.

Рекомендаційно-бібліографічний довідник доповнюють іменний покажчик ювілярів та відомості про авторів.

Видання розраховане на науковців, працівників культурно-освітніх установ, краєзнавців, журналістів, студентську та учнівську молодь, усіх читачів, які цікавляться минулими і сьогоденням рідного краю.

Висловлюємо щире подяку всім, хто допомагав у пошуковій роботі та підготовці видання до друку.

Свої зауваження і пропозиції надсилайте за адресою:

*29000, м. Хмельницький,
вул. Героїв Майдану, 28*

*Обласна універсальна наукова бібліотека
ім. М. Островського, відділ краєзнавства.*

<http://www.ounb.km.ua>

Знаменні і пам'ятні дати

**Мені знайомий океан
З ім'ям притишеним – минуле.
Воно, немов кіноекран,
Де все чітке і незаснуле ...**

Микола Федунець

У 2016 році виповнюється

1020 років з часу першої літописної згадки про місто Полонне (996).

775 років з часу вторгнення монголо-татарських полчищ на Правобережну Україну, в т.ч. і на Поділля (1241).

775 років з часу першої документальної згадки про села Трусилівка Красилівського р-ну, Клинини Волочиського р-ну.

665 років з часу першої документальної згадки про с. Баймаки Білогірського р-ну (1351).

650 років з часу першої згадки про Чорний Острів, нині смт Хмельницького р-ну (1366).

630 років з часу першої літописної згадки про села: Привороття (нині с. Подільське) Кам'янець-Подільського р-ну, Крупець Славутського р-ну, Христівка Ізяславського р-ну (1386).

620 років з часу першої писемної згадки про села Дяків Славутського р-ну, Велика Радогощ Ізяславського р-ну (1396).

610 років з часу першої документальної згадки про с. Сокіл Кам'янець-Подільського р-ну (1406).

605 років з часу першої документальної згадки про смт Летичів (1411).

595 років з часу першої згадки про с. Поляхове Теофіпольського р-ну (1421).

585 років з часу першої писемної згадки про: смт Деражня, села Жванець, Гринчук, Рункошів Кам'янець-Подільського р-ну, Коричинці Деражнянського р-ну (1431).

580 років з часу першої згадки про села: Балин Дунаєвецького р-ну, Божиківці Деражнянського р-ну, Хребтіїв Новоушицького р-ну (1436).

575 років з часу першої згадки про смт Білогір'я (до 1946 р. – Ляхівці) (1441).

515 років з часу документальної згадки про села Пилява Старосинявського р-ну, Криворудка Красилівського р-ну (1501).

510 років з часу першої документальної згадки про с. Веселівка Красилівського р-ну (1506).

465 років з часу побудови у Плоскирові дерев'яної фортеці (біля 1551);

- з часу першої документальної згадки про с. Шелехове Деражнянського р-ну.

455 років з часу заснування князем К. В. Острозьким міста Старокостянтинова (1561). На основі останніх досліджень археологи вважають, що Старокостянтинів був збудований на місці літописного міста Кобудь, що згадується у 1241 р.;

- з часу першої згадки про с. Колісець Теофіпольського р-ну (1561).

450 років тому Плоскирову (нині м. Хмельницький) стараннями Матвія Влодека, кам'янецького старости, було надане магдебурзьке право (1566).

430 років з часу першої згадки про села Печиводи та Піддубці Славутського р-ну (1586).

425 років з часу документальної згадки про села Чотирбоки Шепетівського р-ну, Мала Боровиця Білогірського р-ну (1591).

415 років тому в Кам'янці-Подільському цеховий майстер Стефан Самборський вперше поставив на книгах своєї бібліотеки екслібрис. Це був перший екслібрис на книжках в Україні (1601);

• з часу писемної згадки про села: Радошівка та Сахнівці Ізяславського р-ну, Баглаї та Киселі Старокостянтинівського р-ну, Велика Шкарівка Шепетівського р-ну, Печеське, Митинці, Решнівка, Сорокодуби Красилівського р-ну.

400 років з часу першої документальної згадки про села: Вербка, Сахни, Юрченки Летичівського р-ну (1616).

300 років з дня народження Василя Крижанівського (Каліграфа; чернече ім'я Володимир) (близько 1716–1760) – церковного діяча, педагога, архімандрита, ректора Ярославської семінарії. Народився у смт Меджибіж.

255 років з часу першої згадки про села Літки Деражнянського р-ну, Немиринці Городоцького р-ну (1761).

240 років з часу першої згадки про села Кадиївка Ярмолинецького р-ну, Заставки Красилівського р-ну (1776).

230 років з часу першої згадки про села Отроків Новоушицького р-ну, Любомирка Полонського р-ну (1786).

* **220** років з часу затвердження царським указом герба Подільської губернії (1796).

210 років з дня народження Іполіта Терлецького (у чернецтві архімандрита Володимира; 1806–1888) – церковного, громадського діяча, публіциста, доктора медицини та богослов'я. Народився у с. Волиця Дубиська, нині с. Волиця Красилівського р-ну.

200 років з дня народження і **150** років з часу смерті Антона Гіацинтовича Коципінського (1816–1866) – польського і українського композитора, етнографа і педагога. Жив і працював у м. Кам'янець-Подільський (1845–1849).

170 років з часу заснування Шепетівського цукрового заводу (1846).

155 років з часу відкриття у с. Терешки Красилівського р-ну церковно-парафіяльної школи. У 1871 р. вона була перетворена в однокласне народне училище Міністерства Народної освіти (1861);

- з дня народження Дионісія Кричковського (1861–після 1939) – архітектора, автора проекту українського Народного дому у м. Коломия (у співавторстві, нині музей Народного мистецтва Гуцульщини), костелу єзуїтів та інших проектів у Коломиї, Львові. Народився у с. Ластівці, нині Кам'янець-Подільського р-ну.

150 років з дня народження Опанаса Захаровича Неселовського (1866–1932) – історика, краєзнавця, члена Подільського історико-краєзнавчого товариства, завідувача Кам'янець-Подільського історико-археологічного музею (1924–1929), нині Кам'янець-Подільський державний історичний музей-заповідник.

140 років з часу заснування у м. Проскурів механічної майстерні, яка у 1898 р. переросла в чавуноливарний і механічний заводи, нині ВАТ «Пригма-Прес» (1876);

- з часу відкриття у м. Красилові церкви Різдва Христового. Серед місцевого населення мала назву «Надолна», а парафія – «Долинна»;

- з часу виходу першого тому «Трудов Подольского церковного историко-археологического общества» – видання, в якому містилося багато відомостей про сучасну Хмельниччину.

135 років з дня народження Сергія Миколайовича Полозова (1876–1937) – лікаря, фундатора системи охорони здоров'я Проскурівської округи.

130 років з дня народження Семена Васильовича Харченко-Харчук (отаман Хмара; 1886–1924) – полковника УНР, соратника Якова Гальчевського. Народився у с. Мордин, нині с. Прилужне Летичівського р-ну;

- з часу відкриття у Проскуріві першої в місті книжкової лавки.

125 років з часу побудови у м. Проскурів цукрового заводу (1891);

- * з часу відкриття у м. Кам'янець-Подільський епархіальної бібліотеки.

120 років з дня народження Марфи Федорівни Юрченко (1896-1976) – Героя Соціалістичної Праці. Народилася у с. Летава Чемеровецького р-ну;

- став до ладу Довжоцький спиртзавод, нині ДП «Довжоцький спиртовий завод».

115 років з дня народження Григорія Уляновича Павлика (1901-1978) – прозаїка, учасника Другої світової війни, автора мемуарів «Від Бугу до Волги», «Знову над Бугом зорі». Народився у с. Бахматівці Хмельницького р-ну;

- з дня народження Феодосії Пилипівни Кохан (1901-1962) – Героя Соціалістичної Праці. Народилася у с. Пилипи-Олександрівські Вільковецького р-ну;

- став до ладу Проскурівський пивзавод, нині – ПАТ «Хмельпиво».

105 років з часу масового відзначення товариством «Просвіта» у Кам'янці-Подільському Шевченківських днів (1911);

- з часу відкриття у м. Проскурів повітової земської лікарні, нині в її приміщенні розташована обласна інфекційна лікарня;

- з дня народження Івана Трохимовича Валігури (1911-1973) – Героя Соціалістичної Праці. Народився у с. Карасиха Білогірського р-ну.

100 років з часу відкриття Красилівської загально-освітньої школи № 1 (1916).

95 років з дня народження Олександри Терентіївни Дрозд (1921-1960) – Героя Соціалістичної Праці. Народилася у с. Книжківці, нині у складі м. Хмельницький;

- з часу створення Славутського держлісгоспу;

- з часу відкриття у м. Проскурів курсів лікарського персоналу, які згодом були перетворені на школу, медичний технікум, нині Хмельницький базовий медичний коледж;

- з часу відкриття Головчинецької школи-інтернату в Лещинському р-ні.

90 років з дня народження Степана Никаноровича Садового – Героя Соціалістичної Праці. Народився у с. Трительники Волочиського р-ну;

- з часу заснування Ізяславської районної бібліотеки (1926).

85 років з часу виходу першого номера районної газети «Городоцький вісник» (1931).

80 років з часу відкриття Красилівської районної лікарні (1936);

- з часу заснування Полонської районної бібліотеки.

75 років з дня народження Олександра Юхимовича Боднара – Героя Соціалістичної Праці. Народився у с. Балин Дунаєвського р-ну.

65 років тому у м. Красилів вступила в дію перша в Україні компресорна станція (1951).

50 років з часу створення Хмельницького обласного відділення Національної Всеукраїнської музичної спілки (1966).

40 років з часу пуску у м. Славута заводу силікатних стінових матеріалів, нині ВАТ «Силікат» (1976).

35 років з часу відкриття у смт Ярмолинці заводу «Кристал» (1981).

20 років з часу заснування у м. Кам'янець-Подільський державного підприємства «Науково-технічний комплекс «Завод точної механіки».

Січень

50 років з часу 1-го випуску видання Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки імені Миколи Островського «Календар знаменних і пам'ятних дат Хмельниччини» (1966).

- 1 120 років з дня народження Василя Перебийноса (1896-1961) – живописця, графіка, декоратора, одного з фундаторів Асоціації українських художників у Парижі. Народився у с. Малі Пузирки, нині Красилівського р-ну;
- 95 років з дня народження Марії Дем'янівни Краковецької (1921–2007) – Героя Соціалістичної Праці. Народилася у с. Ружичанка Хмельницького р-ну;
- 95 років з дня народження Петра Михайловича Шморгуна – українського історика, доктора історичних наук, професора, заслуженого діяча науки України. Народився у с. Осламів Віньковецького р-ну;
- 80 років з дня народження Миколи Кононовича Капелюха (1936–2008) – художника в галузі декоративно-прикладного мистецтва, заслуженого майстра народної творчості України, члена Національної спілки художників України. Народився у с. Степ Шепетівського р-ну;
- * 70 років з дня народження Лева Васильовича Баженова – вченого-історика, краєзнавця, доктора історичних наук, заслуженого працівника освіти України, професора Кам'янець-Подільського національного університету імені І. Огієнка, директора Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України НАН України. Народився у м. Старокостянтинів;

- 70 років з дня народження Миколи Олексійовича Перестюка – доктора фізико-математичних наук, професора, члена-кореспондента НАН України, заслуженого діяча науки і техніки України, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки. Народився у с. Плоска Славутського р-ну;
- 65 років з дня народження Івана Васильовича Рибак – кандидата історичних наук, члена-кореспондента Української академії історичних наук, професора Кам'янець-Подільського національного університету імені І. Огієнка, лауреата премії імені Д. Яворницького НСК України. Народився у с. Зіньків Віньковецького р-ну;
- * 60 років з дня народження Василя Івановича Горбатюка – письменника, голови обласної організації Національної спілки письменників України, директора Хмельницького обласного літературного музею, лауреата літературних премій імені Г. Костюка, Т. Осьмачки, обласної премії імені М. Годованця. Народився у с. Гнатівці Хмельницького р-ну;
- * 60 років з дня народження Анатолія Євгеновича Новікова – майстра спорту СРСР з легкої атлетики, заслуженого тренера України, бронзового призера чемпіонату Європи з десятиборства серед юніорів, почесного громадянина штатів Техас і Небраска (США). З дитячих років проживав у м. Хмельницький;
- 135 років тому у Кам'янці вийшла перша справжня газета «Подольській листок» (1881–1882);
- 25 років з часу виходу першого номера міської газети «Кам'янець-Подільський вісник» (1991).

- 2 80 років з дня народження Івана Йосиповича Юзвизина – академіка, доктора інформаціологічних, фізико-математичних і технічних наук, президента Міжнародної Академії інформаційних систем і мереж, президента Міжнародної Академії інформатизації. Народився у смт Вільківці;
- 80 років з дня народження Степана Петровича Пундика (1936–2002) – Героя Соціалістичної Праці. Народився у с. Мокрець Ізяславського р-ну;
 - 30 років з часу заснування Хмельницького обласного художнього музею. (*Довідку див. «Календар ... на 2011 рік»*).
- 3 50 років з часу заснування Хмельницького радіотехнічного заводу, нині державне підприємство «Новатор» (1966).
- 5 65 років з дня народження Станіслава Антоновича Собчинського – лікаря-уролога, заслуженого лікаря України, завідуючого урологічним відділенням Хмельницької обласної лікарні. Народився у с. Броварі Кам'янець-Подільського р-ну.
- 7 90 років з дня народження Веніаміна Володимировича Кушніра (1926–1992) – українського художника, члена Спілки художників України, одного з керманічів і засновників клубу творчої молоді у 1960-х рр. Народився у с. Рудка Кам'янець-Подільського р-ну. (*Довідку див. «Календар ... на 2006 рік»*).
- 9 140 років з дня народження Степана Юхимовича Гаєвського (1876–1975) – літературознавця, мовознавця, церковного діяча, доктора філологічних наук, члена Наукового товариства імені Т. Шевченка в Австралії. Народився у с. Михиринці, нині Теофіпольського р-ну.

- 10 140 років з дня народження Василя Івановича Яворського (1876–1974) – вченого-геолога та палеонтолога, доктора геолого-мінералогічних наук, професора, Героя Соціалістичної Праці, лауреата Державної премії СРСР. Народився у м. Кам’янець-Подільський.
- 14 150 років з часу заснування Кам’янець-Подільської російської публічної бібліотеки, нині міська центральна бібліотека (1866).
- 15 100 років з дня народження Івана Михайловича Поліщука (1916–1943) – Героя Радянського Союзу. Народився у с. Ленківці Шепетівського р-ну.
- 16 95 років з дня народження Івана Яремовича Бойчака (1921–1972) – критика, прозаїка, кандидата філологічних наук, автора численних нарисів, рецензій про творчість українських письменників. Народився у с. Піддубці Славутського р-ну. *(Довідку див. «Календар ... на 2006 рік»).*
- 19 220 років з дня народження Афанасія Лукича Лотоцького (в чернецтві Амвросій; 1796–1878) – церковного історика і письменника, педагога, магістра богослов’я, намісника Почаївської Лаври (1860–1865). Народився у с. Мончинці Красилівського р-ну;
 - 70 років з дня народження Геннадія Васильовича Бондаренка – історика, краєзнавця, кандидата історичних наук, лауреата премії імені Д. Яворницького НСК України. Народився у смт Сатанів Городоцького р-ну.
- 21 95 років з дня смерті Миколи Дмитровича Леонтовича (1877–1921) – українського композитора і педагога. Протягом 1892–1899 рр. навчався у Кам’янець-Подільській духовній семінарії;

- 95 років з дня народження Олександра Федоровича Музики (1921–2001) – художника, графіка, портретиста, народного художника України. Народився у с. Миньківці Дунаєвського р-ну.
- 23** 95 років з дня народження Володимира Самійловича Семеновського (1921–1992) – українського поета, автора збірок: «Де Дністер і Збруч», «В єдинім строю», «Сяйво калини», «Солов'ї прилетіли». Народився у с. Кривин Славутського р-ну. *(Довідку див. «Календар ... на 2011 рік»);*
- 95 років з дня народження Степана Івановича Хоптяра (1921–1945) – Героя Радянського Союзу. Народився у с. Грабина, нині у межах смт Ярмолинці;
 - * 55 років з дня народження Анатолія Петровича Корнєєва (1961–2014) – Героя України, громадського діяча, активіста Революції Гідності. Народився у с. Цвіклівці Кам'янець-Подільського р-ну.
- 26** 80 років з дня народження Леоніда Адамовича Білого – доктора технічних наук, професора Університету банківської справи Національного банку України. Народився у смт Антоніни Красилівського р-ну.
- 27** 95 років з дня народження Олексія Петровича Сидоришина (1921–1945) – Героя Радянського Союзу. Народився у с. Йосипівка Старосинявського р-ну.
- 28** 25 років з дня народження Євгена Олександровича Зеленського (1991–2014) – Героя України, військово-службовця 8-го окремого полку спеціального призначення, що дислокується у м. Хмельницький. Загинув під час виконання бойового завдання в зоні АТО.

- 29 110 років з дня народження Андрія Зотовича Поліщука (1906–2002) – відомого оперного співака. Народився у м. Нетішин.
- 30 95 років з часу виходу першого номера Славутської районної газети «Трудивник Полісся» (1921);
- 75 років з дня народження Сергія Григоровича Костогриза – фахівця у галузі механіки, доктора технічних наук, професора Хмельницького національного університету.
- 31 130 років з дня народження Віктора Кіндратовича Приходька (1886–1982) – державного, громадсько-просвітницького і культурного діяча, Подільського губернського комісара освіти (1917), голови Подільського губернського земства (1918, 1920). Народився у с. Княжпіль, нині Кам'янець-Подільського р-ну. *(Довідку див. «Календар ... на 2006 рік»).*

Лютий

85 років з часу заснування у Новочеркаську Крайового державного українського драматичного театру ім. Г.І. Петровського, нині Хмельницький обласний академічний музично-драматичний театр ім. М. Старицького (1931);

15 років з часу створення Хмельницького обласного симфонічного оркестру (2001).

- 1 85 років з дня народження Миколи Арсентійовича Головка (1931–1986) – Героя Соціалістичної Праці. Народився у с. Красноставці Чемеровецького р-ну;
- 80 років з дня народження Миколи Марковича Роженка (1936–2012) – доктора філософських наук, академіка

Академії наук вищої школи України, лауреата премії імені В. Стуса. Народився у с. Западинці Летичівського району;

- 75 років з дня народження Тамари Стратонівни Умнкової – художниці, педагога, члена Національної спілки художників України. Народилася у м. Красилів.
- 2 490 років з дня народження Костянтина (Василя) Костянтиновича Острозького (1526 – за ін. версіями (1528–1608) – князя, просвітителя, мецената, воєводи Київського і Волинського, засновника міста Старокостянтинів.
- 3* 110 років з дня народження Сергія Васильовича Кукурузи (1906–1979) – українського і казахського художника-графіка, заслуженого діяча мистецтв Казахської РСР. Народився у с. Привороття, нині с. Подільське Кам'янець-Подільського району.
- 5 85 років з дня народження Петра Павловича Брицького – історика, доктора історичних наук, професора. Народився у с. Лисанівці Старосинявського району.
- 6 115 років з часу заснування Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки імені Миколи Островського (1901). *(Довідку див. «Календар ... на 2011 рік»)*.
- 10* 585 років з часу першої писемної згадки про Плоскирів, нині м. Хмельницький (1431).
- 70 років з дня народження Петра Миколайовича Кравцова – спортсмена, майстра спорту міжнародного класу з паверліфтингу, заслуженого тренера України з паверліфтингу, чемпіона світу. Народився у с. Почапінці Чемеровецького району;

- 65 років з дня народження Надії Єфремівни Елеон – художника-графіка, майстра народної творчості, педагога. Народилася у с. Явтухи Деражнянського р-ну;
- * 50 років з дня народження Сергія Дмитровича Пантюка – поета, видавця, громадського діяча, члена Національної спілки письменників України та Національної спілки журналістів України, лауреата Всеукраїнської літературної премії імені В. Симоненка. Народився у с. Сокілець Дунаєвського р-ну.
- 11 75 років з дня народження Василя Андрійовича Засухи (1941–2007) – фізико-хіміка, доктора фізико-математичних наук, професора. Народився у с. Федірки Волочиського р-ну.
- 14 95 років з дня народження Василя Івановича Приходцева (1921–2001) – Героя Радянського Союзу. Відзнаку отримав за визволення Хмельниччини;
- 80 років з дня народження Володимира Андрійовича Кондратюка – лікаря-гігієніста, доктора медичних наук, професора. Народився у смт Чорний Острів Хмельницького р-ну.
- 15 95 років з дня народження Дмитра Івановича Брика (1921–1992) – краєзнавця Поділля, художника, мистецтвознавця, педагога. З 1944 року проживав у м. Кам'янець-Подільський;
- 70 років з дня народження Майї Антонівни Печенюк – співачки, кандидата педагогічних наук, члена Національної Всеукраїнської музичної спілки, лауреата обласної премії імені В. Заремби, професора Кам'янець-Подільського національного університету імені І. Огієнка. Народилася у с. Проскурівка Ярмолинецького р-ну;

- * 55 років з дня народження Тараса Михайловича Андрійчука – живописця, монументаліста, графіка, члена Національної спілки художників України, педагога. Життєво і творчо пов'язаний з м. Хмельницький.

- 16 100 років з дня народження Василя Миколайовича Баженова (1916–1995) – російського прозаїка. З повоєнного часу проживав на Хмельниччині. (*Довідку див. «Календар ... на 2011 рік»*);

- 80 років з дня народження Сергія Микитовича Кротіка – фахівця в галузі сільського господарства, заслуженого працівника сільського господарства, почесного громадянина Кам'янець-Подільського р-ну, керівника СТОВ «Агрофірма Мрія». Народився у с. П'ятничани Чемеровецького р-ну.

- 17 105 років з дня народження та 75 років з часу смерті (жовтень) Шимона Рафаїловича Гольденберга (1911–1941) – поета, прозаїка, учасника Другої світової війни. Народився у с. Купіль Волочиського р-ну;

- 80 років з дня народження Віталія Станіславовича Кузіни (1936–2006) – поета, члена Хмельницької літературної спілки «Поділля».

- 18 160 років з дня народження Софії Федорівни Русової (1856–1940) – педагога, теоретика дошкільного виховання, публіциста, громадської діячки. У складі Центральної Ради переїхала до Кам'янця-Подільського, працювала лектором педагогіки Кам'янець-Подільського державного українського університету, очолила Українську національну жіночу раду. Від 1922 р – в еміграції.

- 21 60 років з дня народження Олександра В'ячеславовича Слободяна – політика, підприємця, співвласника АТ «Оболонь». Дитячі роки пройшли на Городоччині.
- 23 95 років з дня народження Михайла Ілліча Щербаня (1921–2000) – географа-кліматолога, доктора географічних наук, професора, дослідника Поділля, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки. Народився у с. Зарічанка Чемеровецького р-ну;
- 95 років з дня народження Бориса Михайловича Кушніра – відомого краєзнавця, історика-методиста, викладача Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту (1965–2001);
 - 75 років з дня народження Анатолія Васильовича Горпинчука – заслуженого працівника культури УРСР, художнього керівника – директора Хмельницької обласної філармонії (1987–2003). Народився у с. Княгинин Кам'янець-Подільського р-ну.
- 25 145 років з дня народження Лесі Українки (1871–1913) – видатної української поетеси, яка неодноразово бувала на Поділлі. *(Довідку див. «Календар ... на 2011 рік»)*.
- 26 60 років з дня народження Миколи Володимировича Ковалю – військовика, генерал-полковника, кандидата історичних наук, першого заступника секретаря Ради національної безпеки та оборони України (з 2015 р.). Народився у м. Ізяслав.
- 27 150 років з дня народження Гната Павловича Житецького (1866–1929) – архівіста, історика, літературознавця, одного із засновників Національної бібліотеки Української держави (1918). Народився у м. Кам'янець-Подільський.

- 28 75 років з дня народження Віри Петрівни Спірякіної – поетеси, педагога, майстра декоративно-прикладного мистецтва. Народилася у с. Ліпибоки Городоцького р-ну;
- 60 років з часу заснування Хмельницької виробничо-експлуатаційної контори газового господарства «Хмельницькгаз», нині ВАТ «Хмельницькгаз» (1956).

Березень

105 років з дня народження Миколи Андрійовича Храновського (1911–1943) – одного з керівників Проскурівського підпілля. Народився у м. Одеса, згодом сім'я переїхала у с. Гатна Деражнянського р-ну;

45 років з часу заснування Меджибізького історико-етнографічного музею, нині Державний історико-культурний заповідник «Межибіж» (1971).

- 2 95 років з дня народження Володимира Пилиповича Фарфоровського – доктора педагогічних наук, професора. Народився у с. Турчинці Городоцького р-ну;
- 85 років з дня народження Вадима Марковича Косевича – фізика, доктора фізико-математичних наук, професора. Народився у м. Кам'янець-Подільський.
- 4 245 років з дня народження Юзефа Гжегожа Хлопіцького (1771–1854) – військовика, генерала польського війська, командувача повстанськими військами під час польського повстання 1830–1831 рр. Народився у с. Капустин Старо-косянтинівського р-ну;

- 75 років з дня народження Івана Федоровича Будзи – художника-постановника, дитячого письменника, члена Союзу кінематографістів України. Народився у с. Жердя Чемеровецького р-ну.
- 5 120 років з дня народження Юхима Онуфрійовича Горбанчука (1896–1969) – хірурга, заслуженого лікаря України, головного лікаря Хмельницької обласної лікарні (з 1945 р.), почесного громадянина м. Хмельницький.
- 7 85 років з дня народження поета Володимира Самійловича Касаковича (1931–2015) – поета, прозаїка, публіциста, лауреата літературної премії імені І. Юва, одного із засновників Хмельницького обласного осередку Всеукраїнської творчої спілки «Конгрес літераторів України». З 1946 року проживав на Хмельниччині.
- 10 95 років з дня народження Домініка Івановича Водзінського (1921–2000) – педагога, доктора педагогічних наук, професора, академіка Білоруської Академії народної освіти. Народився у с. Мала Салиха Красилівського р-ну.
- 11 75 років з дня народження Миколи Івановича Коломійця – поета, різьбяр, члена Національної спілки письменників України, лауреата обласної літературної премії імені В. Булаєнка. Життєво і творчо пов’язаний з Красилівщиною;
- 65 років з дня народження Леоніда Миколайовича Бриндікова – хірурга-онколога, заслуженого лікаря України, кандидата медичних наук, кавалера ордена Преподобного Нестора Літописця, головного лікаря Хмельницького онкодиспансеру (з 2001 р.).

- 13 65 років з дня народження Віктора Михайловича Брицина – мовознавця, доктора філологічних наук, професора, лауреата Державної премії УРСР в галузі науки і техніки. Народився у м. Кам'янець-Подільський.
- 14 95 років з дня народження Сергія Давидовича Козака (1921–1993) – українського оперного і камерного співака, композитора, народного артиста УРСР, письменника, педагога, громадського і культурного діяча. Народився у с. Старий Кривин Славутського р-ну. *(Довідку див. «Календар ... на 2011 рік»).*
- 15 75 років тому на підставі постанов Раднаркому СРСР, ЦК ВКП(б), Раднаркому УРСР та ЦК КП(б)У центр Кам'янець-Подільської області було перенесено до м. Проскурів (1941).
- 16 145 років з дня народження Миколи Григоровича Бурачека (1871–1942) – українського живописця-пейзажиста, письменника, мистецтвознавця, заслуженого діяча мистецтв УРСР. Народився у смт Летичів. *(Довідку див. «Календар ... на 2006 рік»);*
- 110 років з дня народження Романа Олексійовича Черкашина (1906–1993) – режисера, актора, доктора мистецтвознавства, заслуженого артиста УРСР, професора Харківського державного інституту мистецтв ім. І. Котляревського (1951–1993). Народився у м. Старокостянтинів. *(Довідку див. «Календар ... на 2011 рік»);*
 - 95 років з дня народження Макара Івановича Починка (1921–1982) – державного службовця, Героя Соціалістичної Праці, голови Хмельницького облвиконкому (1974–1982). Народився у с. Вільхівці Чемеровецького р-ну;

- 50 років з дня народження Тетяни Миколаївни Котик – педагога, доктора педагогічних наук, професора Педагогічного інституту Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника. Народилася у м. Старокостянтинів.
- 17** 100 років з дня народження Дарії Микитівни Доброчаєвої (1916–1995) – ботаніка, флориста, доктора біологічних наук, заслуженого діяча науки УРСР, лауреата Державної премії УРСР в галузі науки і техніки. Народилася у с. Хижники Старокостянтинівського р-ну;
- 75 років з дня народження Євгена Михайловича Рудого – фахівця в галузі зв’язку, доктора технічних наук, професора, академіка Міжнародної Академії інформатизації. Народився у с. Слобідка Глушковецька Ярмолинецького р-ну.
- 18** 105 років з дня народження Любомира Дмитровича Дмитерка (1911–1985) – письменника, перекладача, сценариста, лауреата Державної премії СРСР та Державної премії УРСР імені Т. Шевченка. Дитячі та юнацькі роки пройшли у м. Кам’янець-Подільський. *(Довідку див. «Календар ... на 2011 рік»);*
- 95 років з дня народження Ганни Гнатівни Гаврилюк – Героя Соціалістичної Праці. Народилася у с. Книжківці, нині в складі м. Хмельницький.
- 20** 75 років з дня народження Миколи Варфоломійовича Андреева – математика, доктора фізико-математичних наук. Народився у с. Лехнівка Ярмолинецького р-ну;

- 70 років з дня народження Івана Миколайовича Азарського – доктора медичних наук, професора, заслуженого раціоналізатора України. Життєво і творчо пов'язаний з м. Хмельницький.
- 21 130 років з дня народження Євгена Григоровича Кондрацького (1886–1938) – педагога, громадського діяча, голови Подільського губернського товариства «Просвіта» (1919–1920). Народився у с. Маліївці, нині Дунаєвського р-ну.
 - 23 230 років з дня народження Олексія Петровича Юшневського (1786–1844) – декабриста, одного з керівників Південного товариства декабристів. Народився в Подільській губернії у дворянській сім'ї. За деякими джерелами місцем народження вважається м. Кам'янець-Подільський;
 - 100 років з дня народження Василя Семеновича Слободзяна (1916–1943) – Героя Радянського Союзу. Народився у с. Бахматівці Хмельницького р-ну.
 - 28 55 років з дня народження Миколи Миколайовича Руцького – поета, публіциста, громадського діяча, члена Національної спілки письменників України, лауреата обласної премії імені Я. Гальчевського. Життєво і творчо пов'язаний зі Славутчиною, м. Нетішин.

Квітень

- 870 років з часу першої літописної згадки про смт Меджибіж (1146).
- 2 55 років з дня народження Валентини Антонівни Васильєвої – правознавця, доктора юридичних наук, професора Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника. Народилася у с. Зіньків Вільковецького р-ну.

- 3 110 років з дня народження В'ячеслава Опанасовича Кобржицького (1906–1985) – співака, педагога, заслуженого артиста УРСР, соліста Львівського театру опери та балету імені І. Франка (1946–1970). Народився у м. Кам'янець-Подільський;
- 90 років з дня народження Римми Олександрівни Кравчук (Сафонова) (1926–1998) – Героя Соціалістичної Праці. Життєво пов'язана із с. Шарівка Ярмолинецького р-ну.
- 4 85 років з дня народження Владислава Ванагса (1931–2001) – священика, педагога, будівельника і реставратора храмів. З 1977 року працював у Городку, тут заснував Вищу духовну семінарію і Будинок милосердя.
- 5 80 років з дня народження Тамари Семенівни Лесь – вишивальниці, живописця, члена Національної спілки майстрів народного мистецтва України. Життєво і творчо пов'язана з м. Хмельницький.
- 10 100 років з дня народження Василя Яковича Меха (1916–2001) – краєзнавця, дослідника та популяризатора історії Старокостянтинівщини, заслуженого вчителя України, почесного громадянина м. Старокостянтинів. Народився у с. Решнівка Старокостянтинівського р-ну.
- 12 60 років з дня народження Тетяни Іванівни Мацейків – педагога, доктора педагогічних наук, наукового співробітника Академії педагогічних наук України. Народилася у с. Кульчіївці Кам'янець-Подільського р-ну.
- 16 75 років з дня народження Миколи Андрійовича Олексійчука – музикознавця, педагога, лауреата обласної премії імені В. Заремби. Народився у с. Тарасівка Кам'янець-Подільського р-ну.

- 18*** 100 років з дня народження Володимира Самійловича Бабляка (1916–1970) – письменника, журналіста, автора роману-трилогії «Вишневий сад», діалогії «Жванчик» та низки оповідань. Народився у с. Великий Жванчик Дунаєвського р-ну.
- 20** 95 років з дня народження Арсенія Антоновича Малена (1921–1950) – Героя Радянського Союзу. Народився у с. Гречана Волочиського р-ну.
- 21** 95 років з дня народження Катерини Степанівни Дорофєєвої (1921–2002) – Героя Соціалістичної Праці. Народилася у с. Ружичанка Хмельницького р-ну;
- 35 років з часу заснування Кам’янець-Подільської народної дитячо-юнацької хорової капели «Журавлик». *(Довідку див. «Календар ... на 2011 рік»).*
- 22** 90 років з дня народження Юрія Петровича Фастенка – українського живописця та графіка. Народився у м. Кам’янець-Подільський.
- 23** 125 років з дня народження Олександра Васильовича Багрія (1891–1949) – літературознавця, фольклориста, бібліографа, професора Кубанського та Азербайджанського університетів. Народився у смт Летиців.
- 24** 145 років з дня народження Михайла Васильовича Кривинюка (1871–1944) – громадського діяча, перекладача, видавця. Народився у с. Велика Гнійниця, нині с. Поліське Ізяславського р-ну;
- 115 років з дня народження Сави Захаровича Божка (1901–1947) – українського письменника. У 1924 р. в Кам’янці-Подільському налагодив випуск окружної газети «Червоний кордон». 1938 року безпідставно репресований.

- 25 90 років з дня народження Олени Семенівни Алексєєвої – агронома, доктора сільськогосподарських наук, академіка, заслуженого діяча науки і техніки України. З 1971 року працювала у Кам’янець-Подільській державній аграрно-технічній академії.
- 26 85 років з дня народження Вадима Петровича Шептицького – краєзнавця Хмельниччини, публіциста, члена Національної спілки журналістів України. Народився у с. Воробіївка Білогірського р-ну.
- 27 100 років з дня народження Дмитра Грушецького (1916–2015) – журналіста, перекладача, суспільно-громадського і політичного діяча української діаспори в США. Народився у с. Нараївка Славутського р-ну;
- 100 років з дня народження Володимира Андрійовича Орлика (1916–2001) – лікаря-хірурга, доктора медичних наук, професора. Народився у с. Купель Волочиського р-ну;
 - 90 років з дня народження Миколи Миколайовича Євтушка (1926–1993) – історика-краєзнавця Хмельниччини, одного з організаторів краєзнавчого руху на Старокостянтинівщині.
- 28 75 років з дня народження Володимира Івановича Качуровського – педагога-організатора, професора, академіка Російської академії соціальної освіти, заслуженого діяча освіти і науки Російської Федерації. Народився у с. Слобідка Гуменецька Кам’янець-Подільського р-ну;
- 60 років з дня народження Володимира Федоровича Ємця – фахівця у галузі механіки твердого тіла, доктора фізико-математичних наук, професора Національного університету «Львівська політехніка» (від 1998 р.). Народився у с. Вовковинці Деражнянського р-ну.

- 29 135 років з дня народження Катерини Андріївни Рубчакової (1881–1919) – української драматичної актриси, співачки, педагога. Виступала на сценах Кам'янця-Подільського, Проскурова. Померла у с. Зіньківці нині Кам'янець-Подільського р-ну.
- 30* 60 років з дня народження Павла Миколайовича Гірника – поета, лауреата Національної премії України імені Т.Г. Шевченка, літературних премій імені А. Малишка, П. Усенка, П. Тичини. Народився у м. Хмельницький;
- 55 років з дня народження Олександра Віталійовича Петришина – правознавця, доктора юридичних наук, заслуженого діяча науки і техніки України, дійсного члена Національної академії правових наук України, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки. Народився у м. Городок.

Травень

- 1 70 років з дня народження Анатолія Георгійовича Козлова – фізіолога, доктора медичних наук, професора Інституту екології та медицини Міністерства охорони здоров'я та Міністерства освіти і науки України. Народився у м. Хмельницький.
- 3 55 років з дня смерті Олексія Івановича Барановича (1892–1961) – відомого українського історика, доктора історичних наук. Народився у м. Старокостянтинів.
- 4 75 років з дня народження Григорія Івановича Гдаля (1941–2000) – поета, перекладача, сценариста, тележурналіста, члена Національної спілки письменників України. Народився у с. Човгузів Теофіпольського р-ну.

- 5* 220 років з дня народження Степана Хомича Хотовицького (1796–1885) – відомого російського та українського акушера і педіатра, професора, академіка Петербурзької медико-хірургічної академії. Народився у м. Красилів;
- 85 років з дня народження Миколи Кіндратовича Кондратюка (1931–2006) – українського оперного і камерного співака, педагога, музично-громадського діяча, професора, народного артиста СРСР, лауреата Державної премії України ім. Т. Г. Шевченка. Народився у м. Старокостянтинів. *(Довідку див. «Календар ... на 2011 рік»);*
 - * 60 років з дня народження Михайла Юрійовича Ніколаєва – театрального художника, художника-живописця, члена Національної спілки театральних діячів України, головного художника Хмельницького академічного обласного театру ляльок «Дивень» (з 1987 р.).
- 6* 110 років з часу заснування товариства «Просвіта» на Поділлі (1906);
- 65 років з дня народження Юрія Васильовича Колесникова – промисловця, гірничного інженера, доктора економічних наук, фахівця в галузі будівництва газотранспортних мереж в Україні. Народився у м. Шепетівка.
- 7 215 років з часу відкриття Кам'янець-Подільської міської лікарні (1801).
- 8 65 років з дня народження Анатолія Григоровича Білоуса – хіміка, доктора хімічних наук, професора, академіка Національної академії наук України. Народився у с. Грушка Кам'янець-Подільського р-ну.

- 9 105 років з дня народження Мирослава Никифоровича Григорієва (1911–2000) – художника-графіка, журналіста. Після 1945 р. жив за кордоном. Перекладач, диктор українського відділу «Голосу Америки». Автор портретів Т. Шевченка, А. Олдріджа, картин на теми творів М. Гоголя. Народився у м. Кам'янець-Подільський.
- 11 75 років з дня народження Леоніда Олексійовича Закордонця – лікаря-терапевта, поета, члена Національної спілки письменників України, заслуженого діяча мистецтв України. Народився у смт Білогір'я.
- 12 110 років з дня народження Петра Веремійовича Горбача (1906–1986) – Героя Соціалістичної Праці. Народився у с. Ружичанка Хмельницького р-ну;
- 70 років з дня народження Олександра Євтихійовича Коротинського – фахівця у галузі зварювання та споріднених технологій, доктора технічних наук. Народився у с. Хотьківці Красилівського р-ну.
- 15* 125 років з дня народження Михайла Опанасовича Булгакова (1891–1940) – письменника, лікаря. У 1916 р. працював у Кам'янець-Подільському військовому шпиталі;
- 95 років з дня народження Іллі Григоровича Рисяка (1921–1945) – Героя Радянського Союзу. Народився у с. Соколівка Ярмолинецького р-ну;
 - 80 років з дня народження Василя Іларіоновича Мирчука (схіархімандрита Серафима) (1936–2005) – церковного діяча. Народився у м. Проскурів;

- 75 років з дня народження Івана Федоровича Комарницького – економіста, доктора економічних наук, професора. Народився у с. Пилипи-Хребтіївські, нині Новоушицького р-ну.
- 16** 85 років з дня народження Георгія Антоновича Корчинського (1931–2005) – фізико-хіміка, доктора хімічних наук, професора. Народився у с. Городище Деражнянського р-ну.
- 17** 165 років з дня народження Олександра Костянтиновича Михайловського (1851–1938) – польського піаніста, композитора, педагога, професора Варшавської консерваторії (1891–1917). Народився у м. Кам’янець-Подільський;
- * 155 років з дня народження Костянтина Григоровича Солухи (1861–1922) – просвітянина, громадського діяча, лікаря. Жив і працював у Кам’янці-Подільському, був головою Подільської «Просвіти» (1905–1917).
- 18** 70 років з дня народження Валерія Борисовича Козлова – графіка, живописця, члена Національної спілки художників України. Народився у с. Ластівці Кам’янець-Подільського р-ну.
- 19** 90 років з дня народження Миколи Степановича Житаря (1926–2012) – поета, бібліофіла, лауреата Хмельницької міської премії імені Б. Хмельницького. Народився у с. Юхимівці Волочиського р-ну. *(Довідку див. «Календар ... на 2006 рік»);*
- 75 років з дня народження Олега Михайловича Приходнюка (1941–2004) – українського археолога, поділлєзнавця, доктора історичних наук, лауреата Державної премії

України в галузі науки і техніки. Народився у м. Хмельницький.

- 21** 80 років з дня народження Івана Васильовича Рибицького (1936–2005) – поета-шістдесятника, журналіста, члена Спілки письменників України, автора багатьох поетичних збірок. Народився у с. Цвітоха Славутського р-ну. *(Довідку див. «Календар ... на 2011 рік»)*.
- 25** 95 років з дня народження Михайла Павловича Мебші (1921–1944) – Героя Радянського Союзу. Народився у с. Згарок Деражнянського р-ну;
- 80 років з дня народження Павла Борисовича Рівіліса (1936–2014) – молдавського композитора, професора, народного артиста Молдавії. Народився у м. Кам'янець-Подільський.
- 26** 130 років з дня народження Костянтина Віталійовича Широцького (1886–1919) – краєзнавця Поділля, мистецтвознавця, етнографа, фольклориста, громадсько-просвітницького діяча, педагога. Досліджував мистецтво, культуру, історію, побут, звичаї, фольклор України і Поділля XIX – поч. XX ст. *(Довідку див. «Календар ... на 2006 рік»)*.
- 27** 115 років з дня народження Олени Олександрівни Бенцаль-Карп'як (1901–1990) – оперної співачки, драматичної актриси. В еміграції виступала в Українському театрі у Німеччині. У США керувала українським драматичним гуртком молоді. Народилася у смт Меджибіж Летичівського р-ну.

- 29 60 років з дня народження Віри Олександрівни Мальчук – заслуженого журналіста України, поетеси, редактора Славутської районної газети «Трудівник Полісся». Народилася у с. Колом'є Славутського р-ну.
- 31 120 років з дня народження Олени Сергіївни Осліковської (1896–1990) – прозаїка, публіциста, кандидата економічних наук, почесного громадянина Летичева – містечка, в якому народилася.

Червень

95 років з часу виходу першого номера Ізяславської районної газети «Зоря Надгориння» (1921).

- 1 95 років з дня народження Івана Івановича Сварника (1921–1989) – байкаря, прозаїка, перекладача, члена Спілки письменників УРСР, лауреата премій імені С. Олійника та імені М. Годованця. Народився у с. Лисогірка Дунаєвського р-ну;
- 95 років з часу реорганізації сільськогосподарського факультету при Кам'янець-Подільському державному українському університеті у Кам'янець-Подільський сільськогосподарський інститут, нині Подільський державний аграрно-технічний університет (1921).
- 2 60 років з дня народження Ольги Анатоліївни Пламеницької – архітектора-реставратора, історика архітектури, професора, члена Національної спілки архітекторів України, дослідниці середньовічної архітектури та фортифікаційних споруд м. Кам'янець-Подільський.

- 3 75 років з дня народження Лідії Володимирівни Ніколайчук (1941–2007) – медика, письменниці, доктора біологічних наук, професора, члена-кореспондента Східно-Сибірського відділення АН Російської Федерації. Народилася у с. Троєщина Полонського р-ну.
- 5 75 років з дня народження Галини Йосипівни Ісаєнко (1941–2012) – поетеси, члена Хмельницької міської літературної спілки «Поділля». Народилася у с. Вовковинці Деражнянського р-ну. *(Довідку див. «Календар ... на 2011 рік»).*
- 6 180 років з дня народження Миколая Бернацького (псевд. Родоць) (1836–1901) – польського поета, перекладача, сатирика, редактора, видавця. Народився у с. Зеленче Дунаєвського р-ну;
- 125 років з дня народження Петра Андрійовича Зленка (1891–1954) – публіциста, бібліографа, громадського діяча, автора низки книгознавчих і бібліографічних праць з українознавства. Народився у м. Старокостянтинів;
 - 65 років з дня народження Ірини Яківни Нагребецької – заслуженого журналіста України, члена ради земляцтва «Хмельниччина» в Києві, редактора відділу державного управління газети «Урядовий кур'єр». Народилася у смт Летичів.
- 7 75 років з дня народження Віталія Васильовича Нечитайла – історика, доктора історичних наук, професора Кам'янець-Подільського національного університету імені І. Огієнка, члена Національної спілки письменників України, лауреата обласних літературних премій імені В. Булаєнка та імені М. Годованця;

- 70 років з дня народження Володимира Яковича Кирилюка – майстра художньої кераміки, живописця, члена Національної спілки художників України. Народився у м. Старокостянтинів.
- 9 70 років з дня народження Віктора Олександровича Лінника – поета, автора збірок поезій «До мети», «Пшеничний пам'ятник», «Зачаровані вруна» та ін. Народився у с. Судилків Шепетівського р-ну.
- 10 110 років з дня народження Антона Петровича Бринського (1906–1981) – військовика, Героя Радянського Союзу, прозаїка, автора книг: «По той бік фронту», «Партизанський кур'єр», «Бойові супутники мої», «Моя Андріївка». Народився у с. Андріївка Чемеровецького р-ну.
- 11 195 років з дня народження Іустина Івановича Третеського (1821–1895) – військового інженера, генерал-лейтенанта. Вперше в світовій практиці розробив проект літального апарату з реактивним двигуном. Народився у м. Кам'янець-Подільський;
- 70 років з дня народження Леоніда Вікторовича Коваленка – художника-дизайнера, члена Національної спілки художників України, члена Спілки дизайнерів України, голови Хмельницької обласної організації Національної спілки художників України (від 2011 р.). (*Довідку див. «Календар ... на 2011 рік»*).
- 12 135 років з дня народження Франца Францовича Лендера (1881–1927) – інженера-конструктора, артилериста, професора, винахідника першої зенітної гармати. Народився у м. Дунаївці.

- 13 55 років з дня народження Олега Володимировича Бобровського – художника декоративного мистецтва, члена Національної спілки художників України. Життєво і творчо пов'язаний з м. Хмельницький.
- 14 85 років з часу виходу першого номера районної газети «Життя Теофіпольщини» (1931).
- 16* 115 років з дня народження Маргарити Яківни Сенгалевиц (1901–1974) – письменниці, журналістки, перекладачки, члена Спілки письменників СРСР. Народилася у м. Кам'янець-Подільський.
- 17 85 років з дня народження Петра Федоровича Шпака (1931–2002) – геолога, доктора геолого-мінералогічних наук, член-кореспондента АН УРСР, міністра геології УРСР (1967–1982 рр.). Народився у с. Дашківці Віньковецького р-ну.
- 19 85 років з дня народження Аліції Федорівни Яроцької – Героя Соціалістичної Праці. Народилася у м. Славута.
- 20 50 років з дня народження Неоніли (Яни) Олександрівни Яницької – поетеси, журналіста, художниці. Народилася у с. Женишківці Віньковецького р-ну.
- 26 75 років з дня народження Вадима Олександровича Перяєслава – поета, лікаря-реаніматолога, члена Національної спілки письменників України. Життєво і творчо пов'язаний з м. Хмельницький.
- 27 110 років з дня народження Йосипа Станіславовича Загаєвського (1906–1996) – ветеринарного лікаря, доктора ветеринарних наук, професора. Народився у с. Заріччя Ізяславського р-ну;

- 70 років з дня народження Валерія Гаязовича Баталова (1946–2011) – прозаїка, драматурга, члена Спілки журналістів України, народного депутата України (1990–1994). Народився у с. Крупець Славутського р-ну;
 - 20 років з часу створення Національного парку «Подільські Товтри» (1996).
- 28** 90 років з дня народження Дмитра Панасовича Молякевича – поета-сатирика, члена Національної спілки письменників України, заслуженого працівника культури України. Народився у с. Єлизаветпіль Теофіпольського р-ну.
- 30** 105 років з дня народження Ірини Борисівни Гурвич (1911–1995) – режисера-мультиплікатора, заслуженого діяча мистецтв УРСР. Народилася у смт Летичів.

Липень

75 років тому війська гітлерівської Німеччини та її союзників окупували територію Кам'янець-Подільської області, нині Хмельницька обл. (1941);

75 років тому у Славуті нацистами було створено табір смерті радянських військовополонених;

75 років тому у м. Проскурів виникли перші підпільні антифашистські групи.

55 років з часу дислокації у м. Шепетівка спеціалізованої військової частини – топогеодезичного центру (1961);

35 років з часу відкриття у Хмельницькому цеху надомної праці, нині ЗАТ «Хмельницьклегпром» (1981).

- 1 65 років з дня народження Віталія Івановича Ніколайчука – академіка АН ВШ України, доктора біологічних наук, професора, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки. Народився у с. Веселівка Красилівського р-ну;
- 65 років з дня народження Петра Володимировича Іващука – Героя України, аграрника, кандидата сільськогосподарських наук, генерального директора товариства «Науково-виробнича агрофірма «Перлина Поділля». Народився у с. Окіп Білогірського р-ну.
- 2 70 років з дня народження Івана Ілліча Котюка – правознавця, доктора юридичних наук, члена Співки адвокатів України. Народився у с. Росолівці Красилівського р-ну.
- 6 120 років з дня народження Наталії Антонівни Коцюбинської (1896–1937) – мистецтвознавця, поетеси, громадського діяча, дослідниці замкової архітектури України. Народилася у с. Мисюрівка, нині Старосинявського р-ну.
- 7 85 років з дня народження Олександра Андрониковича Відоменка – відомого шевченкознавця, краєзнавця, двоправнучатого племінника Т. Г. Шевченка по брату Йосипу. Проживає у м. Хмельницький. (*Довідку див. «Календар ... на 2006 рік»*).
- 10 120 років з дня народження Моріса Збрижера (1896–1981) – скрипаля, альтиста, композитора, диригента. Від 1924 р. проживав у Монреалі. Автор більше 250-ти пісень, один із найкращих у Канаді виконавців циганської музики. Народився у м. Кам'янець-Подільський;

- 70 років з дня народження Якова Євсейовича Львовича – фахівця в галузі інформаційних технологій, доктора технічних наук, професора, заслуженого діяча науки Російської Федерації. Народився у м. Кам’янець-Подільський.
- 11** 120 років з дня народження Миколи Нестеровича Комісарова (1896–1977) – лікаря-хірурга, заслуженого лікаря УРСР, почесного громадянина м. Кам’янець-Подільський;
- 80 років з дня народження Семена Пилиповича Винокурова – режисера, заслуженого діяча мистецтв України, кінорежисера кіностудії художніх фільмів імені О. Довженка (1969–2005). Народився у м. Прокурів.
- 12** 95 років з дня народження Петра Івановича Барабанова (1921–1986) – Героя Радянського Союзу. Відзнаку отримав за визволення Хмельниччини.
- 13** 85 років з дня народження Бориса Петровича Довгалюка – фахівця у галузі металургії, доктора технічних наук, професора. Народився у с. Харківці, нині Старосинявського р-ну.
- 14** 105 років з дня народження Євгена Федоровича Шамрая (1911–1980) – доктора біологічних наук, професора, заслуженого діяча науки УРСР. Народився у с. Новоселиця Полонського р-ну;
- 80 років з дня народження Анатолія Олексійовича Копилова (1936–2007) – історика-славіста, поділлезнавця, професора, академіка Української академії історичних наук, заслуженого працівника освіти України, ректора Кам’янець-Подільського педагогічного університету (1977–2001). Народився у м. Шепетівка;

- 65 років з дня народження Петра Францовича Жулківського – спеціаліста в галузі сільського господарства, кандидата сільськогосподарських наук, директора Українського інституту сільськогосподарських аерофотогеодезичних вимірювань. Народився у с. Михайлівці Красилівського р-ну.
- 16*** 135 років з дня народження Василя Васильовича Зеньківського (Зеньківського) (1881–1962) – релігійного філософа, психолога, церковного і громадського діяча. У складі уряду гетьмана П. Скоропадського обіймав посаду міністра віросповідань і церковної політики. З 1919 р. – в еміграції. Народився у м. Проскурів;
- 85 років з дня народження Володимира Гавриловича Ковтуна – письменника, публіциста, члена Національної спілки письменників України. Народився у с. Гуменці, нині Кам’янець-Подільського р-ну.
- 17** 95 років з дня народження Володимира Зельмановича Вайсера (1921–1943) – Героя Радянського Союзу. Народився у м. Проскурів.
- 18** 65 років з дня народження Валерія Івановича Григорука – радіофізика, професора, доктора фізико-математичних наук, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки. Народився у с. Хижники Старокостянтинівського р-ну.
- 19*** 140 років з дня народження Володимира Мусійовича Чехівського (1876–1937) – державного, громадсько-просвітницького і культурного діяча. У 1901–1905 рр. проживав і працював у м. Кам’янець-Подільський.

- 20 95 років з дня народження Оксани Миколаївни Вікул (1921–2001) – артистки балету, хореографа, авторки багатьох хореографічних праць. Народилася у м. Кам'янець-Подільський. Проживала у м. Сільвер-Спрінг (передмістя Вашингтона, США);
- 70 років з дня народження Георгія Миколайовича Кірпи (1946–2004) – Героя України, кандидата технічних наук, академіка Транспортної академії, міністра транспорту України (2002–2004). Народився у с. Клубівка Ізяславського р-ну.
- 22 90 років з дня народження Комунара Савелійовича Беркута (1926–2003) – художника станкового живопису, педагога, члена Національної спілки художників України. Народився у с. Григорівка Старокостянтинівського р-ну.
- 23 70 років з дня народження Михайла Васильовича Мастикаша – художника, журналіста, члена Національної спілки художників України, автора герба і прапора Хмельницької області, лауреата обласної премії імені В. Розвадовського. Народився у с. Лисець Дунаєвського р-ну. (*Довідку див. «Календар ... на 2011 рік»*).
- 25 150 років з дня народження Модеста Пилиповича Левицького (1866–1932) – українського письменника, публіциста, лікаря, педагога, перекладача і громадсько-політичного діяча. Народився у с. Вихилівка Ярмолинецького р-ну.
- 30* 130 років з дня народження Георгія Семеновича Верейського (1886–1962) – народного художника Росії, лауреата Державної премії СРСР, заслуженого діяча мистецтв СРСР. Народився у м. Проскурів.

Серпень

50 років з часу відкриття у м. Хмельницький вищого професійно-технічного училища № 11 (1966);

25 років з часу створення Подільської регіональної митниці (1991).

- 1 150 років з дня народження Ананія Савовича Гоминюка (1866-?) – лірника. Народився у с. Плужне Ізяславського р-ну.
- 2 95 років з дня народження Бориса Андрійовича Сугерова (1921–1943) – Героя Радянського Союзу. Народився у с. Ходорівці Кам'янець-Подільського р-ну;
- 80 років з дня народження Григорія Олександровича Козлика – фахівця у галузі автоматизованої системи керування, доктора технічних наук, професора, лауреата Державної премії УРСР у галузі науки і техніки. Народився у с. Пилява Старосинявського р-ну.
- 5 95 років з часу виходу першого номера Полонської районної газети «Новий шлях»(1921).
- 9 70 років з дня народження Анатолія Володимировича Рудя – фахівця у галузі сільськогосподарської техніки, доктора філософії в галузі технічних наук, академіка, професора Подільського державного аграрно-технічного університету. Народився у с. Слобідка Підлісно-Олексинецька Городоцького р-ну;
- 75 років з дня народження Михайла Дмитровича Бурина (1941–2005) – лікаря, заслуженого лікаря України, ортопеда-травматолога, організатора дитячої травматологічно-ортопедичної служби Хмельницької області. Народився у с. Глушківці Ярмолинецького р-ну;

- 80 років з дня народження Гордія Кіндратовича Палія – доктора медичних наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України, академіка Академії наук вищої школи України. Народився у с. Лотівка Шепетівського р-ну.
- 12 55 років з дня народження Олега Петровича Онищука (1961–1987) – воїна-афганця, Героя Радянського Союзу. Народився у с. Білеве Ізяславського р-ну.
- 14 90 років з дня народження Радомира Івановича Кондратьєва – правознавця, доктора юридичних наук, професора, першого проректора Хмельницького університету управління та права (2005–2010). Народився у м. Ізяслав.
- 15 460 років тому у Двірецькому монастирі князів Заславських при церкві Св. Трійці (нині с. Двірець Ізяславського р-ну) почалося життя Подільської Євангелії, найближчого списку попередників Пересопницького рукопису (1556). (*Довідку див. «Календар ... на 2011 рік»*);
- 90 років з дня народження Германа Олексійовича Барановського (1926–2007) – фахівця в галузі радіозв'язку, кандидата технічних наук, лауреата Державної премії СРСР в галузі науки і техніки. Народився у м. Кам'янець-Подільський;
- 80 років з дня народження Петра Пилиповича Сабодаша – вченого-математика, доктора технічних наук, професора Московського державного університету геодезії і картографії. Народився у с. Святець Теофіпольського р-ну.
- 16 70 років з дня народження Михайла Костянтиновича Чекмана (1946–2002) – громадського діяча, управлінця, заслуженого працівника соціальної сфери України, Хмельницького міського голови (1998–2002). Народився у с. Чаньків Дунаєвського р-ну.

- 18** 145 років з дня смерті Анатолія Патрикійовича Свидницького (1834–1871) – українського письменника, фольклориста, етнографа. Протягом 1851–1856 рр. навчався у Кам’янець-Подільській духовній семінарії.
- 24** 80 років з дня народження Володимира Прокоповича Газіна – історика, одного з провідних германістів України, доктора історичних наук, професора кафедри всесвітньої історії Кам’янець-Подільського національного університету імені І. Огієнка. Народився у с. Нове Поріччя Городоцького р-ну.
- 27** 130 років з дня народження Валентина Васильовича Садовського (1886–1947) – українського юриста, економ-географа, державного і політичного діяча. Був репресований, реабілітований у 1993 р. Народився у с. Пліщин, нині Шепетівського р-ну.
- 28** 60 років з дня народження Наталії Олексіївни Виноград – доктора медичних наук, професора Львівського державного медичного університету імені Д. Галицького. Народилася у с. Кривин Славутського р-ну.
- 30*** 80 років з дня народження Сергія Мамедовича Гульшані – живописця, члена Національної спілки художників України. Життєво і творчо пов’язаний з м. Хмельницький.

Вересень

920 років з часу першої згадки про м. Ізяслав (1096);

20 років з часу відкриття музею історії м. Хмельницький (1996).

- 2 90 років з дня народження Василя Івановича Никитчука (1926–2005) – Героя Соціалістичної Праці. Народився у с. Крупець Славутського р-ну.
- 3 60 років з дня народження Світлани Іллівни Кабачинської – заслуженого журналіста України, кавалера ордена княгині Ольги, володарки знаку «Зірка української журналістики». Народилася у с. Зіньків Віньковецького р-ну.
- 6 100 років з дня народження Бориса Яковича Первомайського (1916–1985) – українського психіатра, доктора медичних наук, професора. Народився у с. Стара Ущиця Кам'янець-Подільського р-ну.
- 9 55 років з дня народження Сергія Михайловича Бондарчука (1961–2014) – Героя України, педагога, громадського діяча, активіста Революції Гідності. Народився у с. Губин Старокостянтинівського р-ну.
- 10 100 років з дня народження Дмитра Михайловича Брилінського (1916–1999) – красзнавця, педагога, відмінника народної освіти України, автора «Словника подільських говірок» та декількох поетичних збірок. Народився у с. Сирватинці Городоцького р-ну. *(Довідку див. «Календар ... на 2006 рік»)*.
- 11 115 років з дня народження Самійла Григоровича Кончинського (1901–1975) – заслуженого артиста УРСР. Працював у Хмельницькому обласному театрі ім. М. Старицького (1946–1975).
- 13 160 років з дня народження Сергія Миколайовича Виноградського (1856–1953) – мікробіолога, доктора ботаніки, члена-кореспондента Санкт-Петербурзької АН. З 1905 р. жив у своєму маєтку у м. Городок;

- 145 років з дня народження Давида Яковича Епштейна (1871–1946) – лікаря-фтизіатра, доктора медицини, професора. Народився у м. Старокостянтинів;
 - 120 років з дня народження Авраама Ісаковича Бринди (1896–1979) – лікаря-дерматовенеролога, доктора медичних наук. Народився у смт Меджибіж Летичівського р-ну;
 - 80 років з дня народження Володимира Терентійовича Михайличенка (1936–1978) – поета-шістдесятника. Працював у Хмельницькій районній газеті «Прибузька зоря» (1969–1971). *(Довідку див. «Календар ... на 2011 рік»)*.
- 14** 85 років з дня народження Івана Михайловича Гермаківського (1931–2006) – прозаїка, журналіста, члена Національної спілки письменників України, автора романів «Віхолюю розметані», «У пазурах білої смерті», «Повернення неблудного» та ін. Народився у с. Кізя Кудринецька, нині Кам'янець-Подільського р-ну. *(Довідку див. «Календар ... на 2011 рік»)*.
- 15** 95 років з дня народження Василя Юхимовича Ковтуна (1921–1996) – Героя Радянського Союзу. Народився у с. Буглаї Старосинявського р-ну;
- 65 років з дня народження Віктора Матвійовича Панасюка – архітектора, автора багатьох проектів мікрорайонів, житлових будинків, об'єктів торгівлі в м. Хмельницький та районах області, члена Національної спілки архітекторів України, головного архітектора області (з 2005 р.).
- 16** 65 років з дня народження Івана Михайловича Конета – математика, заслуженого діяча науки і техніки України, доктора фізико-математичних наук, професора, проректора з наукової роботи Кам'янець-Подільського національного університету імені І. Огієнка (з 2013 р.).

- 19* 80 років з дня народження Володимира Денисовича Красицького (1936–1993) – педагога-новатора, заслуженого учителя України, реформатора освіти в області. Його ім'я присвоєно Хмельницькій гімназії № 1. Народився у с. Стара Ущиця Кам'янець-Подільського р-ну.
- 20 80 років з дня народження Григорія Семеновича Дем'янчука (1936–2001) – письменника, журналіста, члена Національної спілки письменників України. Автор книг у жанрах художньо-документальної та красномовної прози. Народився у с. Карпилівка, нині Білогірського р-ну.
- 22 135 років з часу відкриття у Берездові (нині Славутського району) однокласного сільського училища (1881).
- 23 95 років з дня народження Івана Андрійовича Голотюка – хірурга-онколога, доктора медичних наук, професора. Народився у с. Красностав, нині Славутського р-ну.
- 24 80 років з дня народження Анатолія Павловича Кризь-Пугача – ортопеда-травматолога, доктора медичних наук, професора, головного дитячого ортопед-травматолога МОЗ України (1980–2005). Народився у с. Прислуч Полонського р-ну;
- 80 років з дня народження Юрія Михайловича Коляно (1936–1990) – фахівця в галузі термомеханіки, доктора технічних наук, професора, лауреата Державної премії УРСР у галузі науки і техніки. Народився у с. Трительники Волочиського р-ну;
 - 60 років з дня народження Наталії Василівни Бухти – музикознавця, педагога, лауреата обласної премії імені В. Заремби, Хмельницької міської премії імені Б. Хмельницького, викладача Хмельницької дитячої музичної школи № 1, керівника хорового колективу «Подільські солов'ї».

- 26 60 років з дня народження Володимира Станіславовича Корчинського – лікаря-кардіолога, доктора медичних наук. Народився у с. Галузинці Деражнянського р-ну.
- 27 85 років з дня народження Радомира Івановича Сіліна – доктора технічних наук, професора, ректора Технологічного університету Поділля (1974–2001), почесного громадянина м. Хмельницький;
- 70 років з дня народження Ігоря Георгійовича Смирнова – економіко-географа, геологіста, країнознавця, доктора географічних наук, професора Київського національного університету імені Т. Шевченка. Народився у м. Кам'янець-Подільський.
- 28 100 років з дня народження Франца Миколайовича Рогульського (1916–1985) – Героя Радянського Союзу. Народився у с. Зеленче Дунаєвського р-ну.

Жовтень

170 років з часу перебування Т. Г. Шевченка на Поділлі з метою вивчення пам'яток української старовини (1846).

85 років з дня народження Івана Никоновича Савчука – Героя Соціалістичної Праці. Народився у с. Сьомаки, нині Славутського р-ну);

85 років з часу виходу першого номера районної «Летичівської газети» (1931);

85 років з часу створення державного підприємства «Нігинський кар'єр»;

75 років з часу створення 97-ї Гвардійської Полтавської Червонопрапорної орденів Суворова і Богдана Хмельницького механізованої бригади, що дислокується у м. Слаута (1941);

15 років з часу заснування у м. Красилів торгової марки «Мамин хліб» (2001).

- 1 105 років з дня народження Володимира Петровича Майборського (1911–1986) – Героя Радянського Союзу. Народився у с. Зіньки Білогірського р-ну.
- 2* 70 років з дня народження Антонія (Василя Івановича Фіалка) – священнослужителя, кандидата богослов'я, митрополита Хмельницького і Старокостянтинівського.
- 4 80 років з дня народження Івана Сергійовича Чекмана – доктора медичних наук, професора, члена-кореспондента НАН і АМН України, академіка Нью-Йоркської академії наук, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки. Народився у с. Чаньків Дунаєвецького р-ну;
- * 125 років з дня народження Освальда Федоровича Бургардта (псевд. Юрій Клен) (1891–1947) – поета, перекладача, літературознавця. Народився у с. Сербинівка Старокостянтинівського р-ну (за іншою версією – с. Сербинівці Жмеринського р-ну Вінницької обл.).
- 5 125 років з дня народження Миколи Михайловича Любинського (1891–1938) – філолога, громадського і політичного діяча, дипломата. Народився у с. Стріхівці, нині Ярмолинецького р-ну.
- 70 років з дня народження Едуарда Олексійовича Кашуби – лікаря-інфекціоніста, доктора медичних наук, професора, заслуженого діяча науки Російської Федерації, ректора Тюменської державної медичної академії (з 1998 р.). Народився у м. Красилів.

- 8** 75 років з дня смерті Володимира Юхимовича Свідзінського (1885–1941) – поета-перекладача. Навчався у Кам’янець-Подільській духовній семінарії, жив і працював у Кам’янці-Подільському (1899–1925). Тут видав першу збірку «Ліричні поезії» (1922). У 1941 році був репресований. Реабілітований посмертно.
- 9** 65 років з дня народження Олександра Даниловича Полянського – співака, педагога, першого директора та художнього керівника Хмельницького муніципального академічного хору, заслуженого артиста України. Народився у с. Голозубинці Дунаєвського р-ну.
- 10** 95 років з дня народження Павла Трохимовича Писаренка (1921–1996) – Героя Радянського Союзу. Народився у с. Станіславівка Віньковецького р-ну.
- 12** 95 років тому розпочала роботу педагогічна школа у м. Проскурів, нині гуманітарно-педагогічна академія (1921).
- 14*** 25 років з часу відкриття у м. Хмельницький Народного Дому «Просвіта» (1991).
- 15** 100 років з дня народження Харитона Ониськовича Довгалюка (1916, за ін. даними 1918–2006) – письменника, журналіста, церковного діяча, члена Об’єднання українських письменників «Слово» у Рочестері (США). Народився у с. Криволука, нині Ізяславського р-ну;
- 85 років з дня народження Володимира Давидовича Ліщука (1931–1980) – Героя Соціалістичної Праці. народився у с. Черче Чемеровецького р-ну;

- 55 років з дня народження Сергія Івановича Козака – архітектора, лауреата Хмельницької міської премії ім. Б. Хмельницького, голови правління обласної організації Національної спілки архітекторів України (з 2006 р.).
- 17 95 років з дня народження Анастасії Петрівни Сташевської (1921–2008) – Героя Соціалістичної Праці. Народилася у с. Велика Медведівка Красилівського р-ну.
- 20 70 років з дня народження Анатолія Григоровича Роздобудька – краєзнавця, громадсько-політичного діяча, управлінця, члена Національної спілки краєзнавців України, заступника голови Хмельницької обласної державної адміністрації з гуманітарних питань (2000–2005 рр.).
- 22 100 років з дня народження Максима Мартиновича Паламарчука (1916–2000) – економгеографа, економіста, доктора економічних наук, професора, академіка НАН України, віце-президента Українського географічного товариства, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки. Народився у с. Воробіївка Полонського р-ну;
- * 65 років з дня народження Олени Василівни Скорупської – художника-графіка, заслуженого художника України, лауреата Хмельницької міської премії імені Б. Хмельницького, директора Хмельницької дитячої школи образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва (з 2010 р.).
- 24 155 років з дня народження Івана Петровича Калашникова (1861–1915) – архітектора, автора проекту головного корпусу Кам'янець-Подільського університету та низки проектів на території сучасних Хмельницької та Вінницької областей;

- 105 років з дня народження Миколи Купріяновича Делегея (1911–1945) – Героя Радянського Союзу. Народився у с. Кодини Ізяславського р-ну.
- 25 125 років з дня народження Мілія Вікентійовича Єзерського (1891–1976) – письменника, члена Спілки письменників СРСР. Народився у м. Ізяслав;
- 65 років з дня народження Володимира Лаврентійовича Общанського – музичного педагога, оркестранта, заслуженого працівника культури України. Народився у с. Красносілка Старокостянтинівського р-ну.
- 31 110 років з дня народження Йосипа Андрійовича Кадученка (1906–1987) – Героя Радянського Союзу. Народився у с. Стара Ушиця Кам'янець-Подільського р-ну.

Листопад

70 років з часу масового голоду в Україні, у тому числі й на Хмельниччині (1946).

25 років з часу створення у м. Хмельницький школи-студії іконопису «Нікош» – єдиної в Україні школи візантійського канонічного письма (1991).

- * 20 років з часу створення у Хмельницькому телерадіокорпорації «Контакт» (1996);

- 1 115 років з дня народження Миколи Крижанівського (1901–1963) – актора, режисера. Під час визвольних змагань 1917–1921 рр. воював у складі армії УНР. Емігрував до Німеччини, згодом до США, був членом правління Об'єднання митців української сцени. Народився у м. Проскурів.

- 3* 55 років з дня народження Віталія Цезарійовича Міхалевського – фахівця в галузі зв’язку, кандидата фізико-математичних наук, поета, члена Національної спілки письменників України, голови Хмельницького обласного об’єднання товариства «Просвіта», лауреата Хмельницької обласної премії імені Т. Шевченка. Народився у с. Подільське Кам’янець-Подільського р-ну.
- 4 215 років з дня народження Северина Юзефовича Гоцинського (1801–1876) – польського громадського діяча, письменника, поета, фольклориста. Дитячі роки пройшли на Славутчині та Ізяславщині.
- 5 95 років з дня народження Михайла Степановича Капиці (1921–1995) – дипломата, історика, доктора історичних наук, професора, надзвичайного і повноважного посла СРСР, лауреата Державної премії СРСР в галузі науки і техніки. Народився у с. Юрківці, нині Чемеровецького р-ну;
- 70 років з дня народження Віктора Олексійовича Савчука – історика, кандидата історичних наук, доцента, лауреата премії імені Д. Яворницького НСК України. Народився у с. Велика Березна Полонського р-ну.
- 7 70 років з дня народження Володимира Ілліча Кривеги – письменника, члена Національної спілки письменників України. Народився у с. Пеньківці, нині с. Личівка Волочиського р-ну;
- 60 років з дня народження Михайла Юхимовича Альперіна – джазового піаніста, композитора, педагога, лауреата міжнародних джазових фестивалів. З 1990 р. проживає у Норвегії. Народився у м. Кам’янець-Подільський.
- 8* 70 років з дня народження Михайла Васильовича Шаповала – господарника, Героя України, голови сільсько-господарського кооперативу «Летава» Чемеровецького р-ну. Народився у смт Чемерівці.

- 9 80 років з дня народження Юрія Петровича Ємця – фахівця у галузі електротехніки й електрофізики, доктора технічних наук, професора. Народився у м. Ізяслав;
- 65 років з дня народження Олександра Леонідовича Шпака – заслуженого енергетика СРСР, генерального директора ВАТ «Енергопостачальна компанія «Хмельницькобленерго» (з 1998 р.). Народився у смт Антоніни Красилівського р-ну.
- 10 135 років з дня народження Григорія Калістратовича Степури (1881–1944) – державного, громадсько-політичного діяча, Подільського губернського комісара. Народився у с. Жванець, нині Кам’янець-Подільського р-ну;
- 95 років з дня народження Павла Олександровича Макарова (1921–1944) – Героя Радянського Союзу. Відзнаку отримав за визволення Хмельниччини;
 - 70 років з дня народження Петра Анатолійовича Ладженського – композитора, педагога. Народився у м. Кам’янець-Подільський.
- 11 85 років з дня народження Петра Карповича Баранецького (1931–1995) – фахівця в галузі сільського господарства, лауреата Державної премії СРСР. Народився у с. Писарівка Красилівського р-ну.
- 12 70 років з дня народження Василя Федоровича Шпака – кандидата економічних наук, академіка Академії інженерних наук України, заслуженого працівника сільського господарства України. Народився у с. Дашківці Віньковецького р-ну.
- 14 105 років з дня народження Івана Степановича Андрощука (1911–1998) – Героя Радянського Союзу. Народився у с. Ганнопіль, нині Славутського р-ну;

- 85 років з дня народження Василя Григоровича Корчемного – садівника-дендролога, заслуженого працівника сільського господарства України, академіка Української Екологічної академії наук, члена Національної спілки журналістів України. Народився у с. Киселі Старокостянтинівського р-ну.
- 15** 125 років з дня народження Ісаака Мойсейовича Печука (1891–1970) – вченого в галузі гірничої справи, доктора технічних наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки УРСР. Народився у смт Летичів;
- 125 років з дня народження Михайла Леонтійовича Боровського (1891–1989) – вченого в галузі бджільництва і садівництва, професора, дослідника Волині в діаспорі. Народився у с. Зубрівка, нині у складі м. Кам'янець-Подільський.
- 18** 85 років з часу виходу першого номера Ярмолинецької районної газети «Вперед» (1931);
- 55 років з дня народження Світлани Ярославівни Фурси – правознавця, доктора юридичних наук, професора Київського університету права НАН України. Народилася у смт Чорний Острів Хмельницького р-ну.
- 21** 95 років з дня народження Ольги Григорівни Петрової (1921–1974) – Героя Соціалістичної Праці. Життєво пов'язана із м. Городок;
- 75 років з дня народження Михайла Дмитровича Андрєєва – заслуженого лікаря України, дійсного члена Нью-Йоркської Академії наук, начальника державного патологоанатомічного центру України, головного патологоанатома Хмельницької області. Народився у м. Хмельницький.

- 22* 215 років з дня народження Володимира Івановича Даля (1801–1872) – доктора медицини, письменника, етнографа. Як військовий лікар у січні 1831 року прибув до Кам’янця-Подільського для боротьби з епідемією холери. Враження від перебування у Кам’янці лягли в основу повісті «Подільянка».
- 25 100 років з дня народження Кліма Карповича Олейнюка (1916–1944) – Героя Радянського Союзу. Народився у с. Лисиче Славутського р-ну.
- 28 320 років з дня народження Паоло Антоніо Доменіко Фонтана (1696–1765) – видатного архітектора італійського походження, придворного архітектора князів Сангушків, автора проектів костьолів, монастирів, палаців Ізяслава, Костянтинова. Похований у м. Ізяслав;
- 75 років з дня народження Степана Савовича Байдюка – фахівця в галузі фізичної культури і спорту, майстра спорту міжнародного класу з легкої атлетики, багаторазового рекордсмена України з бігу, призера Всесоюзних та міжнародних змагань. Народився у смт Білогір’я;
 - 65 років з дня народження Олександра Михайловича Завальнюка – історика, доктора історичних наук, професора, академіка Академії наук вищої школи України, академіка Міжнародної кадрової академії, заслуженого працівника освіти України, ректора Кам’янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка (2002-2012 рр.).

Грудень

75 років з часу створення Славутського міжрайонного підпільного комітету (1941).

- 1 95 років з дня народження Василини Опанасівни Гладиш (1921–1975) – Героя Соціалістичної Праці. Народилася у с. Пилипи-Олександрівські Вільковецького р-ну.
- 2 95 років з дня народження Дмитра Савелійовича Метельського – Героя Соціалістичної Праці. Народився у с. Федорівка Красилівського р-ну;
- 70 років з дня народження Миколи Лукича Копили – архітектора, члена Національної спілки архітекторів України, заслуженого архітектора України, начальника управління містобудування та архітектури Хмельницької облдержадміністрації (1992–2005);
- 65 років з дня народження Олександра Миколайовича Джузи – правознавця, доктора юридичних наук, професора, заслуженого юриста України, проректора з наукової роботи Національної академії внутрішніх справ. Народився у м. Городок.
- 3 70 років з часу заснування Деражнянської районної бібліотеки (1946).
- 5 105 років з дня народження Сергія Івановича Гроша (1911–1990) – українського живописця, заслуженого діяча мистецтв УРСР. Народився у с. Бражинці Полонського р-ну;
- 80 років з дня народження Леоніда Трохимовича Пастушенка – письменника, заслуженого журналіста України, лауреата літературних премій імені М. Трублаїні та імені М. Коцюбинського. Народився у с. Говори Вільковецького р-ну.

- 7 65 років з дня народження Миколи Петровича Мазура – доктора технічних наук, професора Хмельницького національного університету. Народився у с. Кременчуки Красилівського р-ну.
- 8* 60 років з дня народження Сергія Вікторовича Нагорного – веслувальника, байдарочника, чемпіона, срібного призера XXI Олімпійських ігор, чемпіона світу та Європи у складі екіпажу байдарок, багаторазового переможця та призера найпрестижніших міжнародних регат. Народився у м. Хмельницький.
- 10 25 років з часу створення Хмельницького обласного державного телебачення (1991).
- 13 155 років з дня народження Лідії Юрївни Звягіної (1861; за ін. даними 1864–1943) – оперної співачки, педагога, солістки Великого театру в Москві (1898–1909), професора Московської консерваторії (1920–1924). Народилася у м. Кам'янець-Подільський;
- 95 років з дня народження Андрія Юхимовича Дячука (1921–1945) – Героя Радянського Союзу. Народився у с. Великі Орлинці Красилівського р-ну.
- 15 130 років з дня народження Миколи Тимофійовича Герашенка (1886–1963) – фізіолога, доктора медицини. З 1924 р. жив у Кам'янці-Подільському. Засновник і головний редактор «Записок Кам'янець-Подільського сільсько-господарського інституту». Був репресований, реабілітований у 1958 р.;
- * 90 років з дня народження Володимира Петровича Вовкодава (1926–2012) – краєзнавця-історика, етнографа, фольклориста Поділля. Народився у с. Лозни Летицівського р-ну.

- 12 220 років з часу утворення Подільської губернії указом Павла I (1796).
- 17 100 років з дня народження Івана Васильовича Ковалишина (1916–2003) – ортопеда-травматолога, доктора медичних наук, заслуженого лікаря України, організатора травматолого-ортопедичної служби Хмельницької області. *(Довідку див. «Календар ... на 2011 рік»);*
- 100 років з дня народження Федора Єфремовича Пахольчука (1916–2012) – Героя Радянського Союзу. Народився у с. Дворик Красилівського р-ну;
 - 50 років з дня народження Алли Леонідівни Загайкевич – композитора, педагога, члена Національної спілки композиторів України, лауреата Державної премії України ім. О. Довженка. Народилася у м. Хмельницький;
 - 60 років з часу введення в дію першого корпусу Хмельницької міської лікарні (1956).
- 18 55 років з дня народження Миколи Анатолійовича Довгальова – співака, заслуженого артиста України, лауреата обласної премії імені В. Заремби, соліста-вокаліста Хмельницької обласної філармонії.
- 19 20 років з часу створення у Києві громадської організації «Земляцтво «Хмельниччина» (1996).
- 22 80 років з дня смерті Миколи Олексійовича Островського (1904–1936) – письменника, автора романів «Як гартувалася сталь», «Народжені бурєю». Життєво і творчо пов'язаний з Поділлям;
- 70 років з часу заснування у м. Шепетівка Хмельницького обласного літературно-меморіального музею Миколи Островського (1946).

- 23** 65 років з дня народження Василя Івановича Кондратюка – живописця, графіка, заслуженого художника України, члена Національної спілки художників України. Народився у с. Славути Віньковецького р-ну.
- 24** 110 років з дня народження Клавдія Сафоновича Великанова (1906–1981) – хірурга, педагога, заслуженого лікаря УРСР. З 1945 р. жив і працював у м. Кам'янець-Подільський, тут провів першу в області операцію на серці;
- 80 років з дня народження Олександра Миколайовича Гоца – доктора технічних наук, члена-кореспондента Російської академії природознавства. Народився у смт Антоніни Красилівського р-ну.
- 28** 150 років з дня народження Данила Кириловича Заболотного (1866–1929) – лікаря-епідеміолога, доктора медицини. Вивчав та науково обґрунтовував причини виникнення епідемії холери на Поділлі (у м. Кам'янець-Подільський);
- 140 років з часу відкриття у Кам'янці-Подільському першого на Поділлі навчального медичного закладу – повивальної школи, нині Кам'янець-Подільське медичне училище (1876).
- 29** 70 років з дня народження Галини Кирилівни Медведчук – краєзнавця, етнографа, лауреата обласних премій імені Т. Шевченка та імені К. Широцького, провідного наукового співробітника Державного історико-культурного заповідника «Межибіж» (1980–2013).
- 30** 125 років з дня народження Ізраїля Самуїловича Коренбліта (1891–1971) – інженера, архітектора, скульптора, автора першого фонтану у м. Проскурів. Народився у с. Зіньків Віньковецького р-ну.

Імена, події, факти

**Не стало свідків. Проти забуття
Нікому більше голосу подати.
Сто літ мине... І вже як відкриття
Подасть хтось тих подій координати.**

Микола Мачківський

2016

Гербу Поділля 220 років

До 220-річчя з часу затвердження

З незапам'ятних часів основою нашого герба, герба Подільського краю, було золоте сонце з людським обличчям, яке посміхається.

Походження цього символу губиться у віках і конкретного чіткого пояснення йому не дає жоден із дослідників, які бралися за цю справу.

Але все ж, з історичних описів відомо, що символ Подільського краю – сонце – вперше зустрічається на предметах, знайдених археологами на території Поділля у процесі вивчення старожитностей черняхівської культури, яка охоплює період II-V ст. н.е.

Відомо, що наші предки поклонялись природним символам, небу і небесним світилам. Сонце як символ родючості, багатства і благополуччя був головним із них. Зображення сонця, як символічного знаку, зустрічається на предметах побуту, знаряддях праці, інших предметах, що належали родовій общині. Це свідчить про те, що зображення сонця, вочевидь, поступово стає родовим знаком якого-небудь місцевого племені, котре позначало таким чином всі предмети, що належали общині. Пізніше, в процесі перетворень родово-общинних структур, зображення сонця стає визнаним і поширеним у нашому краї знаком, який згодом трансформувався у територіальний знак Подільської землі.

Принаймні, у літописних матеріалах, які доносять до нас інформацію про Поділля кінця XII ст., коли воно входило до складу Галицько-Волинського князівства, вже є згадка про його символ – сяюче золоте сонце на блакитному небі.

Наступна згадка про подільський символ датується XV ст. В описах середньовічного історика Яна Длугоша є згадка про те, що у 1410 році для участі у Грюнвальдській битві Подільська земля виставила три полки, на знаменах котрих було зображено золоте сонце на червоному полі. Зміна кольору у даному

випадку не має чіткого пояснення, оскільки пізніше, у 1434 році, коли Поділля вже входило до складу Польщі, сонце, залишаючись головним символом Подільського воєводства, зображалося уже на білому (срібному) полі і у такому вигляді подавалося на гербі Подільського краю до кінця XVIII ст. Це підтверджують свідчення про герб Поділля, які ми знаходимо у книгах Олександра Гваньїні «Хроніка європейської Сарматії» (1578 р.) та Бартоша Папроцького «Гніздо цноти» (1578 р.) і «Герби лицарства польського» (1584 р.). У всіх згаданих книгах гербом Поділля описано сонце на білому тлі.

Варто згадати і добре відомий план Кам'янця-Подільського, створений кам'янецьким гравером Кипріаном Томашевичем. На плані Томашевича у лівому верхньому кутку зображено герб Подільського воєводства – сонце у променях із написом по колу латиною «Оплот Подільського воєводства». Герб оточено рисунками печаток трьох кам'янецьких юрисдикцій – магдебурзької, руської та вірменської – за назвами права, яке застосовувалось громадами міста.

Отже, золоте усміхнене сонце як символ Поділля має досить глибокі корені, але як офіційно затверджений герб із цим знаком датується 1796 роком.

У 1793 році Поділля увійшло до складу Російської імперії. Два роки потому імператорським указом від 1 травня 1795 року було утворено Подільську губернію. Відповідно до тодішніх порядків, кожне місто і кожен повіт губернії повинні були мати власний герб. Для тих територій, які не мали власних знаків раніше, створювалися нові, а герби територій, які вже існували на той момент, включалися до складу новоутвореного герба.

Уже у 1796 році було затверджено більшість гербів Поділля, в тому числі і герб Кам'янця-Подільського – головного міста губернії, – який у своїй основі мав золоте сонце з шістнадцятьма променями на голубому фоні і зображений над ним хрест. Це зображення розміщувалося у щиті на грудях двоголового імперського орла із імператорською короною над ним. Герб Кам'янця-Подільського одночасно вважався гербом Подільської губернії.

У грудні 1856 року указом імператора Олександра II було затверджено новий самостійний герб Подільської губернії, створений за усіма, діючими на той час, геральдичними правилами – на синьому полі золоте сонце з розсіяними променями і хрест над ним. Щит увінчаний імператорською короною. Фактично було зображено той же герб, але без силуету чорного двоголового орла, на якому він залишився як герб Кам'янця-Подільського. В цьому році офіційному гербу колишньої Подільської губернії 220 років.

Валентин Ільїнський

Література про герб Поділля

1. **Ільїнський В.М.** Герб Поділля // Культура Поділля: історія і сучасність: матеріали II наук.-практ. конф., присвяченої 500-річчю м. Хмельницького. – Хмельницький, 1993. – С. 121-124.
2. **Ільїнський В.М.** Геральдика Поділля в дослідженнях істориків та науковців // Духовні витoki Поділля: науковці в історії краю: матеріали V Всеукр. наук.-практ. конф. – Хмельницький, 2015. – С. 31-36.
3. **Трубчанінов С.В.** Територіальна і міська геральдика Поділля: історія та сучасний стан // Освіта, наука і культура на Поділлі: зб. наук. праць. – Кам'янець-Поділ., 2011. – Т. 18. – С. 424-440.
4. **Назаренко Є.** Давні зображення герба Поділля // Матеріали XII Подільської історико-краєзнавчої конференції (22-23 листоп. 2007 р.). – Кам'янець-Поділ., 2007. – Т. 1. – С. 71-75.
5. **Осєгрова Г.** Герб Поділля: витoki і зміст // Шоста наукова геральдична конференція: матеріали. – Львів, 1997. – С. 63-65.

2016

**Подільська єпархіальна бібліотека:
місце і роль в духовному житті
 мешканців краю
(кінець XIX – початок XX ст.)**

До 125-річчя з часу заснування

У нинішній період національного відродження та духовного оновлення українського суспільства звернення до історії становлення та розвитку церковних бібліотек кінця XIX – початку XX ст., їх впливу на тогочасну суспільно-політичну ситуацію в умовах інкорпорації Поділля, як і Правобережної України зокрема, в систему Російської імперії, має важливе значення й в сучасних реаліях. Необхідно зазначити, що питання організації та функціонування церковнопарафіяльних, окружних та єпархіальної бібліотек частково розглядалися в наукових розробках вітчизняних та подільських дослідників П.О. Троїцького, І.В. Сесака, Ю.А. Хоптяра, І.А. Опрі, В.С. Прокпчука, О.Б. Айвазян, І.О. Старенького, Т.Р. Соломоної, В.А. Нестеренка, автора цієї статті та інших. Мета цього дослідження – висвітлити місце і роль Подільської єпархіальної бібліотеки в зазначений період.

У другій половині XIX ст. у духовно-адміністративному відношенні Подільська єпархія поділялася на 80, а з березня 1897 року, після укрупнення – на 62 благочинницькі округи. До 1370 парафій ПС входило 1641 церков, при яких діяло 1257 церковнопарафіяльних опікунських рад. При церквах існувало 1230 бібліотек (зокрема, при церквах – 1182, 48 – були книгозбірнями благочинницьких округів). Тільки за 1897 р. було засновано 153 бібліотеки (134 – при церквах та 19 окружних). На початку 60-х років XIX ст. питання функціонування церковних бібліотек не раз ставало предметом обговорення на з'їздах духовенства. Керівництво єпархії закликало священників сприяти організації й розвитку книгозбірень, робити одноразові та щорічні внески на придбання книг. Книжкова крамничка, що

працювала при Подільській духовній консисторії, пропонувала пастирям, які в своїх парафіях започаткували церковні книгозбірні, списки та каталоги книг рекомендованих для придбання, зокрема, «Каталог книг, наиболее необходимых для церковных библиотек, при каждой приходской школе», опублікований на сторінках Подільських єпархіальних відомостей за 1879 р.

Як бачимо, архіпастирі Подільської єпархії ніколи не випускали з поля зору питання поповнення книжкових фондів церковних бібліотек і утворення нових духовних книгозбірень. Якщо, наприклад, за 1869 рік кількість таких бібліотек збільшилась на 511 закладів, то в 1876 р. – на 300, а в 1897 р. – ще на 134 і загалом наприкінці XIX ст., як вже зазначалось, в єпархії діяло 1182 книгозбірні. У їх фондах переважали книги богословського та духовно-морального змісту, адже бібліотеки комплектувалися з релігійно-просвітницькою метою, на поповнення фондів витрачалися кошти церков та церковнопарафіяльних опікунств тощо. Однак були тут й книги загальноосвітнього та світського характеру.

Важливу роль в зазначений період відіграла й бібліотека Давньосховища, заснованою в 1890 р. Вже наступного 1891 р. в книгозбірні нараховувалось 320 книг, кількості брошур і рукописи, передані благодійниками або придбані у приватних осіб. Водночас, в цей же період, завідувач Давньосховища і секретар Подільського єпархіального історико-статистичного комітету Є. Сіцинський у доповідній записці на ім'я правлячого єпископа Дмитрія обґрунтував пропозицію про створення єпархіальної бібліотеки, аргументуючи, що такі бібліотеки вже функціонували майже в усіх губернських центрах, а в Кам'янець-Подільському, на той час, не було навіть окружної книгозбірні. Це питання було винесено для обговорення на збори під головуванням єпископа Дмитрія, де всі присутні визнали необхідність створення Єпархіальної бібліотеки в центрі Поділля. Обговорюючи питання про кошти, облаштування та зміст бібліотеки, збори дійшли до такого висновку, що починаючи з 1891 р.: 1) Редакція «Подольских епархиальных ведомостей» мала передавати до бібліотеки всі

видання, що надходили до редакції; 2) Консисторія, відповідно до резолюції єпископа Дмитрія, повинна надавати бібліотеці щорічну допомогу в розмірі 100 руб.; 3) Управлінню зі свічних операцій у Подільській єпархії, за прикладом інших єпархій, передавати на утримання бібліотеки 100 руб. На протоколі єпископ Дмитрій поставив резолюцію: «Затверджується; опублікувати в «Єпархіальних відомостях», запросивши церкви і причти єпархії жертвувати на єпархіальну бібліотеку, до процвітанню якої на користь духовенства єпархії прошу Божого Благословення, а так як день заснування її співпав з днем пам'яті першого Архипастира Поділля Архієпископа Іоннікія, то назвати її Іонніківською і 4 листопада щорічно скликати загальні збори для виписування книг і духовних журналів на наступний рік. Для початку цієї корисної справи вношу і свій внесок – 500 руб.».

У 1892 році Єпархіальну бібліотеку було відкрито. Вона знаходилася у віданні Подільського єпархіального історико-статистичного комітету. У тому ж році до неї приєднала свій фонд бібліотека 4-го Кам'янецького благочинницького округу. 23 січня 1893 р. на засіданні комітету були затверджені «Тимчасові правила Подільської Єпархіальної бібліотеки», в яких регламентувалися основні процеси роботи. Тематика бібліотечного фонду мала бути, в основному, богословського та морально-релігійного змісту. Джерелами фінансування визначалися загально єпархіальні кошти, внески від церков та духовенства 1-го округу Кам'янецького повіту, пожертви. Бібліотекар призначався зі спеціальною оплатою і мав вести записи надходжень до бібліотеки, бути присутнім в книгозбірні у відповідний час, видавати книги і вести записи про видачу літератури тощо. Користування фондом для духовенства Подільської єпархії, службовців духовних навчальних закладів та інших відомчих організацій було безкоштовним, з інших осіб за читання книг і журналів в бібліотеці, а також за винос їх додому бралася плата 4 руб. на рік, 2 руб. – на півроку та 35 коп. – за місяць. Запис читачів проводився по документах, читачі несли відповідальність за збереження книг.

У 1892 р. при комітеті вже діяло дві бібліотеки – бібліотека Давньосховища та Єпархіальна. Того року комітет мав 1245 історичних богослужбових друкованих і рукописних книг, наступного додалось ще 150. Вони, відповідно змісту, були розподілені між обома книгозбірнями.

6 лютого 1894 р. був прийнятий і в жовтні затверджений Св. Синодом новий статут Подільського єпархіального історико-статистичного комітету і бібліотек Давньосховища та Єпархіальної. Бібліотека Комітету, як наукова, мала допомагати членам товариства в їх заняттях історією та археологією. Вона складалася з книг російською, польською та іншими мовами. Поповнювали її через придбання необхідних книг та шляхом обміну виданнями з різними організаціями та науковими товариствами. У 1907 р. до бібліотеки надіслали свої видання 24 організації та товариства з Москви, Санкт-Петербурга, Києва, Сімферополя, Одеси, Львова та ін. Єпархіальна бібліотека призначалася для духовенства та інших осіб духовного відомства і складалася переважно з книг та періодичних видань богословського та морально-релігійного змісту, поповнювалася, в основному, за рахунок обміну та придбання книг та журналів. Їх надходило понад 90 назв. Так, у 1907 р. обидві бібліотеки отримували журнали й збірники: «Богословский инстинкт», «Божия нива», «Воскресный день», «Воскресное чтение», «Вера и церковь», «Доброе слово», «Душеполезное чтение», «Западнорусская начальная школа», «Записки Наукового товариства імені Шевченка», «Кормчий», «Миссионерский сборник», «Народное обозрение», «Наставления и утешения Святой веры христианской», «Отдых христианина», «Православная Подолия» тощо. Серед газет «Подолия», «Подольский край», «Подольский голос», «Православный путеводитель», «Православный благовесник», «Почаевские известия», «Пастырский собеседник», «Руководство для сельских пастырей», «Русская старина» та ін.

Крім того, редакціями передавалися до єпархіальної книгозбірні іноземні видання та деякі газети. Наприклад, у 1907 році бібліотека отримала 50 назв іноземних видань. Щороку до бібліотеки надходили пожертви від різних осіб та

організацій, однак товариство постійно мало фінансові труднощі. На одному із його засідань, де обговорювалось питання про передплату періодичних видань до єпархіальної книгозбірні на 1904 р., було оприлюднено таку пропозицію: на утримання книгозбірні потрібно було 350 руб., бібліотекаря – 240 руб. на рік, сторожа – 120 руб., на опалення приміщення – 160 руб., всього 520 руб., а надходило лише 350 руб. Тому збори вирішили із-за недостатнього фінансування скоротити видатки на передплату і замовити тільки 10 назв на суму 91 руб. 75 коп. З цим не погодився єпископ Подільський та Брацлавський Климент: «З великою гіркотою прочитав ухвалу першої статті цього журналу. Якщо Товариство через повну відсутність коштів змушене буде обмежити виписування книг, то що робити тоді з § 36 Статуту Товариства?!... Я вважаю за бажане і корисне об'єднати при Єпархіальній бібліотеці виписку всіх духовних журналів і книг для усіх церковних і благочинних бібліотек єпархії, а також і для сімейного читання книг і журналів. Тоді бібліотека Товариства могла б на правах книжкових складів-магазинів мати величезну скидку, від 25 до 50% або готівкою, або ж журналами і книгами. В Уфі при такій оптовій виписці книг і журналів багато найбідніших церков отримували журнали і книги безкоштовно». Єпископ запропонував зборам обговорити це питання і збільшити щорічну допомогу на бібліотеку від Управління свічного заводу до 500 руб., від себе особисто пожертвував 100 руб. На наступних зборах рішення переглянули і замовлення зробили на рівні попереднього року.

Якщо на кінець 1893 р. бібліотеки Комітету мали у своєму розпорядженні 1395 видань, то на початок 1912 р. – вже 5411, тобто за 8 років фонд збільшився на 4016 одиниць (у середньому – 500 примірників щороку).

У 1903 р. були прийняті нові правила Єпархіальної бібліотеки, які чітко регламентували її діяльність, статті доходів і витрат, статус бібліотекаря, права та обов'язки читачів. Відповідно до них, члени Комітету, священники, викладачі, службовці духовно-навчальних закладів і установ Подільської єпархії отримували літературу для роботи в читальному залі чи

вдома безкоштовно, інші читачі платили за рік 3 руб., за день – 2 коп.

Восени 1914 р. Музей Подільського церковного історико-археологічного товариства і бібліотеки перебралися в колишнє приміщення духовного училища (нині картинна галерея). Бібліотеки – музейна і Єпархіальна – розмістилися на першому поверсі, там же обладнали читальню. Тоді бібліотека отримувала 109 періодичних видань. На жаль, ці надбання у зв'язку із Першою світовою війною, національно-визвольною боротьбою 1917–1920 рр. були розпорошені, деяка частина літератури потрапила до фундаментальної бібліотеки, відкритої в жовтні 1918 р., Кам'янець-Подільського державного українського університету.

Отже, можна стверджувати, що наприкінці XIX – на початку XX ст. на території Подільської губернії було створено широку мережу бібліотек єпархіального відомства, де, окрім бібліотек освітніх закладів – шкіл, училищ, духовної семінарії, створювались і розвивались церковнопарафіяльні, окружні та Єпархіальна книгозбірні, які існували за рахунок коштів Подільської духовної консисторії, пожертв та благодійництва. Фонди цих книгозбірень склалися, в основному, з духовної та морально-релігійної літератури й обслуговували ідеологічний та освітній напрями діяльності православного духовенства. Водночас духовні бібліотеки були надійним засобом імперської влади щодо формування законослухняних і вірнопідданих громадян царизму від народження до останніх хвилин життя.

*Юрій Блажевич,
Ольга Блажевич*

Література

1. **Айвазян О.Б.** Бібліотеки Подільської єпархії наприкінці XIX – на початку XX ст. // Освіта, наука і культура на Поділлі: зб. наук. праць. – Кам'янець-Поділ., 2010. – Т. 16. – С. 51-63.

2. **Крик Н.В.** Окружні та церковні бібліотеки Подільської єпархії (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.) // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка. – Кам'янець-Поділ., 2013. – Вип. 3. – С. 171-175.

3. **Прокопчук В.С.** Бібліотеки Хмельниччини: від заснування до наших днів / В.С.Прокопчук // Освіта, наука і культура на Поділлі: зб. наук. праць. – Кам'янець-Поділ., 2009. – Т.14. – С. 3-39.

січень

Імена, події, факти

*До 50-річчя з часу виходу
«Календаря знаменних і
пам'ятних дат Хмельниччини»*

Видання «Календар знаменних і пам'ятних дат Хмельниччини» готується творчим колективом обласної універсальної наукової бібліотеки імені Миколи Островського з 1966 року.

Якщо зібрати в єдине ціле всі видання «Календаря знаменних і пам'ятних дат Хмельниччини» за 50 років його виходу у світ, то вийде своєрідна Енциклопедія Хмельниччини.

Метою щорічника є надання науковцям, бібліотечним працівникам, працівникам культури і мистецтва, освітянам, громадським активістам, студентській та учнівській молоді, усім, хто цікавиться історією і сьогоденням рідного краю інформацію про значимі події і ювілейні дати, про видатних особистостей Хмельниччини та відомих людей, які життєво і творчо пов'язані з краєм.

Підготовка календаря потребує кропіткої науково-пошукової діяльності. Бібліотечні працівники у співпраці з науковцями, дослідниками, краєзнавцями визначають знаменні і пам'ятні дати, які будуть внесені в Календар, аналізують видання попередніх років, переглядають картотеки персоналій,

Зведений краєзнавчий каталог Хмельниччини, наукові та довідкові видання.

Розширюють рамки цього важливого краєзнавчого видання партнерські зв'язки з обласною та міською організаціями Національної спілки краєзнавців України, членами клубу «Краєзнавець», науковцями, бібліотеками різних рівнів.

Протягом багатьох років удосконалювалась структура довідника. Спочатку це був просто перелік невеликої кількості краєзнавчих дат, потім – Методичні поради на допомогу бібліотекарям по відзначенню ювілейних дат. Починаючи з 1993 року Календар складається з двох розділів: хронологічного переліку дат і коротких текстових довідок від упорядників про найважливіші дати року.

З 2010 року для зручності користування Календар містить покажчик персоналій, а з 2011 вже і список авторів, які брали участь у написанні історичних та біографічних довідок.

Першими упорядниками Календаря були відомі бібліографи-краєзнавці Р.Ф. Шпилько та С.К.Гуменюк. У підготовці довідкових матеріалів брали участь відомі науковці краю, серед яких: І.С.Винокур, Л.В. Баженов, Ю.І. Блажевич, О.П. Григоренко, В.П. Мацько, С.М. Єсюнін, М.П. Войнарєнко, краєзнавці: М.М. Кульбовський, О.В. Байдич, В.О. Лавринчук, А.В. Сваричевський.

Великий вклад у підготовку календарів внесли бібліотекарі-укладачі С.Р. Михайлова, В.О. Мельник, О.О. Баваровська, С.Б. Гук та ін.

Починаючи з 2010 року Календар доступний для всіх віддалених користувачів. На сайті бібліотеки з 2013 року у розділі «Краєзнавчий календар» виставлено повний текст Календаря.

Ювілейне видання містить у собі низку матеріалів про особливі події з історії нашого краю, а саме: 1020-річчя з часу першої літописної згадки про м. Полонне, 455-річчя м. Старокосянтинів, 100-річчя з часу заснування на Поділлі товариства «Просвіта», 170-річчя з часу перебування на Поділлі Т.Г. Шевченка.

Календар містить значну кількість імен відомих особистостей минувшини, ювілейні дати яких відзначатимемо у 2016 р. Серед них вчені, громадсько-просвітницькі діячі, літератори, композитори, художники: Г. Житецький, С. Хотовицький, В. Зеньковський, А. Коципінський, М. Бурачек тощо.

Крім особистостей минувшини значне місце відведено відомим людям сьогодення, ювілеї відзначатимуть науковці Л. Баженов, О. Завальнюк, Герой України, господарник М. Шаповал, заслужений лікар України Л. Бриндіков, літератори В. Горбатюк, П. Гірник, В. Міхалевський та ін.

Поєднання в Календарі фактографічної та бібліографічної інформації, списків літератури, складених у логічній послідовності, авторських статей відомих науковців та краєзнавців роблять його унікальним цінним краєзнавчим джерелом. Видання допомагає ввести в науковий обіг нові імена, які творили історію краю, відображають найвизначніші пам'ятні дати, події, ювілеї історичних осіб, письменників, краєзнавців Хмельниччини.

Надія Синиця

Література

1. **Синиця М. Н.** 2015 рік: імена, події, факти // Хмельницькі краєзнавчі студії: наук.-краєзн. зб. – Хмельницький, 2015. – Вип. 3. – С. 204-209.
2. **Вийшов друком** «Календар знаменних і пам'ятних дат Хмельниччини на 2015 рік» // Актуально для подолян. – 2015. – 22 січ. – С. 2.
3. **Слободянюк Т.** Перша газета у Проскурові вийшла 11 років тому // Поділ. вісті. – 2009. – 18 груд.
4. **Календар знаменних і пам'ятних дат** // Є Поділля. – 2005. – 7 лип.
5. **Пам'ятка шанувальникам муз** // Проскурів. – 2002. – 28 груд. – С. 14.
6. **Краєзнавча робота** в бібліотеках України: інформ. бюлетень. – К., 2005. – Вип. 16.

1 січня

Вчений, педагог, патріот

*До 70-річчя з дня народження
Лева Васильовича Баженова*

Професор кафедри всесвітньої історії Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, відомий історик, педагог, громадсько-науковий діяч, академік Української академії історичних наук (1999), член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук (1997), доктор історичних наук (1996), заслужений працівник освіти України (2003), лауреат Всеукраїнської премії імені Дмитра Яворницького (2006), Хмельницької обласної історико-краєзнавчої премії імені Юхима Сіцинського (1999), голова Хмельницької обласної організації Національної спілки краєзнавців України (НСКУ) (з 2008 р.), завідувач Центру дослідження історії Поділля (з 1995 р.), засновник власної наукової школи «Історичне краєзнавство та регіональні проблеми історії Правобережної України кінця XVIII – початку XXI ст.» (з 1995 р.).

Народився 1 січня 1946 року в м. Старокостянтиніві у сім'ї педагога і письменника Василя Баженова. Дитячі роки провів у с. Новоселиця Старокостянтинівського району. 1958 року сім'я перебралася до м. Хмельницького. У 1964-1968 рр. навчався на історичному факультеті Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту.

За направленням Міністерства освіти УРСР рік викладав історію і географію в Грушківській СШ Володарськ-Волинського району Житомирської області, де обладнав краєзнавчий музей. З 1969 року працює в Кам'янець-Подільському педінституті (нині національний університет імені Івана Огієнка) асистентом, з 1972 р. – старшим викладачем, з 1977 р. – доцентом, з 1997 р. – професором кафедри всесвітньої історії, у 1975-1993 рр. був деканом історичного факультету, 1974 року захистив кандидатську дисертацію. У 1993-1995 рр. був докторантом відділу

регіональних проблем історії України Інституту історії України НАН України. З 1995 р. і по даний час Л.В. Баженов очолює Центр дослідження історії Поділля, засновниками якого виступають Інститут історії України НАН України та Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка.

Досліджує і популяризує історію та історіографію України і Польщі, проблеми славістики, історичного краєзнавства і регіональної історії Поділля, біографістики. 1993 року опублікував книгу «Поділля в працях дослідників і краєзнавців XIX – XX ст.: Історіографія. Біобібліографія. Матеріали». У ній вперше в українській історіографії систематизовано і проаналізовано головні етапи розвитку й наукові здобутки краєзнавства в регіоні за останні два століття, обґрунтовано і введено в обіг поняття наукових спеціалізацій «поділлязнавство» й «волинознавство», упорядковано 692 енциклопедичні біографічні довідки про вчених і краєзнавців, більше третини яких вперше оприлюднені.

Логічним продовженням і підсумком дослідження історії краєзнавчого руху став вихід у 1995 році монографії «Історичне краєзнавство Правобережної України в XIX – на початку XX ст.: Становлення. Історіографія. Біобібліографія». В ній учений ґрунтовно в контексті нових підходів дослідив процес зародження й розвитку організаційних форм та наукових засад історичного краєзнавства на теренах Київщини, Волині й Поділля.

Обидві книги та численні наукові статті з регіональної історії стали підґрунтям докторської дисертації «Становлення і розвиток історичного краєзнавства Правобережної України (кінець XVIII – перші десятиріччя XX ст.)», яка була успішно захищена в спеціалізованій вченій раді Інституту історії України НАН України у вересні 1996 року. Це був перший захист в Україні докторської дисертації з проблем історичного краєзнавства, який відкрив шлях для інших науковців. З того часу, за оцінкою відомого краєзнавця Житомирщини М.Ю. Костриці, «Л.В. Баженов є незаперечним авторитетом у питаннях історіографії, історичного краєзнавства та

регіональної історії України, отримав можливості і право формувати власну наукову школу».

З-поміж наукових зацікавлень вченого вагоме місце посідає українська славістика та її складова – полоністика. У своїх публікаціях Лев Васильович розглядає питання українсько-польського діалогу істориків в добу незалежності України, «україніку» в польській історичній науці XIX – початку XX ст.

Водночас Л. Баженов опублікував цикл статей з наукового життя західної української діаспори, про життя і творчість сучасного французького вченого Д. Бовуа, видатних діячів на тлі духовності, науки і культури України В. Антоновича, М. Грушевського, І. Огієнка та ін.

Не менш активне подвижництво Л.В. Баженова на ниві географічної науки. Зокрема, з 1981 по 1997 рік на громадських засадах очолював Кам'янець-Подільський обласний відділ Українського географічного товариства.

Л.В. Баженов опублікував понад 350 наукових і науково-популярних праць, у тому числі таких визначальних для наукової школи книг і монографій, як «Історичне краєзнавство Правобережної України XIX – на початку XX ст.» (1995), «Alma mater подільського краєзнавства» (2005), «Володимир Січинський. Життя, діяльність, творчість в ім'я України» (2009) та інших. Одночасно Л.В. Баженов виступив одним із організаторів понад 60 міжнародних, всеукраїнських і регіональних науково-практичних, краєзнавчих і географічних конференцій, симпозіумів, круглих столів, семінарів і читань.

Наукова школа Л.В. Баженова базується на діяльності Центру дослідження історії Поділля. Сьогодні Центр об'єднує 25 почесних і 142 дійсних члени – поділлєзнавців з усіх регіонів України і низки зарубіжних країн. За 20 років функціонування під грифом Центру та за його сприяння видано біля 200 монографій і книг, 24 навчальних посібників, понад 40 наукових збірників та іншу літературу з історії та культури подільського регіону. У цьому доробку вагома частка належить представникам наукової школи Л.В. Баженова. За наукового керівництва

Лева Васильовича підготовлено і захищено понад десять кандидатських дисертацій із спеціальності «Історія України».

Л.В. Баженов є членом спеціалізованої вченої ради в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича (з 2000 р.), був головою спеціалізованої вченої ради у Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка (з 2009 р.), членом вченої ради Кам'янець-Подільського національного університету.

Віктор Прокочук

Праці Л.В. Баженова

1. **Історичне краєзнавство** Правобережної України XIX – на початку XX ст.: Становлення. Історіографія. Біобібліографія / Ін-т історії України, Всеукр. спілка краєзнавців, Кам'янець-Поділ. іст. музей-заповідник. – Хмельницький: Доля, 1995. – 256 с.

2. **Поділля в працях** дослідників і краєзнавців XIX-XX ст.: Історіографія. Біобібліографія. Матеріали. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Поділ. міськдрук., 1993. – 480 с.

3. **Alma mater** подільського краєзнавства: (Місто Кам'янець-Подільський – осередок іст. регіоналістики XIX – початку XXI ст.): наук. вид. / Ін-т історії України НАНУ, Кам'янець-Поділ. держ. ун-т, Центр досл. історії Поділля. – Кам'янець-Поділ.: Оіюм, 2005. – 416 с.

4. **Володимир Січинський** (1894-1962 рр.): життя, діяльність, творчість в ім'я України: монографія / Л.В. Баженов, В.Л. Логвіна / Ін-т історії України НАНУ; Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, Центр дослідження історії Поділля [та ін.] – Кам'янець-Поділ.: К-ПНУ ім. І. Огієнка, 2009. – 236 с.

5. **Кам'янець-Подільський** у дослідженнях українських і зарубіжних істориків XIX – початку XX ст. // Кам'янець-Подільський у контексті українсько-європейських культурних зв'язків: історія і сучасність: зб. наук. праць. – Кам'янець-Поділ., 2004. – С. 15-19.

6. **М.С. Грушевський** і Поділля // Матеріали ІХ-ї Подільської історико-краєзнавчої конференції. – Кам'янець-Поділ., 1995. – С. 219-221.

7. **Реформування краєзнавчого руху** в Україні та розвиток історико-регіональних досліджень на Поділлі у 2007-2010 рр. // Матеріали ХІІІ Подільської історико-краєзнавчої конференції. – Кам'янець-Поділ., 2010. – С. 32-38.

8. **Місто Хмельницький** – центр наукової історичної регіоналістики (1991-2006 рр.) // Місто Хмельницький в контексті історії України: матеріали наук. конф., присвяч. встановленню найдавнішої згадки про Хмельницький в іст. док. – Кам'янець-Поділ., 2006. – С. 3-20.

9. **Центр дослідження історії Поділля: становлення і поступ** // Студії Кам'янець-Подільського Центру дослідження історії Поділля: наук. зб. – Кам'янець-Поділ., 2005. – Т. 1. – С. 4-75.

Про Л.В. Баженова

1. **Завальнюк О.М.** Лідер наукової школи: до 65-річчя від дня народження і 40-річчя наук.-педагог. праці проф. Л.В. Баженова / О.М. Завальнюк, В.С. Прокопчук. – Кам'янець-Поділ.: Аксіома, 2011. – 180 с.

2. **Лев Васильович Баженов** / О.М. Завальнюк, О.Б. Комарніцький, В.Б. Стецюк // Минуле і сучасне Кам'янця-Подільського: політики, військові, підприємці, діячі освіти, науки, культури й медицини: іст. нариси. – Кам'янець-Поділ., 2007. – Вип. 2. – С. 295-304.

3. **Прокопчук В.С.** Наукова школа професора Л.В. Баженова // Наукові праці Кам'янець-Подільського державного університету: іст. науки. – Кам'янець-Поділ., 2005. – Т. 15: На пошану професора Баженова Л.В. – С. 7-16.

4. **Лев Васильович Баженов** / О.М. Завальнюк // Кам'янець-Подільський державний університет в особах. – Кам'янець-Поділ., 2003. – Т. 3. – С. 27-40.

1 січня

Поціновувач рідного слова

*До 60-річчя з дня народження
Василя Івановича Горбатюка*

Рідна мова – неоціненне духовне багатство, в якому живе народ, передаючи з покоління в покоління мудрість і славу, культуру і традиції... Одним із поціновувачів рідної мови, рідного слова є український письменник, Член Національної спілки письменників України, голова Хмельницької обласної організації Національної спілки письменників України Василь Іванович Горбатюк.

Василь Іванович народився 1 січня 1956 року у мальовничому Подільському селі Гнатівці Хмельницького району у сім'ї колгоспника. Закінчивши Гнатовецьку середню школу, навчався у Черноострівському профтехучилищі, пройшов службу в армії. Працював токарем на Хмельницькому заводі тракторних агрегатів, бібліотекарем у рідному селі.

Після закінчення філологічного факультету Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту (1977-1981 рр.) працював у газетах «Прапор Жовтня» (Кам'янець-Подільський), «Корчагінець» (згодом «Ровесник», Хмельницький), з 1990 до 2000 року – редактор Хмельницької обласної молодіжної газети «Ровесник». Потім – відповідальний секретар обласної організації Національної спілки журналістів України. З 2006 року – директор Хмельницького обласного літературного музею. З 2010 року очолює Хмельницьку обласну організацію Національної спілки письменників України.

Писати почав ще будучи студентом, а у 1983 році заявив про себе вагомим доробком – збіркою оповідань «Ясен-дерево», що вийшла друком у видавництві «Радянський письменник» і за яку, власне, його й було прийнято до Спілки письменників (1984 р.). Згодом виходять з друку «Золоті кораблі» (1986), «Де починається Гольфстрім» (2000), «Ласощі для білочки» (2002), «Хто перший» (2011), «Безголов'я» (2008), повістей «Бігли

коні» (1996), «Косовиця» (2002), «Тенета 30-х» (2003), «Благодійник» (2004), документальні книги «За тебе, свята Україно» (2006, у співавторстві), «З-під трави забуття. Подільські шляхи українських письменників» (2011), романи «Кручі» (2008), «Ще настане ваша пора» (2012), «Слово і меч» (2013) та краєзнавчого нарису «Місцеве самоврядування Хмельниччини. Деражнянський район» (у співавторстві).

Український письменник, громадсько-політичний діяч Володимир Яворівський так висловився про його творчість: «Все, про що розповідає Василь Горбатюк, позначене первинністю, не літературним відсвітом життя, а самим життям. В його оповіданнях живуть люди, яких він добре знає і відчуває не крізь «філологічний фільтр», а прямим дотиком своєї душі».

В оповіданнях Василя Горбатюка начеб нічого надзвичайного не трапляється, сюжет їхній вельми далекий від інтригуючого, проте його творами зачитуєшся, поглинаючи гарну поетичну мову, яка пронизана точними описами сільської природи, насиченістю місцевими подільськими діалектами, теплою й щирістю. Взагалі, оповідання автора побудовані на влучних висловах, діалогах, натяках, недомовках, мова й факт нерозривні, взаємотворчі. Це особливо прослідковується в творах «Золоті кораблі», «Бігли коні», повісті «Де починається Гольфстрім». Його герої – то переважно прості, здебільшого сільські люди, зовні нічим не помітні, винятково скромні, далекі від якихось власних амбітностей, зайвої претензійності. Вони буденно роблять свою, звичну для них справу – орють ниву, виховують дітей, просто живуть у цьому незатишному, неспокійному світі і своєю присутністю, непідробною добротою, щедрістю душі своєї, зболеного хронічними негараздами серця роблять його кращим, чистішим. Характерними у цьому сенсі є новела «Шуміла гроза», оповідання «Ягоди-черешні», «Образа».

Окрім оповідань та новел, увагу також привертають повісті та романи Василя Горбатюка. Так, наприклад у романі «Кручі» автор охоплює цілу епоху в житті Подільського краю, України, включаючи найпомітніші та найтрагічніші сторінки нашої історії. У іншому художньо-документальному романі

«Слово і меч» він розповідає про майже невідомого нині літератора й учасника визвольного руху Павла Богацького, життєвий і творчий шлях якого тісно пов'язаний з долями тоді молодих Микити Шаповала, Максима Рильського, Олександра Олеса, Володимира Свідзінського, Павла Тичини та інших письменників, військових, політичних діячів України. Художня оповідь у романі майстерно переплетена з документальними матеріалами, що яскраво і виразно передають читачеві епоху і дух боротьби за українську державу.

У творах Василя Івановича абсолютно відсутня будь-яка декларативність, невинуватена публіцистичність, мовна вишуканість, прагнення до елегантності, краси і стилістичної неординарності. Усі художні засоби укупі з мовно-стилістичними слугують одній меті – об'єктивному зображенню дійсності, характерів його персонажів.

Чимало робить Василь Іванович для розвитку літературного життя на Поділлі як голова обласної організації Національної спілки письменників України, і як директор обласного літературного музею. Передусім, він бере активну участь у популяризації українського слова, а саме, за його організації проводяться зустрічі з відомими письменниками та поетами, проходять презентації, круглі столи, конференції, видаються альманахи. Василь Горбатюк також допомагає у творчому зростанні молодим обдаруванням, активно і наполегливо працює на ниві відродження української духовності та культури.

Його літературна праця знайшла визнання. Василь Іванович лауреат міжнародної премії імені Івана Кошелівця (2012), літературних премій імені Тодося Осьмачки (2015) та імені Григорія Костюка (2005), обласної премії імені Микити Годованця (2004), імені Якова Гальчевського «За подвижництво у державотворенні» (2010), Хмельницька міська премія імені Богдана Хмельницького (2001). Також Василь Горбатюк є дипломантом (друге місце) Всеукраїнського конкурсу на краще оповідання «Що записано в книгу життя» (2003).

Олена Грицишина

Твори В.І. Горбатюка

1. **Бігли коні..:** повість. – Хмельницький: Поділля, 1996. – 32 с.
2. **Де починається Гольфстрім:** повість, оповідання. – Хмельницький, 2000. – 80 с.
3. **Тенета 30-х:** Худож.-докум. проза. – Хмельницький, 2003. – 96 с.
4. **Безголов'я:** повісті, оповідання. – Кам'янець-Поділ.: ПП Мошак М.І., 2008. – 240 с.
5. **Слово і меч:** роман. – К.: Ярославів Вал, 2013. – 512 с.
6. **Кручі:** роман-літопис у зводах. – Кам'янець-Поділ.: ПП Мошак М.І., 2008. – 568 с.

Література про В.І. Горбатюка

1. **Золоті кораблі Василя Горбатюка:** (до 50-річчя від дня народження): бібліогр. покажч. – Хмельницький: ЦНТЕІ, 2006. – 60 с.
2. **Василь Горбатюк** // Літ. Хмельниччина ХХ ст.: хрестоматія / упоряд. М. Федунець. – Хмельницький, 2005. – С. 538-551.
3. **Горбатюк Василь Іванович** // Автограф: альм. Хмельниц. обл. орг. НСП України. – Хмельницький, 2012. – С. 56.
4. **Тяжіє до сільської тематики** // Сваричевський А. Проскурів літературний: від давнини до сучасності. – Хмельницький, 1998. – С. 146.
5. **Красуцький М.** Його світ добра і правди: Василю Горбатюку – 50 // Поділ. вісті. – 2006. – 1 січ. – С. 2.
6. **Це ж треба... народитись у новоріччя!** / розмову з письменником вела П. Гнатишко // Поділ. кур'єр. – 2006. – 5-11 січ. – С. 14.

1 січня

Вершини долають сильніші

*До 60-річчя з дня народження
Анатолія Євгеновича Новікова*

У 1967 році п'ятикласник Хмельницької СШ № 15 Толя Новіков свій прихід до дитячої спортивної школи пояснив бажанням навчитися швидко бігати.

Початкові тренування в Олексія Гольдюка засвідчили, що у хлопця чудова координація, а ще є наполегливість та велике бажання засвоїти, окрім бігу, стрибки і метання. Тож амплу визначилося швидко – вирішив удосконалюватися різнобічно, щоб через 5-6 років стати справжнім лицарем (як заведено називати десятиборців) королеви спорту – легкої атлетики.

Спортивне сходження Анатолія було стрімким. Уже через декілька років він увійшов до ряду найкращих юних багатоборців країни.

Після закінчення школи вступив до Київського державного інституту фізвиховання, продовжував удосконалювати свою майстерність у відомого фахівця Анатолія Коваленка.

Важко навіть перерахувати подальші спортивні досягнення Анатолія у юнацькому, юніорському та молодіжному віці. Найбільш вагомі: три перемоги на першостях СРСР серед юнаків та юніорів у десятиборстві, призер міжнародних легкоатлетичних матчів багатоборців (СРСР-США, СРСР-ФРН, СРСР-НДР, «Дружба»), два рекорди України серед юнаків у Чернівцях (1973 р.) та Лейпцігу (1974 р.). Він є першим десятиборцем серед дорослих легкоатлетів СРСР рівня майстра спорту і вище, котрий подолав 400-метрову дистанцію швидше 48 секунд. Почесний громадянин штатів Техас (1974 р.) та Небраска (1975 р. США).

Та все ж серпневий чемпіонат Європи серед юніорів у Греції в 1975 році залишився найпам'ятнішим турніром. Тоді, протягом двох днів, під пекучим сонцем 54 «лицарі десяти якостей» змагалися на вщент заповненому глядачами

сорокатисячному стадіоні. І знову, як у 1972 році в Москві перед заключним видом – бігом на 1500 метрів, Анатолій на восьмому місці. Але він таки отримав нагороду, вигравши цей забіг, піднявся на третю сходинку п'єдесталу пошани.

Новіков став першим легкоатлетом Хмельниччини, який здобув медаль на юніорських чемпіонатах Європи (світових форумів тоді не проводили).

Анатолій ніколи не цурався, якщо не був задіяним за збірні України чи СРСР, виступати на чемпіонатах області – як у багатоборстві, так і в окремих видах. Він виходив на доріжку рідного міського стадіону після найкращих арен Радянського Союзу, Європи і США, щоб і земляки мали змогу оцінити його майстерність.

У 1981 році Анатолій Новіков припинив активні виступи у спорті і взявся за тренерську роботу.

Повернувшись у 1983 році до Хмельницького, розпочав заняття у рідній ДЮСШ № 3, яка трансформувалась у обласний центр фізичного виховання учнівської молоді (ОЦФВУМ). Сьогодні він один з провідних фахівців-легкоатлетів області, заслужений тренер України. Саме його вихованці складають основу збірної області в бігу на короткі дистанції. У 2005 році його учні показали найкращий результат в Україні серед молоді до 23 років. Переможцями та призерами багатьох змагань стали Микола Шпiтальний, Павло Веремчук, Олександр Садовський. Найбільшого успіху досяг Дмитро Островський, який виконав норматив майстра спорту міжнародного класу на 400-метрівці, встановивши рекорди області в бігу на 60, 100, 200 та в естафеті 4x100 метрів, при цьому перевершив досягнення свого вчителя на 400 метрів. Переможець та призер багатьох всеукраїнських та міжнародних змагань, бронзовий призер чемпіонату Європи в естафеті, в т.ч. 4x400 м (2010 р.).

В період з 2011 по 2012 роки Анатолій Євгенович працював в якості старшого тренера збірної команди України з легкої атлетики з бігу на 400 метрів та естафети.

За підсумками 2012 року, як наставник чемпіонок Європи (жіночої естафетної команди України), відзначений найвищою

тренерською нагородою Європейської легкоатлетичної асоціації (сертифікатом та срібним значком ЄА).

Як патріот міста й області, Анатолій Новіков намагається залишати всіх своїх вихованців на Хмельниччині. З його легкої руки, повернувшись із навчання з Одеси, розкрив свій талант ще один хмельничанин Дмитро Тидень, який за два роки оновив рекорди області в стрибках у довжину й потрійному стрибку, досягнувши рівня майстра спорту міжнародного класу.

Нині його мета – довести вихованців до фіналів чемпіонатів світу і Олімпійських ігор, де вони могли б поборотись за найвищі нагороди.

Віктор Флентін

Література про А.Є. Новікова

Флентін В. Доріжка, що веде до перемоги // Поділ. кур'єр. – 2011. – 6 січ. – С. 6.

23 січня

Серце віддав людям

*До 55-річчя з дня народження
Анатолія Петровича Корнеєва*

«У житті завжди є місце подвигу» – ми звикли до цих слів, але сьогодні вони як ніколи актуальні. Вже не одна сотня наших подолян здійснила подвиг, віддавши найдорожче – своє життя – здавалося б у мирний час – за свободу, незалежність і єдність України.

Одним із тих, хто здійснив громадянський подвиг, є Анатолій Корнеєв. Він звершив його у мирний час у центрі нашої столиці в буремні дні Революції Гідності.

Анатолій Петрович народився в с. Цвіклівці Кам'янець-Подільського району в сільській сім'ї трударів.

Там пройшло його босоноге дитинство. Подільська земля і вода, з якими він дружив (бігав, купався) з малих літ, дала йому

здоров'я, вроду, наділила його рисами лідера (це вже в більшій мірі від батьків успадкував), що і привело його на військову стежку та сприяло успішному закінченню військового навчального закладу і стати професійним військовим.

Мабуть все життя його було б пов'язане з військовою службою, адже він був вихований сумлінним хлопцем, а після – таким самим офіцером. Але так сталося, що військова частина, в якій він проходив свою службу, була передислокована з Німецької Демократичної Республіки (цьому сприяв розпад «великого» і «нерушимого Радянського Союзу») в Російську Федерацію.

Звичайно, йому було запропоновано в числі інших офіцерів, прийняти військову присягу на вірність Росії, але цього він зробити не міг, оскільки був справжнім патріотом України.

Командування військової частини досить переконливо умовляло його продовжити службу у лавах Збройних Сил Російської Федерації і з позиції меркантильних цілей сенс був. Адже у нього були чималі роки військової вислуги і вже у віці сорока років міг би отримати досить солідне пенсійне забезпечення. Немало українців, в т.ч. офіцерів та прапорщиків так і вчинили і до сьогоднішнього дня служать в Збройних Силах Росії, або проживають там як військові пенсіонери.

Звільнившись з лав російських збройних сил, прибув на Батьківщину – рідне Поділля.

Його працьовитість, природний дар хлібороба не можна було залишати поза увагою. Земляки це оцінили і обрали його своїм сільським головою. Вже очолюючи територіальну громаду сіл Рудської сільської ради, він не залишив свою улюблену «забаганку» - у вільний від роботи час, працювати на землі. Він мав амбітні плани щодо розвитку інфраструктури усіх трьох сіл Рудської територіальної громади очільником якої був, забезпечення сільчан роботою, використання з користю для людей матеріально-технічної бази розформованої військової частини, розташованої на території села Руда. Він показував особистий приклад селянам, як можна на власній присадибній ділянці отримувати високі врожаї овочів і фруктів. Колишній

військовий інженер, перекваліфікувавшись на знаного в регіоні землероба-овочівника, завжди ділився плодами своєї праці з малозабезпеченими, друзями, дитячими садочками, школами. Він мріяв дочекатися й отримати радість від онуків, які мали йому та дружині Людмилі подарувати син Віталій і донька Дарія, які тепер житимуть з пам'яттю про те, за що поліг їх батько. Коли розпочалася боротьба проти Януковича і його бандитського оточення за європейське майбутнє України, він був серед найактивніших майданівців.

Анатолій Петрович не був простим статистом на Майдані, він робив свою патріотичну справу і не думав про «докази своєї майданівської активності». Він не просто їздив на Майдан для створення масовості, він прагнув бути максимально потрібним Майдану, Україні, її народу.

Постачання продуктів харчування для учасників Майдану йому здавалось не достатнім. Тому під час бійні, коли перевертні-беркутівці, які виконували злочинний наказ при підтримці російських спецназівців почали розстріл із снайперських гвинтівок мирних демонстрантів, Анатолій Петрович не міг стояти осторонь і кинувся в гущу подій в боротьбі за майбутнє України.

Так, саме задля майбутнього України, яку палко любив усім серцем, України, яку хотів бачити в сім'ї європейських країн, без насильства, корупції, диктаторського режиму, у якій права людини охоронялися б силою закону, він поплатився власним життям. 20 лютого, близько 11-ї ранку, у центрі Києва на вулиці Інститутській, коли наш краєнин перебував на київському Майдані з мирною і гуманною місією – привіз черговий вантаж продуктів побратимам, снайпер-нелюд свідомо натиснув на курок і випустив кулю прямисінько в його серце.

Йому виповнилося лише 53... Нам, сучасникам Анатолія Корнєєва, потрібно вписати золотими літерами ім'я нашого земляка, героя Небесної Сотні, Героя України в історію української героїки, а майбутнім поколінням пронести його

крізь віки. Якщо ми дотримуватимемося цих високих ідеалів, за які віддав своє життя А. Корнєєв, то матимемо таку Україну, про яку мріяла вся Небесна Сотня.

*Микола Жоган,
Василь Добровольський*

Про А.П. Корнєєва

1. **Про присвоєння** звання Герой України: Указ Президента України від 21 листоп. 2014 р. № 890/2014 // Офіц. вісн. Президента України. – 2014. – 22 листоп. – С. 4-5.

Із змісту: Звання Герой України з удостоєнням ордена «Золота Зірка» (посмертно) присвоєно Корнєєву А.П.

2. **Малик А.** Герой нової доби. – Кам'янець-Поділ., 2015. – 200 с.

3. **Добровольський В.** «Я прийду на світанку у садок із росою...»: Кам'яничина попрощалася з героєм Небесної сотні Анатолієм Корнєєвим // Кам'янець-Поділ. вісн. – 2014. – 28 лют. – С. 1.

4. **Маківська Д.** На Майдані – кров наших земляків // Край Кам'янецький. – 2014. – 21 лют. – С. 3: фото.

3 лютого

Сергій Кукуруза – подільський художник-графік

До 110-ї річниці з дня народження

Далеко за межами Поділля відоме ім'я художника-графіка Сергія Васильовича Кукурузи, чиє життя охоплює найдраматичніші часи ХХ століття.

Народився митець 1906 року в селі Привороття (нині с. Подільське) Кам'янець-Подільського району в селянській родині. Протягом чотирьох років навчався в церковно-приходській школі у рідному селі, потім – у Кам'янець-Подільській художньо-промисловій школі, яку свого часу

заснував художник, педагог, краєзнавець, дослідник та популяризатор народної культури В.М. Гагенмейстер. Після служби в лавах Червоної армії, у 1930 році, за рекомендацією В.І. Касіяна, відомого графіка, С. Кукуруза був зарахований до Київського художнього інституту, який став осередком формування нових ідей та традицій. Ще будучи студентом, брав активну участь у художніх виставках, співпрацював із періодичними виданнями, де публікувались його роботи. В цей період художник створив серію портретів героїв громадянської війни, цикл сюжетних композицій на цю ж тему.

У зв'язку з реорганізацією інституту, у 1935 році Сергій Васильович переводиться до Московського художнього інституту ім. В.І. Сурикова. Його вчителями були такі знамі митці, як, О. Кравченко, І. Грабарь, Д. Моор. У 1940 році в Москві вийшла ілюстрована малюнками С. Кукурузи повість М. Гоголя «Тарас Бульба». Цією роботою він захистив диплом, отримав фах художника-графіка. Після закінчення навчання художник залишається у Москві. Передвоєнні роки були чи не самими найжорстокішими. Багато хто з інтелігенції потрапляє під репресії. Не обминає цього й молодий художник Сергій Кукуруза. 1941 року його було засуджено до семи років виправних робіт у м. Актюбинськ Казахської РСР. Там він працює художником-оформлювачем на місцевому заводі, згодом – в Казахському драматичному театрі. Свою творчість він поєднував із викладацькою діяльністю в Актюбинському педучилищі, а вільний час присвячує ліногравюрі, переважно у чорно-білому зображенні. Більше тридцяти років прожив митець серед казахів. Його захоплювала культура цього народу, звичаї, побут, історія, краса азійських степів. Він об'їздив, як дослідник, усі куточки Казахстану, де у засланні перебував Т. Шевченко, створивши чудову серію з 50 гравюр, які подарував Київському музею Т. Г. Шевченка.

З 1949 року С. Кукуруза – член Спілки художників СРСР. За успіхи у творчій і педагогічній діяльності удостоєний двох почесних звань – заслуженого вчителя Казахської РСР та заслуженого діяча мистецтв Казахстану.

Проте рідний край, де проминуло дитинство, юність, спогади молодих літ постійно манили художника на батьківщину. З 1960-х років він часто буває в рідному Поділлі. А 1972 року Сергій Васильович назавжди повертається до Кам'янця-Подільського. Він багато подорожує, змальовує мальовничі куточки та історичні місця рідної землі. Одна за одною народжуються серії ліноритів «Кам'янець-Подільський», «Село Подільське», «Архітектурні пам'ятки Поділля».

У творчому доробку митця важливе місце посідає екслібрис – спеціальний книжковий знак. Понад 200 оригінальних мініатюр залишив у спадок художник. Серед них історично-краєзнавчу цінність мають знаки, присвячені Хмельницькій обласній науковій бібліотеці ім. М. Островського, обласній науковій медичній бібліотеці, обласному краєзнавчому музею.

За 73 роки життя і 42 роки мистецької праці, Сергій Кукуруза створив більше 2,5 тисяч робіт, брав участь у 130 всесоюзних і республіканських виставках. Його естампи зберігаються в музеях Москви, Алма-Ати, Актюбинська, Києва, Львова, Хмельницького. У фондах Хмельницького обласного художнього музею нараховується 36 творів художника. Серед них альбом ліногравюр «Кам'янець-Подільський цементний завод», «Стара фортеця», «Башта Кармалюка», «В селі Подільському», «Весною над Смотричем» та ін.

Ярослава Олексів

Про С.В. Кукурузу

1. Ільїнський В.М. Сергій Васильович Кукуруза – художник – педагог // Духовні витоки Поділля: педагоги в історії краю: Всеукр. наук.-практ. конф. – Хмельницький, 2013. – С. 213-217.

2. Шуляк А.Г. Графічна спадщина Сергія Кукурузи // Мистецька спадщина Поділля у контексті полікультурного європейського простору: зб. наук. праць. – Кам'янець-Поділ., 2010. – С. 164-169.

3. Костиця М. Співець подільської землі: (моє знайомство з худож. С.В. Кукурузою) // Кам'янецьчина в контексті історії Поділля: наук. зб. – Кам'янець-Поділ., 1997. – Т. 1. – С. 123-125: гравюри.

4. Кабачинська С. Любов його врятувала, любов його живила... // Подолянин. – 1996. – 17 лют.

5. Головін М. Екслібриси Сергія Кукурузи // Корчагінець. – 1975. – 18 груд.

10 лютого

Від давнього Пłosкирова

До 585-річчя з часу першої згадки про місто Хмельницький

На початку XV ст. на подільських просторах з'явилося ще одне звичайне поселення – Пłosкирів, якому згодом довелося перерости у велике місто, змінивши назви на Проскурів, а з часом на Хмельницький. Першу згадку про Пłosкирів зустрічаємо у 1431 році. Поселення розміщувалося у місця впадіння річки Пłosкої до Бугу, було королівським маєтком (королівщиною), який надавався у володіння (держання) на певних умовах відповідним королівським привілеєм.

Понад століття село було невеличким, поки 1547 року його державцем не став шляхтич Мацей Влодек. Він та його син Станіслав перетворили назване село на місто, збудували тут замок і міські фортифікації, здобули для Пłosкирова магдебурзьке право (1566 р.), сприяли отриманню привілеїв на проведення ярмарків та торгів. Як наслідок – місто стало центром Пłosкирівського староства, що обіймало широкі терени над Пłosкою та Бугом, які були теж королівщинами. Перетворення Пłosкирова на важливий оборонний, адміністративний та торгівельно-ремісничий осередок Поділля підтверджують й тогочасні картографи – від початку XVII ст. Пłosкирів стали позначати майже на всіх географічних картах польських та українських земель.

Але, на жаль, після прогресивної другої половини XVI ст., наступне XVII ст. стало для Пłosкирова періодом регресу. І якщо у першій половині цього століття місто просто зупинилось у розвитку, то друга половина стала добою справжнього занепаду. Під час козацьких воєн (1648-1667) та турецької окупації (1672-1699) Пłosкирів неодноразово переходив із рук у руки ворогуючих сторін, при цьому зазнаючи великих руйнувань, внаслідок чого був фактично повністю спустошений. У цей скрутний час історики фіксують такий факт: у документах від середини XVII ст. Пłosкирів вже не зветься містом, а іменується містечком. Й хоча про втрату міських прав на самоврядування не йдеться (Пłosкирів залишався на обмеженому магдебурзькому праві та був адміністративним центром староства), але називати містом поселення, в якому були зруйновані замок та міщанські оселі, занепали торгівля й ремесла, не могли. Не могли зупинити руїну й нові володарі (з 1665 р.) Пłosкирівського староства – представники молодшої гілки цього відомого шляхетського роду Замойських.

Коли 1699 року турки залишили Поділля Пłosкирівське староство знову повернулося до Речі Посполитої й знову у володіння Замойських. Побачивши, що землі та місто повністю спустошені, державець вирішив замок та укріплення не відновлювати, натомість зосередитись на відродженні торгівлі та господарської діяльності, у зв'язку з чим на початку XVII ст. переселив сюди селян із польської Мазовії і мазурського Поозер'я. Так у Пłosкирові та навколишніх селах (Гречани, Заріччя, Шаровечка, Мацьківці) з'явилися «мазури», нащадки яких склали основу католицького населення згаданих пунктів. Також отримали певні привілеї на поселення євреї, на яких Замойські покладали розвиток торгівлі та ремесел.

Але постійна зміна «державців» від роду Замойських та їх слабка зацікавленість у розвитку пłosкирівського маєтку, а також загальна суспільно-політична криза у Речі Посполитій не сприяли ефективному господарюванню та призвели до того, що протягом XVIII ст. Пłosкирів зростав доволі повільно.

У 1780-х роках Плоскирів продовжував бути центром староства, до якого входили села Заріччя, Мацьківці, Шаровечка, Лезневе, Олешин, Іванківці і Гречани. У містечку нараховувалось будинків єврейських – 184, міщан тяглих – 96, халупників та піших – 126. Чисельність населення була близько 2,5 тисяч осіб, які займались ремеслами, торгівлею та землеробством. У Плоскирові відбувались дві щорічні ярмарки та щотижневі торги, діяли броварня, два млини та дві гуральні. Самоврядування здійснювалось на основі магдебурзького права, до складу діючого міського уряду входили війт, який його очолював, два бурмистри, два лавники, писар, лісничий, ставничий та возний. Рішення міських урядовців фіксували печаткою із зображенням родового гербу Замойських – Єліта, головні елементи якого використані у теперішньому гербі міста Хмельницького.

У 1793 році Поділля було приєднане до Російської імперії, згодом Замойські лишились права володіння Плоскирівським староством, а саме місто у 1795 році стало повітовим центром із назвою – Проскурів.

У 1954 році Проскурів перейменовано на Хмельницький.

Сергій Єсюнін

Література

1. **Місто Хмельницький** у контексті історії України: Матеріали III наук.-краєзн. конф. – Хмельницький: ПП Мельник А.А., 2011. – 644 с.
2. **Історія міста** Хмельницького: документи і матеріали / упоряд. С.М. Єсюнін. – Хмельницький, 2006. – 80 с.
3. **Від Проскурова до** Хмельницького: минуле і сучасність: матеріали міськ. наук.-практ. конф. – Хмельницький: ЦНТЕІ, 2004. – 216 с.
4. **Єсюнін С.М.** Місто Хмельницький: історія, події, факти. – 2-е вид., перероб. та доп. – Хмельницький, 2008. – 126 с.

5. **Єсюнін С.М.** Плоскирів: давня історія. – Хмельницький: ПП Мельник А.А., 2015. – 62 с.

10 лютого

Епатажний Сергій Пантюк

До 50-річчя з дня народження

Сергій Дмитрович Пантюк відомий письменник-сучасник, журналіст, громадський діяч та видавець, член Національної спілки журналістів України, Національної спілки письменників України.

Народився Сергій Дмитрович 10 лютого 1966 року в с. Сокілець Дунаєвського району Хмельницької області. Дитячі роки провів у рідному селі, де його виховували прабабуся Марфа Антонівна Франчук, дідусь Микола Микитович та бабуся Галина Дем'янівна Вознюк. Згодом навчався в Кам'янець-Подільській середній школі № 2, в останньому класі перейшов у середню школу № 15, яку закінчив у 1983 р. Далі продовжив навчання на філологічному факультеті Кам'янець-Подільського педагогічного інституту (нині – Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка).

Строкову військову службу відбував у Азербайджані. Після повернення додому працював вчителем української та німецької мови, малювання та фізкультури у школі села Підпилип'я Кам'янець-Подільського району. Після переїзду до Чернівців Сергій захопився журналістикою, тут пройшов шлях від коректора до головного редактора. Наприкінці 90-х років жив і працював у Хмельницькому, з 2004 р. – у Києві.

За основу своєї діяльності Сергій Дмитрович вибрав літературну діяльність, він є автором тринадцяти поетичних збірок, романів, новел та науково-фантастичних повістей для дітей, численних публікацій у вітчизняній та закордонній періодиці. Твори Сергія Пантюка перекладені тринадцятьма мовами, зокрема англійською, албанською, болгарською, вірменською, грузинською, італійською, німецькою, польською,

російською, румунською, сербською, французькою та хорватською.

Найбільшої уваги заслуговують поетичні збірки: «Таїнство причастя» (1994), «Босяцький калфа. Вибрані поезії» (2005), «Смак Бога» (2009), «Соло для дримби» (2012), «Мовизна» (2014). У 2007 році романом «Сім днів і вузол смерті» Сергій Пантюк дебютував як прозаїк. 2009 р. упорядкував у збірку «Як зав'язати з бухлом і курінням» написані раніше новели. 2012 р. у видавництві «Ярославів Вал» (серія «Червоне і чорне») опубліковано другий роман «Війна і ми», 2015 р. видавництво «Фонтан казок» випустило науково-фантастичну повість для дітей «Вінчі й Едісон».

Окрім написання творів письменник бере активну участь у багатьох всеукраїнських та міжнародних видавничих проєктах, літературно-мистецьких фестивалях та перформансах. Сергій Дмитрович є засновником Всеукраїнського фестивалю поезії та авторської пісні «Під знаком Водоля» (1996, з 2008 р. «Сліва-фест»), спільно з Максимом Розумним провели Всеукраїнський поетичний мегамарафон «Віршень», який тривав з 1 березня до 7 квітня 2012 р. З листопада 2011 р. Сергій Пантюк – секретар Національної спілки письменників України (НСПУ) по роботі з молодими авторами, голова приймальної комісії. З 2012 р. за ініціативою письменника було створено сайт НСП України.

З 1989 року Сергій Дмитрович Пантюк – активний політичний та громадський діяч: учасник студентського протесту «Революція на граніті», рухів «Україна без Кучми» та «За правду». Під час Помаранчевої революції – один з керівників та активістів Громадянської кампанії «ПОРА». Від 26 листопада 2013 р. – учасник Євромайдану, Революції Гідності та українсько-російської війни (у складі Добровольчого батальйону ОУН).

Сергій Пантюк підтримує творчу молодь, займається розробкою технологій ненасильницького спротиву. Він є організатором і постійним модератором спільноти Толока інтелектуальних комунікацій (ТІК). Як викладач читає курс «Вчимося писати вірші, або Як не стати графоманом» в

київській компанії Кругозір. За ініціативи Сергія Дмитровича було створено мистецькі курси «Студія вільного слова» при видавництві «Смолоскип», де він читає курси «Поезія. Як стати справжнім поетом», «Проза. Від замальовки до роману», «Як видати книжку: від пера до читача». У власному видавництві Сергій заснував поетичну серію «Двітисячідесятники», а також опублікував резонансні книги «Кримський гамбіт» та «Донецька мафія. Перезавантаження». Спільно з Борисом Гуменюком тривалий час був співкоординатором мистецького об'єднання «Інша література» та однойменного інтернет-ресурсу.

За літературну діяльність Сергій Дмитрович нагороджений відзнаками: лауреат Міжнародного літературного конкурсу «Гранослов» (1993) та Всеукраїнського поетично-музичного фестивалю «Лір» (1995); удостоєний премії імені Якова Гальчевського «За подвижництво в державотворенні» (2007), Всеукраїнської літературної премії ім. Василя Симоненка (2014).

Володимир Захар'єв

Твори С.Д. Пантюка

1. **Аморалка**. – Х.: Фоліо, 2010. – 316 с.
2. **Босяцький калфа**: поезії - К.: Liqa Artis, 2003. – 35 с.
3. **Справа честі** Івана Рудика. – Чернівці: Місто, 2001. – 326 с.
4. **Пан перевертас**; Перша скоромовка; Шпаки і сова: вірші для дітей // Дунаєвец. вісн. – 2009. – 3 верес. – С. 7.

Література про С.М. Пантюка

1. **Сучасні письменники** України: бібліог. довід. / упоряд. А. Гай – К.: Біла Церква, 2011. – С. 349.
2. **Мачківський М.** «Дано воскреснути словам...»: (про поезію Сергія Пантюка) // Поділ. вісті. – 2013. – 23 квіт. – С. 6.

15 лютого

За голосом серця

*До 55-річчя з дня народження
Тараса Михайловича Андрійчука*

Тарас Андрійчук – відомий хмельницький живописець, монументаліст, графік. Член НСХ України з 1999 року. Для його творчості, багатой на літературні та міфологічні образи, характерне звернення до складних філософських тем, що розкриваються через реалістичні форми, поєднані із символікою, асоціативністю деталей. У цьому художник продовжує традиції свого батька, відомого подільського митця, заслуженого художника України Михайла Андрійчука.

Народився живописець 15 лютого 1961 року в м. Феодосія. У 1962 році разом з батьками переїхав до м. Хмельницького, де закінчив середню та дитячу художню школи. Доля вдало склалася для майбутнього митця, який піс у середовищі художників. 1987 року він здобув професійну освіту в Одеському державному художньому училищі ім. М. Грекова. Педагоги з фаху: М. Голющев, С. Крижевська, В. Алікберов. З 1987 року працює у Хмельницькому художньо-виробничому комбінаті оформлювачем, а згодом – у станковому та монументальному живописі. Сьогодні він старший викладач Хмельницького національного університету.

З 1990 по 1991 рік – художник у творчому турне по Камчатці. Його результатом стало створення ряду полотен, присвячених проблемі взаємовідносин людини з природою Далекого Сходу («Шлях на вулкан», «Міраж»). Автор прагне передати міць первозданної природи, її непорушність, вічність, у якій ніби розчиняється маленька фігурка людини біля вогнища.

Значну частину творів живописця займають роботи присвячені жінці. Це портрети сучасниць та історичні персонажі. Аби підкреслити позачасовість жіночої сутності,

жіночої краси, художник використовує цитати, стилістичні прийоми давнього мистецтва («Катерина», «Надія», «Орлеанська діва»).

Тема протистояння добра і зла, гармонії та хаосу, світла і темряви набуває розвитку у таких картинах як «Стебелинка», «Привид свободи», «Лжепророки».

Тарас Андрійчук виконав низку монументальних творів у закладах Хмельницького та області. Його роботи експонуються на всеукраїнських, обласних, регіональних та зарубіжних художніх виставках: м. Сілістра (Болгарія) – 1987 р.; Молодіжна виставка – 1994 р., до 50-річчя Великої Перемоги у ВВВ – 1995 р., «Чорнобиль – трагедія, подвиг» – 1996 р. (м. Київ); присвячена пам'яті Михайла Бойчука – 1997 р., присвячена пам'яті Богдана Лепкого – 1997 р. (м. Тернопіль).

На деякий час Тарас із художника перетворився на режисера. Разом із Артуром Коноваловим та Сергієм Брижанем брав участь у створенні документального фільму про самобутній фольклорний подільський колектив «Ладовиці»

Творчий темперамент митця випереджає час, простір, уявлення. Він з одержимістю працює на мистецькій ниві, шукає і знаходить натхнення в оточуючому світі.

Марина Заславська

Про Т.М. Андрійчука

1. **Історія Хмельницького** – в шкільній експозиції: [монумент.-декорат. розпис в Хмельниц. ЗОШ № 1] // Кульбовський М. З подільського кореня. – Хмельницький, 2004. – Кн. 3. – С. 97-101.

2. **Под'япольський В.** Коли творчість – життя // Проскурів. – 2004. – 12 серп.

3. **Голунський В.** Золота нить Аріадни // Поділ. вісті. – 1998. – 19 берез.

4. **Анєва Т.** Печальні жінки Тараса Андрійчука // Проскурів. – 1999. – 21 квіт. – С. 8.

5. Тарас Михайлович Андрійчук // Довідник
Національної сілки художників України. – К, 2005. – С. 481.

18 квітня

Співець Поділля й Буковини

*До 100-річчя з дня народження
Володимира Самійловича Бабляка*

*Життя коротке,
наче спалах ватри,
Як слід сльози...*

Так сказала українська поетеса Галина Тарасюк у своєму вірші «Незгасимий полумінь душі» про відомого українського письменника, подолянина Володимира Бабляка.

Народився письменник 18 квітня 1916 року в селі Великий Жванчик Миньковецького району (нині Дунаєвський р-н) Хмельницької області в родині учителя. Батько письменника, Самійло Митрофанович, був обдарованою людиною. Він чудово грав на кількох музичних інструментах, особливо на скрипці, керував великим сільським та шкільним хорами, з якими часто виступав у повітовому містечку та навколишніх селах. Мати, Віра Григорівна, гарно співала. Сімейні концерти, які часто влаштовували батьки, прищеплювали дітям любов до пісні, музики. У хаті Бабляків часто збиралися гості з усього повіту, вели палкі потайні розмови, співали пісні, грали, читали, засиджувались допізна.

Майже всю свою вчительську заробітну платню батько Володимира витрачав на придбання книжок. У них удома була велика бібліотека з творів вітчизняної та зарубіжної літератури. Батько добре знав польську мову і читав твори польських письменників в оригіналі.

Воля дуже любив музику, любив пісню, особливо народну. Другою, напрочуд особливою, рисою характеру малого Володимира була тонка спостережливість. Усе побачене й почуте він вбирав у себе, як морська губка воду. Малим вдало

копіював інших, а коли навчився читати, прочитане перетворював у гру, дорослим сприйняте й пережите втілював у своїх творах.

В 1919 році помер батько Володимира Бабляка. Життя в сім'ї помітно погіршало.

Майбутній письменник пішов у школу в с. Колодіївці, де проживав дідусь по матері, а по закінченні трьох класів, мати забрала його до Жванчика, щоб продовжив навчання в неповній середній школі.

Сестра Володимира Бабляка Галина згадувала: «До школи ходили напівобідрані, напівголодні. Мали одні чоботи на двох. У них до школи ходили по черзі: одне до обіду, друге після обіду. А коли випадало бути в школі обом, мати віддавала свої чоботи, залишаючись у солом'яних постолах».

Володимир Бабляк із захопленням читав книги з батьківської бібліотеки, поринаючи у чарівний світ літератури. Ще в школі почав складати вірші, твори-мініатюри, окремі надсилав до районної газети.

Коли в 1932 році закінчив школу, залишився працювати в рідному селі – обліковцем, помічником бригадира, бригадиром. Працював серед людей і продовжував писати. Почав надсилати свої матеріали до Миньковецької районної газети, куди невдовзі був запрошений на роботу. А потім направили на курси при редакції Кам'янець-Подільського «Червоного кордону». Багатьом співробітникам окружної газети було відоме ім'я Бабляка. Його нариси, репортажі, інформації не раз надходили до газети. У ході курсів ще більше переконались у можливостях Володимира Самійловича, тому й залишили в своєму колективі.

Після служби в армії повертається знову у «Червоний кордон». А восени 1940 року Володимира Бабляка запросили кореспондентом до Чернівецької обласної газети. Саме під час перебування на Буковині з'являються в пресі його перші оповідання: «Аничка-мрійниця», «Душа гуцула», «На верхах», «Вернись на Білу недею»...

А відтак – знову чорна смуга: фронт, поранення, госпіталь, знову поранення... Учасник безпосередніх бойових дій в обороні Києва, воював під Ростовом-на-Дону...

Пробравшись з оточення на рідне Поділля, веде підпільну боротьбу.

В липні 1944 року, після звільнення Чернівців, повертається у місто, яке полюбив душою і серцем, приступає до роботи у газеті «Радянська Буковина». 1945 року переїжджає до Львова, працює в редакції «Вільної України», а з 1947 року – в тернопільській газеті «Вільне життя». Та невдовзі переїздить (і вже назавжди) на постійне проживання до улюблених Чернівців.

Перша книга письменника вийшла друком у 1958 році. Це була збірка оповідань «З пісень життя». У цьому ж році з'являється роман «Вишневий сад». До Бабляка прийшло заслужене визнання.

Тривалий час письменник працював над трилогією «Жванчик». Роман оригінальний за структурою: вісімнадцять новел-бувалиць, об'єднаних у три частини, про рідне село, дивовижних своїми вчинками людей. 1967 року закінчив і видав першу книгу під назвою «На війні», через два роки другу – «В мирі», й написав кілька розділів третьої, завершальної, яка, за його свідченням, мала бути про той Жванчик, що світиться йому голубим світанком, блиском молодих очей і в ньому мала бути «жванчицька лірика, жванчицький пейзаж, жванчицький сміх і трохи автобіографічного».

Проте, багато із задуманого завершити не встиг. Важка невиліковна хвороба прикувала до ліжка. Він був веселий, жартівливий, але згаснув. Згорів несподівано та швидко... 20 листопада 1970 року в київській клініці вогник життя погас... Остання частина трилогії виходить уже після його смерті.

Володимир Самійлович залишив цей світ, але нам назавжди залишилася його творчість, яка продовжує жити та йти до шанувальника не тільки в літературі. Його «Вишневий сад» знайшов друге життя у виставі «Червоні маки» К. Артеменка і В. Беляєва, поставленій на сцені Чернівецького драматичного театру імені О. Кобилянської, «Жванчик» – у фільмі «Новосілля», знятому В. Ілляшенком на Київській кіностудії художніх фільмів імені Олександра Довженка 1974 року.

Про славетного земляка розповідають експозиції літературного музею В. С. Бабляка у Великожванчицькому НВК, районного краєзнавчого та Хмельницького обласного літературного музеїв. 19 грудня 1989 року сесія Жванчицької сільської Ради прийняла рішення – вулицю, на якій колись знаходилась його домівка, назвати іменем Володимира Бабляка.

Людмила Данилюк

Твори В.С. Бабляка

1. **Твори:** в 2-х т. – К.: Дніпро, 1989.
Т.1: Вишневий сад: роман-трилогія. – 572 с.
Т.2: Жванчик: роман; оповідання. – 596 с.
2. **Дорога до любові:** оповідання. – К.: Молодь, 1964. – 203 с.
3. **З пісень життя:** оповідання. – К.: Рад. письменник, 1959. – 175 с.
4. **Літопис горбатой ниви:** оповідання. – К.: Рад. письменник, 1961. – 443 с.

Про В.С. Бабляка

1. **Його зростив Жванчик** // Тулизик П.І. Хто внесе прапор? – Хмельницький, 1994. – С. 210-268.
2. **Співець вишневого саду** // Духовні витоки Поділля: творці історії краю. – Хмельницький, 1994. – С. 129-131.
3. **Незгасимий полумінь душі** // Прокопчук В.С. З народних глибин: славетні подоляни. – Хмельницький, 1991. – С. 77-85: фото.
4. **Іваненко В.** Незмовкаюча пісня Володимира Бабляка // Поділ. вісті. – 2006. – 5 трав.
5. **Сохатюк Н.** Чарівник слова – В. Бабляк // Дунаєвец. вісн. – 2006. – 20 квіт.
6. **«Хочеться погомоніти з другом»** // Поділ. вісті. – 2006. – 18 квіт.

30 квітня

Криниця Павла Гірника

До 60-річчя з дня народження

*«Крім Тебе, Слово,
побратима в мене нема»*

Павло Гірник

Якщо ви любите читати і цінуєте поезію, то серед багатьох авторів вибирайте його – Поета, поета Павла Гірника. І не помилитесь. В нього нема фальші, бутафорії, словесної потерухи. Він – правда. Слово його, як джерельна вода з криниці. П'єш – ненап'єшся.

Про себе він пише: «Народився. Вчився – вивчився. Писав і пишу. Живу в світі, який люблю і не розумію – у тому білому-білому світі, який не перейти й не обминути.

За плечима і літа, і думи, а душа так і не навчилася триматися землі.

Той поетичний світ часом тихий і щемливий, напоений добром і любов'ю, часом годований з ножа... Марно шукати в ньому Вітчизни чи побратима – він є, тобою».

У літературному довіднику читаємо: «Гірник Павло Миколайович народився 30 квітня 1956 року у місті Хмельницькому.

Батько – Микола Андрійович – поет. Мати – Тамара Дмитрівна – фольклористка. Навчався в Хмельницькій середній школі № 3. В 1979-му році закінчив Київський державний педагогічний інститут, а в 1989 році – Вищі літературні курси у Москві. Працював учителем української мови та літератури у сільських школах Поділля, засновник та перший голова обласної організації «РУХ». Член Національної спілки письменників України, а з 1996 року – член Асоціації українських письменників, обласну філію якої очолює і до сьогодні. Як поет та літературний критик, есеїст публікується в періодиці з кінця 70-х років».

Вже перші поетичні збірки Павла Гірника «Спрага» (1983) і «Летіли гуси» (1988) знайшли широке визнання серед читачів і літературної критики. Про яскравий таланти поета писали Михайло Слабошпицький, Петро Осадчук та інші. Вони відзначали, що його найголовніша самонастанова – думка і думка, що зовнішня безпретензійність, зовнішній традиціоналізм віршів – оманливі!

І це було написано ще в ті часи, коли в літературному оркестрі першу скрипку грали зовсім не перші поети, а одописці, «епігони і любителі школярського легкопису» (за висловом Івана Іова).

Вже в 90-ті, одна за одною, виходять «Китайка», «Се я, причинний», «Вибране», а на рубежі ХХІ століття – «Брате мій вовче», «По війні», «Коник на снігу», «Смальта». Сьогодні відомо про те, який сильний резонанс викликала книжка «Посвітається».

Світає, посвітається,
Сідають тіні попри душі.
Скресає, воскрешається
І убієнне, і грядуще

Літає чорне вороння,
Холоне хата за плечима,
Чекає стомлена рідня –
Сльозина, випита очима.

Світає, посвітається,
Людніє слово без'язике.
Скресає, воскрешається.
Співають діти – боголикі...

Саме за цю книжку, до якої увійшли твори різних років, Павло Гірник у 2009 році отримав Національну премію імені Т.Г. Шевченка.

Але, ой як далеко він, лауреат, від шумних столичних вулиць, президій, літзасідань тощо. Він весь у поетичній творчості і сільському житті, а не від світу «казарми», «колгоспу». Він має, любить і плекає своє, в основі яких є мука

та біль сквородининської і шевченківської «духовної людини». В цих болях і муках звільняється, самостверджується українець і нація, торується власний шлях життя.

Але хіба можна взагалі «переказати» поета? Треба знову й знову перечитати його книжки, перебродити його дорогами, його полями, його садками, аби збагнути основні принципи життя – «Мати в собі внутрішню гідність, а не гординю, волю, а не сваволю, совість, не помітну доброту, а не злість».

А ще скажу про те, наскільки Павло Гірник, як поет, володіє даром передбачення, більше того, інтуїтивного відчуття та проживання майбутніх подій. 2012 року в Києві вийшла його книжка роздумів «За дві криниці до прірви», а сьогодні, перечитуючи її сторінки майже з містичним страхом, усвідомлюємо: це ж усе написано за два роки до Майдану гідності!

І таке: Останній день, остання воля,
Остання тиша на піску,
І поминальна грудка солі
На крижаному рушнику.

І сірий вітер проти ночі,
У тихе слово при кінці
І Україна очі в очі
Стоїть зі свічкою в руці.

«Ой, вертаються мовлені і писані слова, ой вертаються...»
Бо мовлені вони ще задовго до сучасної війни на Сході України, до війни з тими, хто «злостиво бере з твого стола у свою непролазну кишеню».

Одинадцять талановитих поетичних книг, колективні збірки і альманахи, численні публікації у періодиці – і все це складає життя поета Павла Гірника.

А скільки ще віршів попереду..., скільки книг...

Триває дорога... Триває політ слова... І неможливий наш зворотній шлях. Частіше б нам слухати наших поетів – пити воду з криниць українського слова. З криниці Павла Гірника.

Володимир Дмитрик

Твори П.М. Гірника

1. **За дві криниці** до прірви. – К.: НВТОВ «Крето» ЛТД, 2012. – 40 с.
2. **Посвітається:** Поезії – К.: Пульсари, 2009. – 376 с.
3. **Смальта.** – Хмельницький: Вид-во Цюпак А.А., 2006. – 64 с.
4. **Коник на снігу:** зб. поезій. – К.: Факт, 2005. – 136 с.
5. **Се я, причинний:** поезія. – Хмельницький: Інформ. видав. від. «Молодь», 1994. – 96 с.
6. **Летіли гуси...**: поезії. – К.: Молодь, 1988. – 80 с.

Про П.М. Гірника

1. **На самоті зі Словом / Кульбовський М.** З подільського кореня. – Хмельницький, 2007. – Кн. 4. – С. 87-92.
2. **На тернистому шляху** до істини: (літ. портрет П. Гірника) // Якубовська М. У дзеркалі слова: есеї про сучасну укр. літ. – Львів, 2005. – С. 571-578.
3. **Пакулько Н.** «Не промовчи Шевченка у собі» // Поділ. вісті. – 2014. – 27 лют. – С. 2.
4. **Слабошпицький М.** «...Та знатимеш такі слова»: Павло Гірник і його літературна доля // Слово Просвіти. – 2010. – 12-18 серп. – С. 14.
5. **Кабачинська С.** Не від світу сього: Шевченків. лауреат поет Павло Гірник – про мишей та людей // Дзеркало тижня. – 2009. – 14 берез. – С. 14.
6. **Маліш П.** Поезія, зіткана з болю // Поділ. вісті. – 2011. – 29 квіт. – С. 3.

5 травня

Життя, подароване людям

*До 220-річчя з дня народження
Степана Хомича Хотовицького*

Син священика з містечка Красилів Старокостянтинівського повіту Волинської губернії (нині Хмельницької обл.), Степан Хотовицький у 12 років розпочав навчання у духовній семінарії стародавнього міста Острога. Здібний юнак, окрім латині, вивчав грецьку, німецьку та французьку мови. Одночасно з атестатом про закінчення семінарії йому видали блискучу характеристику: «Зразковий учень, старанний, невтомний; досягнув визначних успіхів і в усіх відношеннях високої моральності». 18 липня 1813 р. Степан Хотовицький відбуває на навчання у Петербурзьку медико-хірургічну академію, яку закінчив 14 серпня 1817 р. і був нагороджений срібною медаллю та срібним хірургічним набором. У числі найкращих випускників поїхав вчитися за кордон. Протягом 4 років проходив стажування з практичного акушерства, жіночих і дитячих хвороб у кращих клініках Берліна, Відня, Геттінгена, Лондона, Едінбурга.

Щойно повернувшись до Петербурга, С.Х. Хотовицький захистив дисертацію на ступінь доктора медицини і був затверджений у званні ад'юнкт-професора на кафедрі судової медицини і акушерства.

Влітку 1823 р. були зафіксовані випадки холери в Астрахані. Для ознайомлення з умовами її виникнення і розробки профілактичних заходів був направлений С.Х. Хотовицький, де прожив 2,5 роки і зібрав безліч матеріалів, які були узагальнені в монографії «Про холеру» (1832 р.). На прохання Святійшого Синоду написав підручник «Научно-врачебное наставление для духовных училищ», який фактично став першим вітчизняним посібником зі шкільної гігієни.

Значну увагу С.Х. Хотовицький приділяв перекладацькій справі. Так відомі його переклади «Учебной книги гинекологии» Крауса (з німецької) і «Чтений о начальных и

практических основаниях хирургии» Купера (з англійської). Вільне володіння іноземними мовами, широкий діапазон медичних знань дали змогу Степану Хомичу зайняти посаду перекладача академії і стати головним редактором «Військово-медичного журналу».

Провідним напрямом діяльності С.Х. Хотовицького завжди були проблеми лікування дитячих хвороб. У 1836 р. його призначають ординарним професором новоствореної кафедри акушерства і вчення про жіночі та дитячі хвороби Медико-хірургічної академії. Він вперше в Російській імперії почав викладати фізіологію і патологію усіх вікових періодів дитинства, а також дитячі інфекції. З викладацькою роботою поєднував обов'язки старшого міського акушера м. Петербурга.

У наступні роки, будучи вже академіком, Степан Хомич видає відому монографію «Педіатрика» (1847 р.). Майже тисячу сторінок має цей унікальний фоліант, у якому автор вперше в медичному світі чітко обґрунтував потребу особливого підходу до хвороб дитячого віку, розробив їх класифікацію і сформував принципи лікування. У «Педіатриці» автор виявив себе не тільки визначним педіатром, а й серйозним гігієністом, чий міркування актуальні дотепер.

Головна мета С.Х. Хотовицького полягає в організації клініки, де б він мав можливість втілювати в практику власні теоретичні напрацювання. І, нарешті, у 1842 р. при академії відкриваються акушерська жіноча та дитяча клініки, а за 2 роки потому у Петербурзі з його ініціативи відкривається перша у світі лікарня для дітей раннього віку.

Полишивши у 50 років Медико-хірургічну академію, С.Х. Хотовицький залишається її почесним членом і членом Медичної ради.

Помер Степан Хомич Хотовицький 30 березня 1885 р. у м. Петербурзі на 90-му році життя.

Пам'ять про видатного педіатра увічна меморіальною дошкою на будівлі Красилівської райлікарні. Іменем засновника вітчизняної педіатрії названо вулиці у Красиліві і Хмельницькому.

Людмила Саксонік

Про С.Х. Хотовицького

1. **Хотовицький Степан** Хомич (1796 – 1885) // Головка О.Ф. Медицина Поділля кінець XVIII – початок ХХ ст. – Вінниця; Кам'янець-Поділ., 2007. – С. 163-164.

2. **Гуменюк С.К.** Задля здоров'я дітей // Подільської землі сини: худож.-публіц. зб. – Хмельницький, 1993. – С. 117-118.

3. **Назаренко Є.** Педіатр Хотовицький // Проскурів. – 1996. – 17 лип.

4. **Мазурик Є.** Життя і діяльність академіка Степана Хотовицького // Мед. кур'єр Хмельниччини. – 1999. – № 5-6. – С. 11.

5. **Маринжа Л.С. Х.** Хотовицький: триумф і трагедія піонера вітчизняної педіатрії // Здоров'я України. – 2010. – № 21. – С. 52.

5 травня

Багатогранність таланту Михайла Ніколаєва

До 60-річчя з дня народження

5 травня 2016 року святкує ювілей знаний у нашому місті та поза його межами театральний художник та художник-живописець, член Національної спілки театральних діячів України (1996 р.), персональний член Міжнародної Спілки діячів театрів ляльок UNIMA Михайло Юрійович Ніколаєв.

Народився він в Мелітополі 1956 року. Батько митця був військовим: дослужився до майора, воював. На пенсію вийшов рано, в 43 роки, тому ще працював у газеті, викладав історію, вчив музиці дітей у дитсадку, у якому мама майбутнього художника була вихователькою. З дитинства Михайло мріяв наслідувати батька та стати військовим. Служив у Радянській

армії, де зріс не лише інтелектуально, але й творчо, адже до служби навіть олівця в руках не тримав.

1981 року закінчив Одеське художньо-театральне училище, 1987-го – Ленінградський державний інститут театру, музики і кінематографії. З 1987 року працює головним художником Хмельницького академічного обласного театру ляльок «Дивень». Одружений, має доньку та двох онучок.

М. Ніколаєв є лауреатом Всеукраїнських та Міжнародних фестивалів театрів ляльок: «Сілістра-89» і «Ян-Баб'ян – 96» у Болгарії; «Інтерлялька – 98» (м. Ужгород), «Різдвяна містерія-96» (м. Луцьк), «Коляда-97» (м. Рівне), «Золотий Телесик – 99» (м. Львів), «Різдвяна містерія-2001» (м. Луцьк), «Біла вежа – 2001» (м. Брест), «Золотий Телесик-2001» (м. Львів), «Подільська лялька – 2001» (м. Вінниця), «Обереги – 2001» (м. Івано-Франківськ), «Відлуння – 2002» (м. Катовіце, Польща), Кук-Арт VI, VII (м. Санкт-Петербург, 2004-2005 рр.), «Ляльки над Ньоманом» (Білорусь, м. Гродно, 2014) та інші.

Окрім того, художник – лауреат премії в галузі сценографії ім. Владислава Клеха (Україна-США, 2001); обласної премії імені Т.Г. Шевченка (2003 р.).

Кожна з вистав художника відрізняється певним пластичним вирішенням простору, оригінальними знахідками у створенні ляльок, декорацій і сценічних костюмів. Сценографія Ніколаєва характеризується індивідуальністю та оригінальністю в трактуванні драматургічного матеріалу.

Художник, як живописець-станковист, і у малярстві продовжує творити власний театр-містерію. Працює в традиціях постмодернізму. Він не позбавляє свої картини певної іронії, дозволяє собі вільне використання стилів минулого, поєднуючи на полотнах, здавалось би, несумісні речі.

Твори М. Ніколаєва знаходяться в музеях та приватних колекціях України, Європи та Америки. Неодноразово він презентував персональні виставки живопису у Хмельницькому обласному художньому музеї, брав участь у колективних проєктах «Паралелі» (2009 р.) та «Склянки» (2013). У музейних фондах зберігається п'ять полотен М. Ніколаєва: «Венеція. Ніч»

(1988), «Ті, що любляють огірки» (1999), «Половина» (2001), «Червоні левади» (2003), «Спрагли круки» (2005).

Іпостасі митця – театральний художник та художник-живописець співіснують органічно, доповнюючи одна одну. У сценічних формах змістовність творів пов'язана з контекстом, драматургією спектаклю. Станкові ж картини, де орієнтиром виступає особистість, це своєрідні «трансформери», що складаються з окремих, немов пазли, фрагментів, кожен з яких несе певну функцію цілісного, багатозначного художнього образу.

Марія Фролова

Про М.Ю. Ніколаєва

1. Михайло Ніколаєв: «У казці «Дивень» і живемо»: після лялькових вистав на Проскурівській // Музейн. провулок. – 2007. – № 2. – С. 150-157.

2. Клейменова О. «Слухняні люди Михайла Ніколаєва» // Голос України. – 2004. – 4 лют. – С. 20.

3. Колесниченко Т. «З віком ми маємо ставати кращими», – художник М. Ніколаєв // Проскурів. телеграф. – 2013. – № 48. – С. 8-9: фото.

4. Михайленко С. Пройти попід червоною лінією: (творчий портрет художника Михайла Ніколаєва) // Просценіум. – 2003. – № 3 – С. 59-69.

5. Тимофєєва Л. Принадність гри // Проскурів – 2001. – 4 груд. – С. 14.

6 травня

Високоліття Подільської «Просвіти»

*До 110-річчя з часу заснування
«Просвіти» на Поділлі*

Минає 110 років з часу офіційного заснування Подільського товариства «Просвіта». Сприяв такій епохальній історичній події жовтневий Маніфест 1905 року, яким скасовувались певні обмеження громадян царської Росії. Скориставшись царською «ласкою» – лібералізацією – інтелігенти, священнослужителі м. Кам'янця-Подільського та округи Кость Солуха, Олімпіада Пашенко, Сергій Іваницький, Кирило Стиранкевич, Віталій Стиранкевич, Юхим Сіцинський, Віктор Приходько, лікар зі Жванця Калістрат Степура, Віктор Злотчанський, Степан Дложевський, Павло Вікул в листопаді 1905 року зібралися на організаційний комітет і заходилися довкола затвердження статуту, у першому пункті якого зазначалось: «Товариство має на меті допомогу культурно-просвітницькому розвитку українського народу на Поділлі». Для того, щоб цей документ набрав юридичної сили, потрібно було заручитися дворянами. Своє плече у цій важливій справі підставив Михайло Степанович Завойко. Як результат, 6 травня 1906 року губернатор Ейлер підписав статут.

Перше офіційне засідання Подільської «Просвіти» відбулося 8 травня 1906 року, на той час в товаристві налічувалось 120 членів. На засіданні обрано раду із 8 чоловік на чолі з головою, лікарем Костем Григоровичем Солухою. Тоді ж надіслано текст телеграми на ім'я лідера української групи в Державній Думі І.Шрага з побажанням сил і снаги в боротьбі за волю і щастя України, ще одну телеграму надіслано В. Антоновичу з проханням стати почесним членом подільської «Просвіти».

Наша сучасниця, активна просвітянка Євгенія Сохацька діяльність крайової «Просвіти» поділяє на чотири етапи (періоди): перший – 1906-1907 рр., другий – 1908-1914 рр.,

третій – 1917-1920 рр., четвертий – 1920-1923 рр. Важко не погодитись з автором, яка говорить, що просвітяни в усі періоди проводили свою діяльність в екстремальних умовах: спочатку – імперської, антиукраїнської реакції, потім – нестабільності, анархії, частих змін влади у буремні роки національно-визвольних змагань та інтервенції, і, врешті, під постійним прискіпливим наглядом більшовицьких чекістів аж до повного припинення діяльності в 1923 році.

Просвітянські бібліотеки були перетворені в хати-читальні, а її активісти піддані гонінням, репресіям, тюремним ув'язненням. Серед незаконно репресованих опинилася родина Богацьких – Микола, Дмитро, сестри Лідія та Олена. Всім їм закидали великий гріх: участь у петлюрівській (!) «Просвіті».

Провідну роль у просвітянських заходах відіграла Олімпіада Пашенко – письменниця, заступник голови «Просвіти» (1917-1920), голова Повітової земської управи, голова шкільної ради, організатор українського шкільництва, ініціатор заснування Кам'янець-Подільського державного українського університету, секретар університетської комісії, член Центральної Ради, член Трудового Конгресу.

Душею подільських просвітян були також Ю. Січінський та його син В. Січинський (секретар «Просвіти»), П. Вікул, В. Приходько, О. Шульмінський, літературознавець Л. Білецький – редактор щоденної просвітянської газети «Життя Поділля» (1918-1919), письменник, педагог А. Животко – секретар означеної газети.

Активно діяли й місцеві просвітянські осередки в Могилеві-Подільському, Вінниці, Проскурові, Дунаївцях, селах Оринин, Кізя, Ружичанка та інших.

Наприклад, лікар Калістрат Степура в березні 1907 р. відкрив у Жванці бібліотеку «Просвіти». Коли із Варшави на канікули повертався його син Григорій (1881–репресований, помер 1944 р. у м.Ургенч, Узбекистан), то збирав у бібліотеці місцеву молодь, проводив там просвітянські заходи, які для влади здавалися проукраїнською агітацією. Через це за клопотанням поліції заклад «Просвіти» було закрито. Але такий крок влади не зупинив Г. Степуру, навпаки, він разом з дружи-

ною Ганною стає членом Подільської «Просвіти» (1908-1913). Активна діяльність енергійного українця потрапила в поле зору поліції, яка 5 травня 1911 р. в оселі Г. Степури провела обшук. І тут Г. Степура не падає духом, він береться за перо, стає відомим публіцистом краю. Статті підписував псевдонімами Степовий, Білан, Жванченко-Подністряк тощо.

Про діяльність крайової «Просвіти» залишив спогади Віктор Приходько у книзі «Під сонцем Поділля», а також В.Ю. Січинський. Спогади останнього оприлюднив Микола Мушинка (В. Січинський. Із «Спогадів 1900–1960 років» / За редакцією Миколи Мушинки // Дукля (м. Пряшів). –1993. – № 3. – С. 49-52).

До 90-річчя та 100-річчя «Просвіти» на Поділлі проведено дві науково-практичні конференції, за результатами яких надруковано матеріали, оприлюднено матеріали й автора цієї публікації, тому немає потреби ще раз повторювати відомі факти.

А все ж слід доповнити періодизацію, про яку мова йшла вище – назвімо тут п'ятий етап діяльності «Просвіти» на Поділлі. Він розпочинається 1989 роком і тісно пов'язаний з утворенням Товариства української мови (ТУМ) ім. Тараса Шевченка. Це була суспільно-громадська організація, створена на Установчій конференції 11-12 лютого 1989 р. в Києві як всеукраїнська громадська спілка, що на хвилі національного піднесення об'єднала численні організації та гуртки з метою відродити й утвердити українську мову в Україні й серед українців зарубіжжя.

ТУМ 1992 року перереєструвалося у Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка. З того часу його головою є громадський діяч, письменник Павло Мовчан.

Хмельницьке обласне об'єднання товариства «Просвіта» у п'ятому – новітньому – періоді очолювали письменники М. Магера, В. Горбатюк, В. Мацько, Н. Шмурікова. Нині ж очільником просвітян області є письменник, кандидат фізико-математичних наук, доцент Хмельницького національного

університету Віталій Цезарійович Міхалевський. Під його чуйним керівництвом проводиться чимало заходів, загальна тональність яких суголосна сучасному просвітянському рухові в Україні.

Віталій Мацько

Література

1. **«Просвіта» в духовно-культурному** піднесенні України: (матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої 100-річчю з часу створення «Просвіти» на Поділлі). – Хмельницький: Просвіта, 2005. – 275 с.
2. **Просвітницький рух** на Поділлі (1906-1923 рр.). – Кам'янець-Поділ. – [б. в.], 1996. – 110 с.
3. **Подільська «Просвіта»:** нарис історії та сучасності / упоряд.: Н. Шмурікова, В. Міхалевський. – Хмельницький: ФОП Сторожук О.В., 2012. – 32 с.
4. **Проблеми духовного** і національного відродження на Поділлі: наук. зб. – Хмельницький, 1995. – 79 с.
5. **Лозовий В.С.** Становлення та діяльність першої Подільської Просвіти (1906-1907 рр.) // Освіта, наука і культура на Поділлі: зб. наук. праць. – Кам'янець-Поділ., 2011. – Т. 17. – С. 31-39.
6. **Кришук Б. С.** Педагогічна та культурно-просвітницька діяльність товариства «Просвіта» на Хмельниччині в період розбудови української національної школи (1992-2006 рр.) // 85 років освітнього шляху: сторінки історії Хмельниц. гуманіт.-педагог. акад. – Хмельницький, 2006. – С. 75-80.
7. **Мацько В.** Ювілей подільської «Просвіти» // Просвіта: історія та сучасність (1868-1998): зб. матеріалів, присвячених 130-річчю ВУТ «Просвіта» ім. Т. Шевченка. – К., 1998. – С. 324-328.

15 травня

Лікар за фахом – письменник за покликанням

*До 125-річчя з дня народження
Михайла Опанасовича Булгакова*

Доля видатного російського письменника Михайла Опанасовича Булгакова має драматичний малюнок, де чітко проступає епоха війн і революцій.

Він пройшов через тяжкі випробування: голод, бідність, хвороби, але став письменником, драматургом, пізнав смак слави та невизнання й помер, не доживши до п'ятдесяти років, щоб через чверть століття повернутися своїми творами до читачів.

Дитинство, юність, становлення особистості та отримання медичної освіти майбутнього письменника пов'язані з Києвом. Михайло Булгаков народився 15 травня 1891 р. в родині доцента Київської духовної академії. Як перше дитя, хлопчик отримав ім'я на честь хранителя міста Києва – архангела Михаїла. Пізніше в родині Булгакових народились ще шість дітей.

22 серпня 1901 р. Михайло вступив до Першої київської чоловічої Олександрівської гімназії, яку закінчив у травні 1909 р. В обранні майбутньої професії Булгаков не вагався - він вирішив стати лікарем, відійти від спадкових коренів предків-священиків. 21 серпня його зарахували студентом медичного факультету Київського Імператорського університету св. Володимира.

У 1914 році почалася Перша світова війна. У серпні того ж року Михайло працював у шпиталі при Казенній палаті у Саратові, який допоміг організувати. На початку осені Михайло Опанасович повернувшись до Києва, почав навчання на третьому курсі університету. Навесні 1915 року у Київському Імператорському університеті розпочалась призовна кампанія. На її час Михайло Булгаков виявив бажання піти на службу до Морського відомства у якості військового лікаря. Після

семестрових екзаменів на четвертому курсі він отримав звання зауряд-лікаря 2-го розряду, а 31 травня, з дозволу ректора університету, поступив на роботу у Київський військовий шпиталь на Печерську. Влітку Михайло Булгаков знову почав працювати у лазареті Червоного Хреста. А вже 4 січня 1916 року Булгаков закінчив останній, п'ятий курс Київського університету й отримав звання зауряд-лікаря 1-го розряду, після складання випускних іспитів його було удостоєно ступеня лікаря з відзнакою.

По закінченні навчання з травня по вересень 1916 р. Булгаков працював лікарем в прифронтових госпіталях Кам'янця-Подільського і Чернівців. Саме в Кам'янці-Подільському лікар Булгаков набув свої перші навички у хірургії. Шпиталь, з яким переїхав Михайло, розмістився у корпусах колишньої губернської земської лікарні, яка займала майже квартал. Поряд знаходилися двоповерхові будинки лікарняного куртожитку, де оселилося молоде подружжя Булгакових.

У травні-червні 1916 року австрійський фронт було прорвано арміями генерала Олексія Брусилова. Через це, у період з червня до вересня, Булгаков працював у Чернівцях, де став хірургом. У тій війні російська армія несла великі втрати, тому, звісно, Булгаков був майже постійно зайнятий роботою. Вже 29 липня Михайла Булгакова було зараховано до резерву Московського окружного воєнно-санітарного управління ратником ополчення 2-го розряду. 12 жовтня 1916 року Михайла Булгакова відізнали з фронту та направили управляти земською Нікольською сільською лікарнею у Сичівському повіті Смоленської губернії. Згідно документів, за якими працював Михайло Опанасович, у роки праці у Нікольській лікарні він прийняв більше 15-ти тисяч хворих і успішно провів багато хірургічних операцій.

У кінці лютого 1918 р. Булгаков повернувся до рідного Києва і оселився в батьківському будинку на Андріївському узвозі, 13. Навесні він відкрив приватну медичну практику. Роботи було багато. Влада в місті постійно мінялась: червоні, білі, петлюрівці. Пізніше Михайло Булгаков згадував, що особисто пережив 10 переворотів.

У серпні 1919 р., після вступу військ Денікіна у Київ, Булгакова мобілізували до білої армії. Як військовий лікар, він був відправлений на Північний Кавказ. У ті тривожні роки громадянської війни (1918-1920 рр.) Булгаков зробив свій остаточний вибір – залишив професію лікаря і цілком віддався літературній праці. Тут, на Кавказі, він влаштовується працювати журналістом. Перша публікація побачила світ 26 листопада 1919 року у газеті «Грозний» (фейлетон «Прийдешні перспективи» був опублікований під ініціалами М.Б.).

Восени 1921 р. Булгаков перебрався до Москви і залишився у цьому місті назавжди. Перші роки перебування у столиці нової радянської держави були складними для письменника. Аби вижити, він брався до будь-якої роботи: був і секретарем ЛІТО Головополітпросвіту, і конферансьє у маленькому театрі на околиці Москви.

Талант Булгакова, як письменника, розвивався стрімко і виявлявся у різних жанрах літератури. Провідна тема фейлетонів, оповідань і повістей Булгакова 1920-х років – численні потворні викривлення людської природи під впливом соціальних змін, які він відобразив у сатиричних повістях «Записки на манжетах», «Дияволіада», «Фатальні яйця». У тому ж напрямі розвивається його думка у сатиричній повісті «Собаче серце», яка була написана у 1925 р., але перша публікація відбулася лише 1987 року. З 1923 року – він член Спілки письменників. В 1925 р. у журналі «Росія» були надруковані дві частини роману Булгакова «Біла гвардія». В основу роману покладено реальні історичні події 1918-1919 років, сімейні традиції та уклад родини Булгакових. Пізніше на основі роману він написав п'єсу «Дні Турбіних» (1926). Завдяки цій п'єсі, ім'я Булгакова стало відомим широкому загалу.

З часом твори Булгакова поступово усувалися зі сторінок журналів, п'єси не ставилися на сценах театрів. Все це примусило письменника звернутися до можновладців. Булгаков написав «Лист до уряду», в якому просив або надати можливість працювати, або дозволити йому виїхати за кордон. Завдяки Сталіну, який високо оцінював творчість Булгакова, чимало

творів письменника побачили світ. Але й Булгакову довелося частково поступитися своїми принципами.

З 1926 по 1940 рр. він написав багато сатиричних розповідей та фейлетонів, п'єс та оповідань. У лютому 1940 р., за місяць до смерті, Булгаков завершив філософський роман «Майстер і Маргарита», який принесе письменнику в майбутньому світове визнання. Прочитавши цей твір, видатна поетеса того часу Анна Ахматова сказала про автора: «Він геній». Багато фраз з роману, такі як «Рукописи не горять», «Квартирне питання тільки зіпсувало їх» та інші перейшли в розряд фразеологізмів.

Помер Михайло Опанасович Булгаков 10 березня 1940 року в Москві. Похований на Новодівочому кладовищі.

Валентина Боневич

Твори М.О. Булгакова

1. **Собрание сочинений**: в 5 т. – М.: Худож. лит., 1992.
2. **Белая гвардия**: роман, повесть, пьесы. – М.: Современник, 1991. – 686 с.
3. **Майстер і Маргарита**: роман. – Х.: Фоліо, 2006. – 415 с.
4. **Собачье сердце**: повесть; Ханский огонь: рассказ. – М.: Современник, 1988. – 110 с.
5. **Ханский огонь**: повести и рассказы. – М.: Худож. лит., 1988. – 238 с.

Про М.О. Булгакова

1. **Белозерская-Булгакова Л.Е.** Воспоминания. – М.: Худож. лит., 1989. – 221 с.
2. **Копилов С.А.** М. Булгаков на Поділлі // VIII Подільська історико-краєзнавча конференція: тези доп.: секція історії доживтн. періоду. – Кам'янець-Поділ., 1990. – С. 7-9.

3. **Мазурик Є.В.** Кам'янець-Подільський період життя Михайла Булгакова // Мед. кур'єр. – 2001. – № 1-2. – С. 11.

4. **Назаренко Є.** Михайло Булгаков у Кам'янці-Подільському // Поділ. кур'єр. – 1998. – 11 груд. – С. 10.

17 травня

**Засновник і голова Подільської
«Просвіти», модерний лікар
великого масштабу**

*До 155-річчя з дня народження
Костя Григоровича Солухи*

Кость Григорович Солуха народився 17 травня 1861 року у с. Коритне Балтського повіту Подільської губернії в родині українського сільського священика. Отримав освіту в другій Київській гімназії, де близько познайомився з життям українських народознавчих гуртків, цікавився мистецтвом, співав у хорі видатного композитора Миколи Лисенка. Закінчивши у 1879 році гімназію, вступив на медичний факультет Київського університету, де полюбив лікарську справу, захопився ідеєю українського відродження, й визначив для себе три головні складові, яким й присвятив своє життя – професія, родина, громадська діяльність.

У 1889 році його направили дільничним лікарем містечка Оринин Кам'янецького повіту, де не те що лікарні, навіть медичного пункту не було. Як згадував Кость: «Став налагоджувати всю справу з нуля. Лікарню довелося зробити в корчмі, хоча обладнання майже ніякого не було, а на медикаменти відпускалося 150 руб. на рік. Територія дільниці велика, кругом темнота народу і авторитет повитух та знахарів». Отож, перші медичні кроки для лікаря-початківця були нелегкими. Проте селяни відразу оцінили надзвичайне ставлення до себе молодого «дохтора», який ще й до того ж, говорив з ними рідною мовою. Своїм ставленням до селян, які зверталися до нього не тільки за медичною допомогою, але й за людськими порадами, Кость здобув надзвичайну популярність

серед населення як людина і кваліфікований лікар.

У 1894 році Кость переїхав до міста над Смотричем, де прожив все життя, розвинув свій лікарський талант, створив сім'ю, розпочав громадську роботу. За роки праці в Кам'янці-Подільському він здобув надзвичайну популярність, ставши в повному розумінні лікарем «безсрібником»: нікому не визначав плату за лікування, а з бідних не брав її зовсім. З ранку й до пізнього вечора він приймав у лікарні хворих селян, які з'їжджалися до нього з далеких сіл, за що його часто називали «мужицьким лікарем». Важливо те, що Кость Солуха був одним із найпрогресивніших лікарів Поділля. У 1915 році він став застосовувати пневмоторакс в лікуванні тяжкого недугу – туберкульозу, або як його називали – сухоти. Придбавши власним коштом декілька приладів для пневмотораксу, Кость встановив їх в губернській лікарні, в своєму будинку, де він приватну практику та в шпиталі, де відкрив цілий павільйон для лікування тяжкохворих. Наслідки лікування були вражаючі, губернією розповсюджується звістка, що доктор Солуха рятує від сухот. З ближніх і дальніх сіл і навіть із сусідньої Австрії і Румунії з'їжджались сухотники лікуватися до славного лікаря.

Пізніше донька Тетяна в своїх спогадах напише, що «один професор Празької клініки, спочатку не повірив, що Кость Солуха вже в 1915 році лікував туберкульоз пневмотораксом». Однак, незабаром переконався, що саме «на українському Поділлі існував на той час модерний лікар великого масштабу, який мав найсміливіше на той час лікування туберкульозу, а також власний спосіб лікування плямистого тифу, що давав мінімум смертності».

Справжнім дітищем Костя Солухи можна назвати Подільську «Просвіту». Вихований на старих українських народницько-культурних традиціях, він під час своєї лікарської практики на Поділлі намагався словом і книжкою розповсюджувати серед селян свої ідеї. Ще в 1901 р. К.Солуха разом з Є.Сіцінським, С.Іваницьким, В.Чехівським та іншими, організували невеличку місцеву українську Громаду, до якої входили семінаристи – К. Широцький, В. Приходько та інші. Саме він, ставши свідомим українцем, громадянином і одним з

перших основоположників просвітницького руху на Поділлі, всіляко сприяв пробудженню українських сил до національно-культурної праці. В Кам'янці він гуртував навколо себе всю українську суспільну думку, підтримував шкільну молодь, адже був лікарем в місцевих школах і духовній семінарії, тому саме серед семінаристів знаходив найбільш вдячний ґрунт для своєї роботи. К.Солуха та інші українські патріоти, скориставшись свободами революційних років, стали провісниками самобутнього явища і 1905 р. заснували Подільське українське Товариство «Просвіта». Її головою від початку і до 1917 р. був саме Кость Солуха. Просвітяни ставили собі завдання будити національну свідомість, вивчати духовну спадщину народу задля національно-культурного й політичного відродження України. За активної просвітницької діяльності К. Солухи на Поділлі творилася та вирішальна проміжна верства місцевої інтелігенції, яка дозріла до визвольних змагань 1917-1920 рр. Саме вона винесла на своїх плечах українську революцію і побудову української новітньої держави.

Просвітяни розповсюджували українську літературу, засновували бібліотеки-читальні, драматичні і хорові гуртки, читали лекції, влаштовували виставки. Царський уряд перешкоджав цьому, але навколо товариства все одно гуртувалась інтелігенція, молодь. Найтяжчі часи настали з початком війни 1914 року. Подільська «Просвіта» роботу призупинила. Проте, одразу після 1917 року товариство відновило діяльність. Національне відродження 1917–1920 рр. об'єднало потужну когорту патріотично налаштованих діячів з великим бажанням змінити на краще майбутнє України. Чи не найголовнішою справою українських патріотів на Поділлі стало створення Кам'янець-Подільського державного українського університету. Одним із його фундаторів став Кость Солуха. Після відкриття у жовтні 1918 року університету зв'язки К. Солухи з навчальним закладом не припинилися – він продовжував працювати в комісії з його розбудови, а також за сумісництвом обіймав посаду університетського лікаря.

Але у складні роки громадянської війни К. Солуха зосередив свої сили на своїх професійних обов'язках, відаючи

майже весь час боротьбі з епідеміями тифу, грипу, інших захворювань... В 1919 р. К. Солуха брав активну участь в організації Українського Червоного Хреста, в роботі кам'янецького осередку Всеукраїнської спілки лікарів, був викладачем курсів сестер-жалібниць тощо. І все це робив з енергією і любов'ю, що рідко знаходимо в людях такого віку, з ранку і допізна в різних частинах міста можна було бачити всіма знану і любиму постать «з ходою юнака і головою апостола». Коли більшовики у 1920 році захопили Кам'янець-Подільський і заарештували лікаря Солуху як українського націоналіста, то «цілі процесії пацієнтів ходили з проханням його звільнення».

Після звільнення він знову береться за тифозних хворих, якими було наповнене Поділля. Але, на цей раз тиф не пощадив і його. Віддаючи багато сил лікуванню хворих, Кость Солуха заразився від них тифом і 13 січня 1922 року зліг. Зусилля його друзів-лікарів не допомогли і 31 січня перестало битися серце знаного лікаря. Незважаючи на сувору зиму і страшні політичні часи, все місто взяло участь у похоронах. Вулиця за вулицею долучалося населення до сумної процесії...

Незалежна Україна, про яку так мріяв один з кращих представників українського народу, який багато зробив для її утвердження, ще не повною мірою увіковічила пам'ять К. Солухи. Науковці, краєзнавці та громадськість краю мають добру надію, що враховуючи внесок К. Солухи, та його однодумців В. Приходька, В. Герасименка та інших відомих українських науковців, державних та громадсько-просвітницьких діячів в розбудову незалежної України, подоляни з вдячністю вшанують й повернуть Україні їх імена.

Віталій Міхалевський

Про К.Г. Солуху

1. **Лозовий В.** Кость Солуха – незмінний голова Подільської «Просвіти» // Просвітницький рух на Поділлі (1906–1923 рр.). – Кам'янець-Поділ., 1996. – С. 63-69.

2. **Трембіцький А.** До біографії Костя Солухи — засновника і голови Подільської «Просвіти» // «Просвіта» в духовно-культурному піднесенні України: зб. наук. праць / за ред. В.П.Мацька. – Хмельницький, 2005. – С.149-156.

3. **Кость Григорович** Солуха (1861-1922 рр.) / Завальнюк О.М. Минуле і сучасне Кам'янця-Подільського: політики, військові, підприємці, діячі освіти, науки, культури й медицини / О.М. Завальнюк, О.Б. Комарніцький, В.Б. Стецюк. – Кам'янець-Поділ., 2007. – Вип. 2. – С. 165-173.

4. **Долинна Л.** Кость Солуха: краєзн. розвідка / Л. Долинна, В. Мацько, Б. Суменко. – Хмельницький: Доля, 1996. – 10 с.

5. **Єсюнін С.** Видатний лікар, засновник Подільської «Просвіти» // Є. – 2011. – 13 трав.

16 червня

На сторожі соцреалізму

*До 115-річчя з дня народження
Маргарити Яківни Сенгалевиц*

Маргарита Яківна Сенгалевиц народилась 16 червня 1901 року в м. Кам'янці-Подільському в інтелігентній родині. Батько Яків Васильович був лікарем, мати – учителька малювання і чистописання. Батько письменниці, уродженець села Рункошів, після закінчення 1895 року Подільської чоловічої гімназії навчався в Київському університеті. Там потрапив під вплив марксистів, отож 1899 року створив й очолив на Поділлі перший марксистський гурток, за що поплатився життям: у 1906 році в с. Кузьмин Городоцького району був застрелений поліцією. До цього фатального моменту його привела любов. Дружина Надія Михайлівна Бавріна, родом з Чернігівщини, надто перейнялася лівими поглядами і прищепила їх своєму коханому. На руках дружини залишились дві донечки – Рита і Валентина. Після смерті чоловіка

революціонерка помандрувала з дітьми до Києва, а з Києва до Лубен. Там зустріла друге кохання, студента Московської землеробної і лісної академії Гавсевича Петра Івановича (1879 - 1920), який проходив практику. У 1912 р. вони побралися з Надією Михайлівною. П. Гавсевич 1917 р. був першим головою Лубенської ради робітничих, солдатських і селянських депутатів, а мати письменниці стала депутатом і комісаром Лубенської наросвіти.

Рита навчалася в Лубенській гімназії, а закінчила буремного 1918 р. Київську гімназію, позаяк батьки переїхали до цього міста. П. Гавсевич був засновником кооперативного інституту, завідувачем статистичного відділу Уккранднаргоспу. 1920 року раптово помер від паралічу. Мати працювала художницею і займалась партійною діяльністю.

Рита у 1919-20 рр. була перекладачем і бібліотекарем. Мати, як більшовичка зі стажем, вирішила, що її діти мусять здобути вищу освіту, аби швидше наблизити комунізм. Тож 1924 р. Маргарита Сенгалевич стає студенткою Київського ІНО, після двох курсів навчання перевелася до Харківського інституту профосвіти, який закінчила 1928 року.

У молодості вона була досить допитливою, цікавилася маминою кипучою партійною діяльністю. Тож разом з нею побувала у Москві, беручи участь в роботі четвертого конгресу Комінтерну, тоді ж зустрілася з Леніним, розмовляла з ним. І про цю зустріч часто згадувала, написала спогади, як і спогади про Деяна Бедного, Максима Горького.

Перші твори опублікувала 1922 р., належала М.Я. Сенгалевич до літорганізації «Гарт», брала участь в Першому з'їзді Спілки письменників СРСР, стала її членом (1934). Працювала кореспондентом журналу «Селянка України» (1928-34), а з переїздом до Києва - в редакції газети «Вісті ВУЦВК» (1934-41). В роки війни виїхала з мамою в місто Чистопіль (Татарстан), про цей час залишила спогади «Из дневника военных дней». В Чистополі тоді мешкали О. Фадєєв, М. Асєєв, А. Ахматова, Б. Пастернак, А. Тарковський, М. Цветаєва, О. Сейфуліна, К. Федін, Н. Чертова та інші письменники. За два роки вона встигла з ними подружитись, а Надія Михайлівна Гавсевич

налагодила зв'язок із ветеранами-більшовиками, зокрема Петром Воеводіним. Тож у 1943 році Маргарита Сенгалевич разом з мамою оселяється в Москві. Надія Михайлівна працює викладачем в престижному інституті міжнародних відносин, а Рита – на творчих хлібах, друкується в періодиці «Огонёк», «Советская женщина», «Работница», «Мурзилка», «Юный натуралист», «Знамя», «Глобус». У 1952 р. стає членом КПРС, входить до експертної ради при Мінкультури щодо рецензування п'єс та кіносценаріїв, фактично виконуючи цензорську роботу. Не один твір нею був забракований, як такий, що не вписувався в рамки соціалістичного реалізму, відхилявся від ідеологічного курсу партії.

Докія Гуменна у спогадах «Дар Евдотеї» про Сенгалевич згадує скептично: «Ще була якась Рита Сенгалевич, перекладачка, нібито з неї брав Підмогильний прототип для одної героїні роману «Місто» (знову ж – Гася казала). Я в тому літературному сальоні була може з раз. Сама Маргарита видалась мені білим тістом, ніякого враження. Ця Сенгалевич не виходила з хати роками, уявляючи себе хворою». Гася (Агата Турчинська) говорила правду, бо вона, а також Марія Галич і Маргарита Снгалевич були однокурсницями в Київському ІНО. Отже, Марія Галич могла підказати В. Підмогильному (обоє були членами літгрупи «Ланка»), щоб саме прообразом роману «Місто» стала Сенгалевич. Те, що М. Сенгалевич не утвердилася в літературі ХХ століття, свідчить час. Її спадщина незначна – це збірки оповідань «Велетень» (1930), «Ворог» (1930), «Непомітна» (1930), «Одного зимового вечора» (1931), «Збірка оповідань» (1932), нариси «Бійці й будівники» (1934), повість про революцію 1905 року «Светит вдали огонёк» (М.: Детгиз, 1960; 1974) – усі твори носять тенденційно-кон'юктурний характер, написані в строгому дусі соцреалізму. Недарма, переглядаючи підшивки авторитетного літжурналу «Червоний шлях» за 1923-36 рр., бачимо, що її ім'я згадується лише двічі і то – як перекладачки: вірш Маяковського «Про дрян» (1925) й оповідання Сяо Емі «На Сичуанському шляху» (1934, № 5).

Мама її померла 1964 року. Сестра Валя мешкала в Києві з чоловіком, заслуженим діячем мистецтв УРСР, мультиплікатором Іполитом Лазарчуком, а Рита, яка ніколи не виходила заміж і не мала дітей, померла в Москві усамітно 26 липня 1974 року. Архів письменниці, з яким я наприкінці 80-х років працював, нині зберігається в Російському державному архіві літератури і мистецтва (РГАЛИ; Фонд 2506. 67 д., 1890–1965.). Звідти я переписав окремі біографічні дані, а також вірш М.Сенгалевич «Поету», присвячений П.Тичині. Його, як і фотографію письменниці-подолянки, надруковано в моїй книжці «Літературне Поділля» (1991). Окремі листи Н.М. Гавсевич-Бавріної і М.Я. Сенгалевич на початку 90-х років я передав у Хмельницький обласний краєзнавчий музей.

Спадщина Маргарити Сенгалевич досі несправедливо лежить незайманим облогом. Сказав несправедливо, тому що її твори якраз є широким полем для дослідників-філологів в аспекті вивчення літератури соціалістичного реалізму як моделі масової культури.

Віталій Мацько

Твори М.Я. Сенгалевич

1. **Светит вдали огонёк**: повесть. – М.: Детлит, 1974. – 127 с.
2. **Зустрічі з Коцюбинським** // Вітчизна. – 1955. – № 9. – С. 162-165.

Про М.Я. Сенгалевич

1. **Мацько В.** Літературне Поділля. – Хмельницький, 1991. – С. 63-64; 75; 102.
2. **Мацько В.** Із когорт перших // Рад. Поділля. – 1986. – 1 берез.
3. **Мацько В.** Юність її покоління // Рад. жінка. – 1987. – № 6. – С.10.

16 липня

**Уродженець Поділля,
православний мислитель,
дослідник церковної історії –
Василь Зеньковський**

До 135-річчя з дня народження

Ім'я видатного вченого, християнського православного мислителя, дослідника церковної історії і філософських моральних цінностей Василя Васильовича Зеньковського, уродженця Проскурова (1881-1962) останнім часом стало відомим не тільки на Заході, але й на батьківщині. Народився він у родині вчителя, що водночас був церковним старостою. Після закінчення гімназії юнак навчався на природничо-математичному, а згодом на історико-філологічному факультетах Київського університету. Потім продовжив навчання у Німеччині, Австрії та Італії. З часом В. Зеньковський стає професором філософії Київського університету, у травні-жовтні 1918 р. він входив до складу уряду гетьмана Скоропадського як міністр віросповідань. В обстановці ворогуючих церковних течій він наполегливо шукав єдино вірний шлях заради єднання і духовності, знайомився з релігійною ситуацією в регіонах, зокрема й на Поділлі. З ініціативи В. Зеньковського було скликано Український церковний Собор. Міністру віросповідань довелося докласти неабияких зусиль, щоб Собор ухвалив рішення про те, що мир, толерантність і співробітництво відповідають гідності церкви.

Перебуваючи на посаді міністра віросповідань, В. Зеньковський порушив важливе питання українізації богослужіння, зокрема, перекладу Біблії і богослужбових книг на українську мову. На той час навіть багатьом церковним ієрархам це здавалось не припустимим блюзнірством. В. Зеньковський вбачав же серйозну проблему лише в тому, щоб переклади цілком задовольняли вимоги як з релігійного, так і з філологічного та художнього погляду. Вихід було знайдено.

При Міністерстві віросповідань утворили Вчений комітет, залучивши до нього серйозні наукові сили. Комітет відразу ж розпочав інтенсивну роботу. Однак мінлива політична обстановка не дала змоги закінчити задумане і В. Зеньковський змушений був виїхати за кордон.

Починаючи з 1926 року, вже в Парижі, В. Зеньковський одночасно з викладанням у Православному богословському інституті імені Сергія Радонезького організував Вищі богословські курси, заснував Релігійно-педагогічний кабінет, редагував «Релігійно-педагогічний бюлетень», співробітничав у філософсько-релігійному журналі «Шлях», що у 1925-1940 рр. друкувався у Парижі під редакцією М. Бердяєва. Сучасники пояснювали широчінь його наукових інтересів особливостями світогляду, що міг би бути визначений як «православний універсалізм». Богословським поглядам присвячено його книгу «Апологетика». Серед основних праць цього ж напрямку – «Проблеми виховання в світлі християнської антропології», «Основи християнської філософії», численні роботи, присвячені гносеології, космології, екуменізму, релігійній педагогіці. В. Зеньковський розробив власну цілісну філософсько-педагогічну систему, яка складається з трьох розділів: гносеології, метафізики та вчення про людину.

Питанням педагогіки він присвятив багато своїх досліджень, наукових праць і навіть частку свого життя. В. Зеньковським фактично було створено напрям російської релігійної педагогіки у зарубіжжі (Л. Зандер, І. Лаговський та ін.). Для нього педагогіка повинна бути релігійною. У вірі, в православ'ї він бачив і засіб, і мету педагогіки. «Від цинізму, аморальності, меланхолії і песимізму ми можемо врятувати дитячі душі лише живою і глибокою релігійністю». «...Не можна вести дітей, якщо попереду немає дійсної правди, якщо попереду немає Царства Божого».

Говорячи про духовне виховання школярів, В. Зеньковський наголошував на тому, що християнські заповіді утверджуються при зустрічі віри з життям. Саме гуманне ставлення до людей, які нас оточують, виховує в дитини почуття правди і справедливості. Привчити дитину проймається

душевним станом інших людей, значить дати дитині розумову можливість бути завжди справедливою.

Тому нині, втілюючи у життя основні засади морально-етичного, духовного, християнського та національного виховання школярів, ми повинні ще раз звернутися до творчих надбань нашого відомого земляка, філософа, мислителя, педагога протоієрея Василя Зеньковського, які стали відомі широкій громадськості лише наприкінці ХХ століття.

*Юрій Блажевич,
Надія Балабуст*

Про В.В. Зеньковського

1. Галус О. М. Василь Зеньковський: життєвий шлях та наукова спадщина // Подільська еміграція в контексті європейської та світової культури: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – Хмельницький, 2011. – С. 163-168.

2. Машкіна Л. А. Науково-педагогічна діяльність В.В. Зеньковського // Духовні витоки Поділля: педагоги в історії краю: Всеукр. наук.-практ. конф. – Хмельницький, 2013. – С. 257-260.

3. Чайковський М.Є. Протопродвітер В.В. Зеньковський // Місто Хмельницький в контексті історії України: матеріали ІІІ наук.-красн. конф. – Хмельницький, 2011. – С. 542-547.

4. Шиманська О.О. Відомий християнський філософ і педагог ХХ ст. протоієрей В.В. Зеньковський – уродженець міста Проскурова // Видатні постаті міста Хмельницького: матеріали другої наук.-практ. конф. – Хмельницький, 2007. – С. 225-227.

5. Назаренко Є. Вчений і міністр з Проскурова // Проскурів. – 2001. – 11 трав. – С. 14.

6. Маринич Н. Ім'я, повернуте із небуття // Поділ. вісті. – 2001. – 24 трав.

19 липня

Перший прем'єр директорії

*До 140-річчя з дня народження
Володимира Мусійовича Чехівського*

Володимир Мусійович Чехівський народився 19 липня 1876 році в селі Горохуватка Київського повіту в священницькій родині. За сімейною традицією він отримав богословську освіту – спершу в семінарії, а згодом в Київській духовній академії. В 1900 р. Чехівський здобуває ступінь магістра й починає працювати інспектором в Кам'янець-Подільській семінарії (1901–1904), Київській духовній семінарії (1904–1905), учителює в Черкасах (1905–1906).

Політичну діяльність розпочав як член гуртка українських соціал-демократів «драгоманівців» ще в 1897 р. під час навчання в Київській духовній академії. З 1900 р. Чехівський був членом Революційної української партії (РУП), згодом Української соціал-демократичної робітничої партії (УСДРП), що виникла в 1905 році з РУПу. Окрім Чехівського до неї входили відомі діячі: Петлюра, Винниченко, Мартос та інші.

Працюючи в Кам'янці-Подільському, В. Чехівський брав активну участь в українському національному відродженні, пов'язуючи духовно-просвітницьку діяльність з національно-культурними традиціями та історією українського народу, піднімав його дух, свідомість і соціальну активність. В 1905 р. у місті вже був досить значний гурт старшого і молодшого покоління українців, серед них Є. Сіцинський, К. Солуха, В. Чехівський та інші, які, продовжуючи традиції Старих Громад, самовіддано стверджували своє національне буття за допомогою знань, освіти і науки. Ці українські патріоти скориставшись свободами революційних років і об'єднавши кращі сили місцевої інтелігенції, заснували подільське товариство «Просвіта». Завдяки активній позиції Є. Сіцинського, Священний Синод дозволив в семінарії, як необов'язковий предмет, «Історію української літератури та історію України і Поділля». І викладати його почав В. Чехівський.

Важливою віхою у політичній діяльності В. Чехівського було обрання його в 1906 р. депутатом 1-ї Державної думи Росії, після розпуску якої його на рік за участь в українському національному русі заслали у Вологодську губернію. Після відбуття заслання, В. Чехівський переїхав до Одеси, де поринув у громадсько-політичне життя міста, працював у гімназії, комерційних і технічних училищах, віддаючи найбільше сил і часу праці в українській громаді міста, в «Просвіті», був редактором газети «Українське слово» (до 1917 р.).

Наприкінці 1917 р. він переїздить до Києва, де приймає активну участь в громадсько-політичному житті міста. Після підписання УНР на початку 1918 р. мирного Брестського договору В. Чехівський різко засудив політику УЦР, особливо її рішення щодо введення в Україну австро-німецького війська. Газета українських соціалістів-федералістів «Нова Рада» навіть звинуватила його у зраді національних інтересів.

За гетьманату В. Чехівський працював в Українському національному союзі і як голова Українського військового революційного комітету (УВРК) у Києві в ніч з 13 на 14 грудня 1918 року організував виступ проти гетьманського уряду. 15 грудня УВРК повідомив про відновлення «волею народу» Української Народної Республіки і перехід влади до «народного уряду республіканської Директорії», яка 19 грудня проголосила себе верховною владою в УНР і призначила 26 грудня В. Чехівського, як чільного діяча національно-визвольного руху, головою Ради народних міністрів (РНМ) і міністром закордонних справ.

Багато українських діячів були незадоволені надто лівими політичними поглядами В.Чехівського, який вважав можливим об'єднання соціальної програми більшовиків з національною програмою УСДРП і створення на цій основі засад для розбудови самостійної Української республіки. Його, як людину лівих переконань, обмежили у формуванні уряду. За національним складом уряд В. Чехівського був суцільно українським, за винятком міністра в єврейських справах. Один з наступних прем'єрів УНР І. Мазепа характеризував цей уряд як велику коаліцію українських сил. Діяльність Чехівського на

посаді голови Ради міністрів оцінюється неоднозначно. З одного боку, саме за його прем'єрства було ухвалено відомий Акт Злуки, започатковано аграрну реформу, налагоджено міжнародні зв'язки тощо. З іншого боку, саме в цей період шалений наступ більшовиків витіснив Директорію аж на Поділля, її становище погіршилося й через присутність іноземних військ Антанти на Півдні. Чехівський, який був явним противником зближення із силами Антанти, зрештою опинився в меншості і в середині лютого 1919 р. покинув посаду. Після незгоди щодо взаємодії з Антантою вся УСДРП покинула Директорію.

14-30 жовтня 1921 р. на I-му Церковному Соборі виникла Українська Автокефальна Православна Церква (УАПЦ) на чолі з митрополитом В. Липківським і В. Чехівський стає його радником та головою ідеологічної комісії, «благовісником» Всеукраїнської Православної Церковної Ради, організатором у Києві Пастирських курсів. Після встановлення більшовицької влади розпочався небачений за масштабами і жорстокістю антирелігійний терор. В 1922-1924 рр. Чехівського як церковного діяча усунули від викладання у Київських медичному та політехнічному інститутах, сільськогосподарському науковому комітеті. Для утримання родини він перекладав з російської на українську мову, з чого і жив аж до свого арешту в 1929 р.

Як вчений В. Чехівський написав численні богословські та науково-історичні праці, серед них «Київський митрополит Гавриил Банулеско-Бодони. 1799-1808», «Боротьба чехів за волю і правду в часи Гуса», «Кому служить церковне панство на Україні», «Церковне панство на Україні», «За Церкву, Христову громаду, проти царства тьми» та десятки інших. Ряд праць опублікував під псевдонімом Ілля Братерський.

Під час сфальсифікованого політичного процесу Спілки визволення України (Харків, 1930) влада звинувачувала УАПЦ як повстанську армію, було засуджено більшу частину української еліти – вчених, письменників, колишніх військових, духовенства тощо. В. Чехівського 19 квітня 1930 р. засудили до розстрілу, але потім вирок замінили 10 роками суворої ізоляції.

Відбував ув'язнення в Хабаровському та Ярославському політизоляторах, 1933 - відправлений на Соловки. 3-го листопада 1937 р. за вироком трійки УНКВС Ленінградської області В. Чехівський був розстріляний в карельському урочищі Сандармох разом з великою групою української інтелігенції.

На всіх етапах громадсько-політичної діяльності Володимир Чехівський величезного значення надавав справі збереження й розвитку національної культури українського народу. 1 січня 1919 р. РНМ схвалила, а Директорія затвердила «Закон про державну мову Української Народної Республіки», підписаний особисто прем'єром. Того ж дня з'явився вироблений за його ініціативи закон про Українську автокефальну православну церкву. 8 січня 1919 р. РНМ по доповіді В. Чехівського прийняла законопроект про створення національної бібліотеки УНР, 17 січня – про утворення у Києві Головної книжкової палати.

Характеризуючи В. Чехівського як державного діяча, О. Шульгін писав: «На чолі Міністерства стояла на початку 1919 року просто свята по вдачі людина. В. Чехівський – щирий українець і добра людина». Вболіваючи за долю України, він не емігрував, а назавжди залишився її вірним сином.

Віталій Михалевський

Про В.М. Чехівського

1. **Трембіцький А.** До біографії Володимира Чехівського – чільного діяча Подільської «Просвіти» // «Просвіта» в духовно-культурному піднесенні України: зб. наук. праць / за ред. В.П. Мацька. – Хмельницький, 2005. – С. 200-211.

2. **Собчинська М.** Реформа школи в Українській Народній Республіці (1917-1920 рр.) // Наукові праці історичного факультету. – Кам'янець-Поділ., 1995. – Т.1. – С. 143-158.

3. **Чехівський Володимир** Мойсейович // Верстюк В. Діячі Української Центральної Ради / В. Верстюк, Т. Остапенко – К., 1998. – С. 181-182.

4. **Озімовська Л. П.** В. М. Чехівський – прем'єр-міністр УНР // Матеріали XIII Подільської історико-краєзнавчої конференції (18-19 листоп. 2010 р.). – Кам'янець-Поділ., 2010. – С. 667-674.

5. **Грищенко А.** Перший прем'єр Директорії // Уряд. кур'єр. – 2004. – 23 листоп.

30 липня

Майстер портрету

*До 130-річчя з дня народження
Георгія Семеновича Верейського*

Хмельницька земля – батьківщина багатьох відомих особистостей. Серед них – лауреат Державної премії (1946), заслужений діяч мистецтв (1946), народний художник РРФСР (1962), дійсний член Академії мистецтв СРСР Георгій Семенович Верейський (1886-1962), чия постать посідає одне з визначних місць серед художників-графіків ХХ століття.

Так сталося, що більшу частину свого життя – з 25 років і до самої смерті – він жив і працював у Санкт-Петербурзі, не залишивши це місто навіть під час блокади в роки Другої світової війни. Там, на Богословському кладовищі, його і поховано.

В історію світового мистецтва Верейський увійшов як російський художник.

Проте народився він 30 липня 1886 року у Проскурові, де пройшли його дитячі роки.

Родина Верейських належала до містечкової інтелігенції. Батько, Семен Петрович, був титулярним радником, мав університетську освіту, захоплювався природничими науками, знав кілька іноземних мов. Мати, Катерина Дем'янівна, з ранніх років прищеплювала своїм дітям любов до прекрасного. Вечорами, коли збиралася сім'я, в домі звучав рояль, велися розмови про мистецтво. Очевидно це мало вплив на дітей у виборі майбутньої професії, адже і сестра майбутнього

художника – Неоніла Семенівна – згодом стала заслуженою артисткою РРФСР.

Пристрасть до малювання батьки помітили в сина з ранніх років і почали передплачувати йому дитячий ілюстрований журнал. 1895 року родина переїхала за місцем нового службового призначення батька до Харкова, де Георгій отримав змогу розвивати свої художні здібності, одночасно відвідуючи приватну художню студію живописця-педагога Є.Є. Шрейдера та гімназію. У період навчання юнак багато писав фарбами, ніколи не розлучаючись з етюдником та альбомом. Особливо любив писати портрети.

Талант і наполеглива праця дали свої результати. 1904 року Верецький вперше виставляє декілька своїх робіт на «Весняній художній виставці» у Харкові. Того ж року він закінчує із золотою медаллю гімназію і вступає на юридичний факультет Харківського університету; заняття в студії довелося припинити. Тоді ж збулася його давня мрія: він вперше їде до Москви і Петербурга для знайомства з музеями.

На початку 1905 року Георгій Семенович удруге їде до Санкт-Петербурга і 9 січня стає свідком подій «Кривавої неділі». Повернувшись до Харкова, він бере участь у збройному повстанні робітників на заводі «Гельферіх-Саде», за що був заарештований. Чотири місяці проводить у в'язниці. З великими труднощами взятий батьками на поруки, Георгій під ім'ям близького товариша художника Георгія Макова емігрує за кордон. Цей період приніс художнику нові враження: він відвідує Відень і Мюнхен, де знайомиться з музеями, а також виставками, присвяченими Мане і Тулуз-Лотреку. 1907 року справу про арешт було закрито. Георгій Семенович повернувся до Харкова і продовжив навчання в університеті. Але завершив освіту у Санкт-Петербурзькому університеті у 1912 р. Відтоді з юриспруденцією було покінчено. Митець вирішує повністю присвятити себе мистецтву. У 1912-1916 роках працює в журналі «Театр і мистецтво», де систематично вміщує портрети акторів, а також зарисовки окремих сцен з вистав. Творче спілкування з артистами і театральними діячами розширило його світогляд. З 1915 року Верецький починає працювати у

«Новій художній майстерні», якою керували в той час Б.М. Кустодієв, А.П. Остроумова-Лебедева, Є.Є. Лансере, М.В. Добужинський. Завдяки їм зближується з художниками об'єднання «Світ мистецтва». У цей період він створив понад сто портретних і пейзажних малюнків, писав олією, опановував техніку літографії.

У 1915-1916 роках роботи молодого митця з'являються на художніх виставках Петрограда. Але творчу працю довелося припинити: йшов другий рік Першої світової війни. «Ратника ополчення второго розряду», Георгія Верейського, було призвано на військову службу. Та казармене життя тривало недовго. Його представили до «Трофейної комісії», зобов'язавши малювати портрети георгіївських кавалерів. У цей період також було створено багато пейзажних замальовок з натури.

Після демобілізації (1918) художник повернувся до Петрограда, почав плідно працювати, поєднуючи творчу діяльність з музейною і педагогічною роботою.

Здійснилася його мрія – стати співробітником Ермітажу: спочатку він – помічник, а з 1921 – головний зберігач відділу гравюр. Викладав історію гравюри на поліграфічному факультеті Академії мистецтв (1921-1923).

Улюбленими жанрами митця завжди були портрет, пейзаж, інтер'єр, проте саме в портреті Георгій Семенович з максимальною силою розкрився як художник. Його роботи наповнені незмінною доброзичливістю до людей. Він акцентує увагу на позитивних якостях, закладених у природі людини.

Друга світова війна стала рубежем у творчості Г. Верейського. Його родина евакуювалася. Художник залишився у блокадному Ленінграді. З перших днів війни, разом з іншими графіками та письменниками Верейський долучився до випуску агітаційних та сатиричних плакатів. Свій невеличкий колектив вони назвали «Бойовий олівець». Сам митець працює над портретами героїв Балтики.

У середині липня 1942 року, через погіршення стану здоров'я, Георгій Семенович переїжджає до Москви, де працює над серією портретів діячів культури, які залишилися в

блокадному Ленінграді. За цю серію (згодом продовжену і розширену) 1946 року художник був удостоєний Державної премії.

Наступне десятиліття було надзвичайно плідним для митця. Численні твори, які ставали дуже популярними, закріпили за ним ім'я одного з найвидатніших майстрів графіки радянської доби. До останніх днів він продовжував працювати, а коли вже майже не міг вільно пересуватись, малював з вікна, балкона.

18 грудня 1962 року Георгія Семеновича Верейського не стало.

Його твори зберігаються в головних музеях Росії: Державній Третьяковській галереї та Державному музеї образотворчих мистецтв ім. Пушкіна в Москві; Державному Російському музеї, Державній Публічній бібліотеці ім. М.С. Салтикова-Щедріна, Державному Ермітажі в Санкт-Петербурзі та в багатьох інших музеях країни, а також у приватних збірках. Вони добре відомі і за кордоном, адже експонувалися у тринадцяти країнах світу. Але найбільша частина творчого доробку митця знаходиться в нашому музеї. Адже після смерті художника його вдова, Раїса Михайлівна Верейська, погодилася передати творчий спадок чоловіка на його батьківщину, в тому числі – його особисті речі, робочі інструменти, меблі. 27 березня 1980 року в Хмельницькому, в старовинному будиночку по вул. Червоноармійській, 5 (на жаль, будинок, в якому народився Г.С. Верейський, не зберігся) було відкрито єдиний в країні художньо-меморіальний музей його імені, що мав статус відділу Хмельницького обласного краєзнавчого музею. Ініціатором його створення був нині покійний Віталій Іванович Веряньський.

За короткий час музей став популярним серед шанувальників таланту митця. Тут проводилися тематичні вечори, дні музею, зустрічі з художниками. Особливо багато гостей зі всіх куточків країни (тоді ще СРСР) з'їхалося на урочистості з нагоди 100-літнього ювілею Г.С. Верейського.

Але згодом виникла потреба в капітальному ремонті приміщення і всі експонати 1988 року були передані до Хмельницького художнього музею.

На той час в його фондах вже була колекція робіт художника, яку привезли наукові співробітники музею з експедиції до Санкт-Петербургу. У результаті об'єднання двох колекцій утворилася досить велика і повна збірка художніх творів та меморіальних речей – понад 2,5 тис. музейних предметів. Частина творчої спадщини Георгія Верейського постійно експонується в музеї та поза ним.

Володимир Хоркавий

Література про Г.С. Верейського

1. **Верейский О.** Об отце [Г.С. Верейском] // Верейский О. Встречи в пути. – М., 1988. – С. 11-26.
2. **Веряньський В. І.** Художньо-меморіальний музей Г.С. Верейського [у м. Хмельницький]: путівник. – Львів: Каменяр, 1984. – 59 с.
3. **Воронихина Л. Н.** Г.С. Верейский: альбом. – Львів: Художник РСФСР, 1987. – 156 с.
4. **Чернова Г.А.** Георгий Семенович Верейский. – М.: Искусство, 1965. – 164 с.
5. **Назаренко Є.Д.** Майстер пейзажу // Подільської землі сини: худож. публіцистика – Хмельницький, 1993. – С. 20-23.
6. **Яницька Н. Г.** Верейський: знайомий і незнайомий // Поділ. кур'єр. – 2005. – 15-21 верес. – С. 14.
7. **Козловська Г.** Ювілей славетного земляка // Проскурів. – 2006. – 20 лип. – С. 14.

30 серпня

**«Найкраще мені твориться в
Хмельницькому...»**

*До 80-річчя з дня народження
Сергія Мамедовича Гульшані*

Народився майбутній митець 30 серпня 1936 року в м. Пехлеві (Іран) в ремісничій родині азербайджанця Мамеда Гульшані і Євдокії Андріївни Жукової-Гульшані, уродженки Пензенської губернії. Хлопчика назвали Хосейн-Джафарі, він був четвертою дитиною у родині. Мистецький талант Гульшані проявився в ранньому дитинстві. Після дев'ятирічної середньої школи вступив до Тегеранського художнього училища, яке закінчив 1957 року. Тоді ж стає студентом Тегеранського університету мистецтв. Але здобути вищу освіту не вдалось: суспільні заворушення в країні кінця 1950-х – початку 1960-х років змусили сім'ю залишити батьківщину й перебраться до Баку. Саме тут, отримуючи радянський паспорт, Хусейн-Джафарі Гульшані отримав ім'я Сергій. Згодом він виїздить до російського міста Пенза, де працює в місцевому художньому фонді. Самоосвітою вдосконалює фах художника. Тут він створює цілу серію полотен про нелегке життя іранського народу – узагальнює все бачене й пережите («Іранський жебрак», «Сумуюча жінка», «Роздуми»).

Сама доля розпорядилася так, що на чужій землі він зустріне свою майбутню дружину хмельничанку Зінаїду Дмитрієву. Саме вона запросила його до нашого міста, де подружжя й оселилося 1963 року.

На подільській землі художник заявив про себе, як талановитий майстер портретного жанру. Обличчя історичних персонажів, українських письменників, простих трудівників на полотнах художника сповнені глибокого внутрішнього зосередження, самозаглиблення («Портрет молодого чоловіка», «Герой Радянського Союзу Романенко А. Ф.»). Також Гульшані залюбки малює родинні ідилії, головний персонаж яких, безумовно, малюк («Іранська сім'я»). Не проходить художник

байдуже і повз жіночу вроду. Прагнучи передати тепло, ніжність, загадковість натури, митець обирає динамічні ракурси, відкриті, часом контрастні барви («Жінка у червоному»). Відтворює він і рідні краєвиди, щедрі дари землі й, звичайно ж, не оминає сюжетних картин («Спомин», «Сім'я»).

До 1992 року Сергій Мамедович працює у художньо-виробничих майстернях, у 1995-му стає членом Національної спілки художників України. На його рахунку сотні полотен, що експонувалися на численних республіканських, обласних, міжнародних виставках. Багато картин художника поповнили колекції музеїв України, Росії, Польщі, Болгарії, Німеччини, Франції, Ізраїлю, США, а також приватних.

2011 року з нагоди 75-річного ювілею відбулася перша персональна виставка Сергія Гульшані в Хмельницькому обласному художньому музеї, яка представляла роботи різних років. Переважно це були портрети сучасників, писані з натури. Нині у фондах художнього музею зберігається 20 робіт митця, 18 з яких – подаровані автором.

До свого 80-річчя художник підійшов з чималим доробком. І все ж не зупиняється на досягнутому, експериментує з формою, кольором, відкриває для себе нові теми, сюжети. На полотнах митця реальне гармонійно поєднується із фантастичним, а зрима – із чуттєвим. Хоча при цьому художник вперто вважає себе реалістом.

Сьогодні живописець живе і працює за кордоном, але щороку приїжджає на подільську землю, бо, як зізнався сам митець: «...всерівно найкраще мені твориться в Хмельницькому».

Марина Заславська

Про С.М. Гульшані

1. **Голунський В.М.** Гульшані Сергій Мамедович // Енциклопедія Сучасної України. – К., 2006. – Т. 6. – С. 612.
2. **Шафінський М.** Слово про художника Сергія Гульшані // Проскурів. – 2013. – 5 верес.

3. **Яніцька Н.** Талант розквітнув в Україні // Поділ. кур'єр. 2011. – 28 лип.

4. **Пакулько Г.** Поетичний світ, відтворений пензлем // Поділ. вісті. – 2011. – 6 верес.

5. **Гірник Г.** Портрет, як дзеркало душі: персональна виставка живописця Сергія Гульшані // Проскурів. – 2011. – 14 лип.

19 вересня

**Володимир Красицький – талановитий
педагог-новатор, реформатор
освітянської галузі Хмельниччини**

До 80-річчя з дня народження

Красицький Володимир Денисович народився 19 вересня 1936 р. у селянській сім'ї Антоніни (Мотрини) Климентіївни та Дениса Йосиповича Красицьких у містечку Стара Ушиця (колишньому районному центрі Кам'янець-Подільської області).

Після закінчення Староушицької середньої школи вирішив вступити до Чернівецького університету, однак не пройшов за конкурсом і виїхав до Сибіру, де влаштувався на роботу лісорубом у Пижимському ліспромгоспі на Алтаї, звідки його забрали до лав Радянської Армії. Дійсну службу проходив в Іркутській області. Армія загартувала його характер та волю, дисциплінувала і привчила до колективної діяльності, самостійності й організованості. Після дійсної служби Володимир повертається додому і вступає на навчання до Кам'янець-Подільського сільськогосподарського інституту. Провчившись рік, він переводиться на заочний відділ і виїжджає у м. Горький.

Працюючи слюсарем-складальником на заводі фрезерних агрегатів, а згодом електриком у друкарні видавництва «Горьківська правда», Володимир Красицький не міг бути осторонь громадського життя, а, навпаки став його активним учасником, був обраний секретарем комітету комсомолу

видавництва, а згодом – головою профспілкового комітету. Постійна робота з людьми захопила молодого профспілкового діяча. Особливо його цікавили питання виховання дітей робітників видавництва. Відчуваючи потребу професійних знань щодо цієї проблеми, він залишає третій курс сільсько-господарського інституту і вступає на історичний факультет Горьківського університету, який успішно закінчив у 1967 р. Відтоді він назавжди поєднав своє життя з педагогічною діяльністю. Заглибившись у внутрішкільне життя, вперше почав розробляти методика позаурочного навчально-виховного процесу з дітьми, зосередивши увагу на організації роботи груп подовженого дня. Поштовхом для цього стала поїздка у м. Мінськ на Всесоюзну нараду-семинар, де розглядалося питання поліпшення навчання і виховання школярів освітянських закладів.

Над своєю методикою Володимир Денисович не переставав працювати й будучи вже директором школи-інтернату, а згодом – заступником завідувача міським відділом освіти. У 1973 р. методика В. Красицького була успішно апробована в школах-інтернатах і загальноосвітніх школах м. Горького. Про передовий досвід педагога-новатора було опубліковано декілька статей в педагогічних періодичних виданнях, створено кінофільми, та й сам автор популяризував свої ідеї на сторінках періодики і наукових педагогічних видань.

Однак всі ці роки Володимира не покидали думки про свій рідний край. У січні 1974 р. здійснилася його мрія – сім'я переїхала у м. Кам'янець-Подільський. У міському відділі освіти йому запропонували посаду директора середньої школи № 1, яка розташовувалася в Старому місті. Так розпочався кам'янецький період – один з найважливіших етапів у його житті і педагогічній діяльності.

Згодом Володимир Денисович очолив новозбудовану школу № 16 у привокзальному мікрорайоні. Він зумів згуртувати і націлити на майбутнє педагогічний колектив, зарядив позитивною енергією класних керівників, а через них – учнів і батьків, знайшов справжніх шефів, в першу чергу в особі

керівництва і трудового колективу автоагрегатного заводу, зав'язав співробітництво з місцевою і республіканською пресою.

Допоки вироблялася стратегія навчально-виховного процесу на перспективу, директор і його управлінська команда активно взяли за вирішення тактичних завдань. Насамперед був облаштований спортивний майданчик для проведення оздоровчих заходів влітку і взимку. Спортивну базу допомогли обладнати шефи з автоагрегатного заводу. Тут було розміщено велику кількість нестандартного обладнання для розвитку сили, спритності, витривалості. Ця база, до речі, стала спортивним центром мікрорайону. Дирекцією школи було встановлено фізкультурну перерву на 40 хвилин після третього уроку. За невеликий час у школі було створено систему фізичного виховання протягом усього робочого дня.

Під особливим контролем дирекції школи була робота груп продовженого дня. Тут Володимиру Денисовичу вдалося повністю втілити в життя свою методику, свої підходи й педагогічні знахідки, вдосконалити цю важливу частину навчально-виховного процесу. Насамперед було узгоджено час роботи груп продовженого дня з режимом підприємств, організацій, установ, господарств, де працювали батьки учнів. Продовжений день школярів приваблював змістовною розумовою і фізичною працею, цікавими розвагами в позаурочний час. Варто зазначити, що в результаті такої роботи груп продовженого дня Кам'янець-Подільська середня школа № 16 стала флагманом не тільки на теренах Хмельниччини, а й України.

Однак найбільшою гордістю В. Красицького і педагогічного колективу стало трудове виховання учнів на основі їх продуктивної праці на базі автоагрегатного заводу і колгоспів Кам'янець-Подільського району. На базі шкільних навчальних майстерень школи було створено постійно діюче трудове об'єднання школярів «Автодеталь». Поступово воно фактично перетворилося в ще один підрозділ заводу, де працювали учні 5-8 класів, набуваючи навичок робітничих професій токаря, слюсаря, фрезерувальника. Діти працювали

один день в тиждень з ранку до 12 години дня, їхніми наставниками були кращі робітники заводу.

Кожного разу в червні розпочинало свою роботу трудове об'єднання «Автоагрегатівець» для учнів 8-9 класів безпосередньо на заводі. Старшокласники працювали майже в усіх цехах і відділах підприємства, виконували різноманітні виробничі операції.

Щоб зберегти інтерес учнів до професії, учитель і заводський наставник чергували їх роботу на різних верстатах, і вже навіть семикласник володів токарним, фрезерувальним і слюсарним верстатами. Зароблені гроші йшли не тільки на оплату праці школярів, а, насамперед, акумулювалися на рахунках для організації екскурсій учнів по місцях трудової і бойової слави, в Крим, на Кавказ, у Карпати, до історико-архітектурних пам'яток тощо. Це не тільки дисциплінувало, але й духовно і морально збагачувало школярів, виховувало патріотичні почуття, гордість за свою Вітчизну.

На базі господарства с. Ластівці Кам'янець-Подільського р-ну було створено табір праці і відпочинку «Ластівка». «Ластів'ята», як їх називали колгоспники, добре працювали на плантаціях кормових буряків і городини, заготівлі сіна і сінажу, допомагали стригти овець, виконували інші роботи. Після смачного обіду школярів чекали екскурсії на колгоспні ферми та угіддя, зустрічі з передовиками праці, ветеранами Великої Вітчизняної війни, спортивні змагання, дискотеки.

У наступні роки табір праці і відпочинку «Промінь» діяв на базі нового підшефного колгоспу «Шлях до комунізму» с. Крушанівка Кам'янець-Подільського району.

Таким чином, в школі № 16 під безпосереднім керівництвом Володимира Денисовича створилася чітка система трудового навчання і профорієнтації учнів.

Плідна результативна робота Володимира Денисовича Красицького у 1986 р. привела його у крісло завідувача міським відділом освіти. Очоливши педагогічні колективи міста, він зумів за декілька років не тільки примножити здобутки свого попередника М. Дарманського, який перейшов на посаду начальника обласного управління освіти, а й ще тісніше

згуртувати управлінців на пошуки нових форм і методів роботи, сам був ініціатором багатьох починань в удосконаленні навчально-виховного процесу, наближенні педколективів до реалій життя. В. Красицький одним з перших в Україні, особливо після одержання нею незалежності, розпочав розробляти ідею демократизації управлінської діяльності у відділах та закладах освіти.

М. Дарманський рекомендував В. Красицького на посаду завідувача відділом освіти обласного центру, а після того, як його самого призначили першим заступником голови Хмельницької обласної адміністрації, рекомендував В. Красицького на посаду начальника обласного управління освіти. Новий начальник обласного управління освіти, окрім вирішення побутових шкільних проблем, знаходив час для пошуків нових ідей і замислів, був одним з розробників Національної державної програми «Освіта», багато працював над проблемою демократизації та гуманізації освіти.

Володимир Денисович стверджував, що серед основних якостей керівника на перше місце виходять інтелект та ерудиція. Сприяти ж демократизації можуть лише талановиті люди, які з часом повинні прийти до керівництва освітою всіх рівнів. Радив змінити взаємостосунки батьків з дітьми. Несприйнятними вважав авторитаризм, свавілля, насильство. Особливого значення надавав спілкуванню. Він вважав, що якщо нема спілкування – нема традицій, звичаїв, національного духу, спільних цінностей, немає взаємовиховання дітей і дорослих. І як наслідок – низький рівень педагогічної культури.

Важливу роль у демократизації управління, на думку фахівця, мали б відіграти різного роду демократичні структури. Наприклад, діяльність Ради школи повинна бути спрямована на управління фінансово-економічною діяльністю, системою зміцнення матеріальної бази навчального закладу. Педагогічна рада (методична рада) школи має право на рішення, які спрямовані на вдосконалення педагогічних технологій, що сприяють розвитку особистості учня. Найреальнішою демократизацією управління в закладах освіти, вважав Володимир Денисович, є діяльність дитячо-юнацьких братств,

що створюються на основі спільних інтересів і родинних засад спілкування, через які найповніше реалізуються потреби особистості на глибокій демократичній основі.

На жаль, педагогу-новатору не вдалося втілити всі свої проекти в життя. Підступна хвороба серця 23 жовтня 1993 р. в 57-річному віці зупинила його життя. Поховали Володимира Денисовича Красицького на міському кладовищі біля с. Шаровечка на почесній алеї. В пам'ять про нього носить ім'я Хмельницька гімназія № 1, яку, до речі, очолює його син Павло Володимирович. Біля входу в гімназію прикріплена пам'ятна дошка, на якій висічено портрет педагога і зроблено надпис «Красицький Володимир Денисович. 19.IX.1936-23.X.1993. Заслужений вчитель Української РСР. Ініціатор відкриття першої гімназії в м. Хмельницькому». Міська рада встановила для краших учнів стипендії імені В. Красицького. Бережуть пам'ять про нього й в м. Кам'янці-Подільському. Держава по праву вшанувала його творчу працю кількома орденами і медалями, присвоїла йому звання «Заслужений вчитель УРСР» і «Відмінник народної освіти СРСР», нагородила багатьма почесними грамотами та іншими відзнаками.

*Юрій Блажевич,
Ольга Блажевич,
Надія Ващук*

Про В.Д. Красицького

1. **Берека В.С.** В. Красицький – реформатор освітянської галузі на зорі новітнього українського державотворення // Освіта, наука і культура на Поділлі: зб. наук. праць. – Кам'янець-Поділ., 2003. – Т. 3. – С. 205-207.

2. **Блажевич О.І.** Чотири періоди життя і творчості Володимира Красицького – талановитого педагога-новатора, реформатора освітянської галузі Хмельниччини / О.І. Блажевич, Ю.І. Блажевич // Духовні витоки Поділля: педагоги в історії краю: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Хмельницький, 21 берез. 2013 р.). – Хмельницький, 2013. – С. 136-147.

3. Хмельницька гімназія № 1 імені Володимира Крasiцького // Історія розвитку освіти міста Хмельницького. – Хмельницький, 2008. – С. 249-250.

2 жовтня

**Служити Богу, Церкві і людям
– духовне і життєве кредо
митрополита Антонія**

До 70-річчя з дня народження

Майбутній перший митрополит Хмельниччини високопреосвященніший Антоній (в миру – Фіалко Василь Іванович) народився 2 жовтня 1946 року в православній селянській сім'ї в селі Дуліцьке Сквирського (після об'єднання – Білоцерківського) району Київської області. Як і всі сільські діти, пізнав важкі післявоєнні роки, навчався у місцевій школі, любив багато читати, вчився на «добре» й «відмінно». У 1964 р. закінчив Київський будівельний технікум. Трудовий шлях розпочав в будівельних організаціях Києва. В 1973 р. заочно закінчив Воронежський інженерно-будівельний інститут.

Нова віха в житті майбутнього Архіпастиря Церкви Христової розпочинається після військової служби у 1975 році. Саме тоді в Радянському Союзі, зокрема й в Україні, розпочався новий етап гонінь на церкву і молодому юнаку, який виховувався у православній вірі з малих літ, слова молитви, які він почув під час богослужіння у святопреподобного Сергія Радонежського на Лаврській площі Троїце-Сергієвої Лаври, докорінно змінили світогляд, він вирішив стати на захист рідної православної віри, служити Богу і людям. В цьому ж році, маючи світську вищу освіту, почав навчатися в четвертому класі Ленінградської духовної семінарії, однак несподівана смерть батька і деякі інші сімейні обставини змусили Василя залишити навчання. Та мрія служити Богу не покинула його душі і серця.

В кінці 1975 р. Василь розпочав свою церковну кар'єру. Служив у Харкові, Курську, Білгороді. Водночас він ніколи не забував про своїх рідних, особливо про матір Галину

Гаврилівну. Його тягнуло поближче до рідного дому. Тому вирішив випробувати себе у Вінницькій православній єпархії. Указом № 213 від 1 червня 1978 р. керуючого єпархією єпископа Вінницького і Брацлавського Агафангела його було призначено настоятелем Свято-Покровської церкви с. Новоживотів Ільїнецького району Вінницької області. Так розпочався подільський етап духовної діяльності майбутнього владыки. 12 грудня 1978 р. указом № 608 керуючого цією ж єпархією Василь Фіалко був призначений штатним священником Різдво-Богородичного кафедрального собору міста Вінниці. Водночас він заочно навчався в Московській духовній семінарії, яку закінчив у 1980 р. і почав навчатися заочно в Московській духовній академії (закінчив у 1987 р.).

В січні 1989 р. архімандрит Антоній приїздить на Хмельниччину, оскільки був призначений на посаду секретаря Хмельницького єпархіального управління, благочинним першого округу Хмельницької єпархії і настоятелем Свято-Різдво-Богородичного кафедрального собору. У той час не було великого собору, який міг би стати кафедрою для Хмельницької єпархії. І тут у повній мірі розкривається талант Владыки, талант як пастиря і зодчого. Адже той переломний і доволі важкий час для православних хмельничан ознаменувався будівництвом нового Свято-Покровського кафедрального собору по вулиці Володимирській в обласному центрі.

22 червня 1993 р., історичним рішенням Священного Синоду УПЦ Хмельницька єпархія розділяється на дві самостійні: Кам'янець-Подільську та Хмельницьку. Керуючим Хмельницькою єпархією було призначено Преосвященнішого Антонія з титулом «Хмельницький і Шепетівський».

Щоденні труди єпископа Антонія на ниві відродження духовності подолян стали приносити свої плоди. Починаючи з 1993 року Хмельницька єпархія за кількістю релігійних громад зросла удвічі і стала однією з найбільших православних єпархій України і світу. Станом на початок 2006 р. (року 60-річчя владыки Антонія) кількість релігійних громад склала 555, у стадії будівництва знаходилось 145 храмів, було відроджено три та засновано два нових монастирі. Враховуючи це,

Блаженніший Володимир у 1999 році возводить єпископа Антонія у сан архієпископа, а в травні 2007 року в Свято-Успенській Києво-Печерській Лаврі, владику Антоній був возведений у високий сан митрополита. Враховуючи велику кількість православних парафій у 2007 р. було утворено Шепетівську єпархію, до якої ввійшли північні райони Хмельниччини, а митрополит Антоній одержав титул «Хмельницький і Старокостянтинівський».

Сфера діяльності митрополита Антонія різноманітна: турбота про зміцнення православної віри, християнських морально-етичних принципів і благочестя; рукопокладання священників і чернечі постриги, відвідування парафій і вирішення насущних питань на місцях; переміщення церковного кліру в єпархії та за її межами; постійний контроль за будівництвом, реставрацією та ремонтами храмів; освячення нових храмів; контроль за адміністративною, фінансовою та господарською діяльністю парафій і монастирів; участь в різноманітних наукових конференціях, урочистостях і заходах, виступи з лекціями, проповідями тощо.

Важливе місце в духовно-просвітницькій діяльності єпархії займає творча робота з учнівською і студентською молоддю. Для кращої організації роботи з молоддю на парафіяльному і єпархіальному рівнях відповідним розпорядженням архієпископа Антонія при єпархіальному управлінні був створений відділ по роботі з молодими людьми. Архієрей поставив перед працівниками відділу завдання оволодіти сучасною методикою такої духовної роботи, створити відповідні методичні рекомендації і направити їх на місця, у парафії. З цією метою він благословив відкриття єпархіального інтернет-сайту з цих та інших питань та проблем роботи з молоддю.

Яскравим прикладом такої ефективної діяльності є створення кафедри українського православ'я і теології в Хмельницькому інституті МАУП, яку очолив О.А. Дацюк – секретар Хмельницької єпархії УПЦ, кандидат богословських наук.

Для активізації роботи по відродженню православної сім'ї, а також з метою сприяння християнському вихованню

дітей, з благословення владики Антонія, в єпархіальному управлінні було створено відділ у справах сім'ї.

Під постійною опікою митрополита Хмельницького і Старокостянтинівського є місіонерська і добродійна робота в єпархії. Ще в 1996 р., з благословення Антонія, тут був створений відділ з добродійності і соціального служіння, метою якого було і є надання практичної допомоги неблагонадійним сім'ям, дитячим будинкам і інтернатам, організаціям і спілкам ветеранів та інвалідів, надання допомоги військовослужбовцям зони АТО, переселенцям і мирному населенню східних областей.

Необхідно зазначити, що єпархіальне управління, особисто владику Антоній постійно підтримують зв'язки з керівництвом, офіцерами і рядовим складом управління МВС у Хмельницькій області, обласних управлінь СБУ і ДСНС, низки інших державних установ.

З ініціативи митрополита Антонія в єпархії запрацювали духовно-просвітницькі центри. До 2007 р., до поділу єпархій, такий центр було відкрито в м. Нетішин, пізніше в Георгієвському храмі м. Хмельницького, а також створені молодіжний і дитячий духовні центри УПЦ в обласному центрі і у Віньківцях.

Однак більше всього серцем Владика вболіває за чернече життя в єпархії, тому що розуміє, що без монастирів неможливе повноцінне духовне життя.

Так, у 1995 році неймовірними зусиллями вдалося відродити першу чернечу обитель – Свято-Різдво-Богородичний чоловічий монастир в с. Городище Шепетівського району (нині в підпорядкуванні Шепетівської єпархії УПЦ). Наступний 1996 рік ознаменувався відродженням ще одної святині єпархії – Свято-Преображенського жіночого монастиря с. Головинці Летичівського району. При активному сприянні Владика Антонія було започатковане чернече життя у двох нових монастирях: Святої Праведної Анни у м. Славута, який відійшов у підпорядкування Шепетівської єпархії та «Живоносне джерело» у с. Завалійки Волочиського району. В останній обителі налагоджується повноцінне чернече життя: збудований

храм, корпус, ведеться господарство. Обитель сьогодні стала улюбленим місцем паломництва для багатьох мешканців краю і України. Нині у віданні єпархії знаходиться й Свято-Хресто-Воздвиженський чоловічий монастир у м. Старокостянтиніві. Ще один чоловічий монастир розташований в с. Велика Калинівка Хмельницького району.

Необхідно також зазначити, що монастирі єпархії, окрім духовної практики, надавали всіляку підтримку дитячим і спеціальним закладам: приютам, інтернатам, дитсадкам, лікарням, людям похилого віку тощо. При обителях постійно діють добродійні трапезні, недільні школи і класи.

У 2003 р. при єпархіальному управлінні було створено інформаційний відділ (прес-службу), який є інформаційно-аналітичною структурою і функціонує під особистим керівництвом керуючого єпархією. Працює офіційний сайт Хмельницької єпархії (www.fialko.org). В єпархії також виходять церковні видання «Благовіст Хмельниччини» (офіційний часопис єпархії), «Благодатний Дзвін» (Антоніни), «Православна Вінковеччина», «Духовна «Світлиця» (Деражня), «Православний Дзвіночок» (Хмельницький), інформаційний вісник «Ковчег Православ'я» (Раково, Хмельницький). Під егідою прес-центру і благословення митрополита Антонія діють телепрограми «Дзвони Православ'я» на ОДТРК «Поділля - Центр», «З вірою в серці» – на «33-му каналі», радіопрограми «Святий дня», «Дорогою добра» – ОДТРК «Поділля-Центр».

Владика Антоній відомий на Поділлі і як науковий діяч.

Не дивлячись на велику зайнятість турботами єпархії, Преосвященніший єпископ Антоній у 1998 році захистив дисертацію на кафедрі Пастирського богослів'я по темі «Святитель Дмитрій Ростовський і його пастирство» і отримав наукову ступінь кандидата богословських наук.

За служіння Богу, Церкві і народу Високопреосвященніший Антоній, Митрополит Хмельницький і Старокостянтинівський, нагороджений багатьма орденами і медалями, почесними грамотами і подяками як вищих церковних інстанцій, так і державних та місцевих органів влади, громадських організацій, державних закладів та установ.

2 жовтня 2016 року Високопреосвященнішому Митрополиту Хмельницькому і Старокостянтинівському Антонію виповнюється 70 літ. Вітаючи нашого архіпастиря із Славноліттям, низько вклоняємося йому за те, що Він – наш Духовний Отець і Учитель, чудовий Майстер Слова і Діла, Професіонал і Вірний Друг та Порадник. Нехай Ваша доброта, душевність, мудрість і увага до людей та їх проблем повертається Вам сторицею у Ваших духовних справах і житті.

Юрій Блажевич

Праці митрополита Антонія

1. **Святитель Дмитрій Ростовский** и его пастырство: канд. дисертація. – К.: Інформ.-изд. центр УПЦ, 1999. – 200 с.: 16 л. ил.

2. **Українська православна церква** – відносини з органами державного управління та її ставлення до інших конфесій (регіональні аспекти) // Державно-церковні відносини в Україні: регіон. аспекти: наук. зб. – Хмельницький, 2003. – С. 30-32.

3. **Світочі православ'я** землі Подільської: імена, події, факти / митрополит Антоній, О. Дацюк // Релігійне життя Поділля: минуле і сучасне: матеріали Всеукр. наук.-теорет. конф. 18 верес. 2008 р. – Вінниця, 2008. – С. 169-172.

Про митрополита Антонія

1. **Дацюк О.А.** Митрополит Хмельницький і Старокостянтинівський Антоній // Видатні постаті міста Хмельницького: матеріали другої наук.-практ. конф. «Місто Хмельницький в контексті історії України». – Кам'янець-Подільський, 2007. – С. 246-251.

2. **Високопреосвященніший Антоній** архієпископ Хмельницький і Шепетівський // Хто є хто на Хмельниччині: довід.-біогр. вид. – К., 2003. – Вип. 1. – С. 82: фото.

3. **Блажевич Ю.І.** Видатні архіпастри Поділля і їх діяльність з відродження православ'я краю (кінець XVIII – початок XX ст.) // Релігійне життя Поділля: минуле і сучасне: матеріали Всеукр. наук.-теорет. конф. 18 верес. 2008 р. – Вінниця, 2008. – С. 178-179.

4. **Митрополит Антоній:** Господь мені дав місію бути для всіх миротворцем / розмову вела В. Марцонь // Всім. – 2014. – 21 трав. – С. 6.: фото.

4 жовтня

«Ронять клени жмутики бурштину...»

*До 125-річчя з дня народження
Юрія Клена*

Юрій Клен (Освальд Фрідріхович Бургардт) народився 4 жовтня 1891 року в селі Сербинівці Старокостянтинівського району на Хмельниччині (інша версія – с. Сербинівці Жмеринського району Вінницької області) в родині німецьких колоністів. Батько – купець Фрідріх Бургардт, мати – прибалтійська німкеня Каттіна Сідонія Тіль. Батьки виховували дітей в атмосфері шанування рідної мови та звичаїв, і водночас - у дусі любові до України, що стала для них другою батьківщиною.

Навчався Освальд у Немирівській та чоловічій Славутській гімназіях. Згодом сім'я переїхала до Києва. Тут він вступає до першої гімназії, яку закінчує 1911 року з золотою медаллю. Надалі навчається в університеті святого Володимира. Вивчає англійську, германську і слов'янську філологію та загальну історію літератури.

Навчання в університеті довелося перервати: розпочалася перша світова війна. Освальда разом із тридцятьма німецькими юнаками, що їх царська влада визнала «небезпечними», було заслано до Архангельської губернії.

Після революції 1917 року Бургардт повертається із заслання до Києва. Восени 1918 року виїздить до Німеччини. Не

змігши влаштувати своє життя за кордоном, повертається назад. В 1920 році закінчує навчання в Київському університеті, захищає диплом. Згодом вступає на дворічний курс аспірантури при дослідному інституті УАН, де вивчає германістику й отримує диплом I ступеня (1923). У важкі, голодні роки влаштовується викладачем в Баришівській соціально-економічній технікум поблизу Києва, де працю оплачували продуктами харчування.

Саме у Баришівці народилася літературна група неокласиків, до якої входили М. Драй-Хмара, О. Бургардт, П. Филипович, М. Зеров.

Незабаром Освальда Бургардта заарештували за підозрою у «буржуазному» походженні. Місяць відсидів у в'язниці. Після звільнення працює викладачем в різних навчальних закладах Києва, зокрема, в 1930-1931 роках – у Київському інституті народної освіти. Освальд відзначався широкою ерудицією, строгим естетичним смаком, моральною бездоганністю. Багато перекладав поетичних творів на українську мову.

В країні розпочався нечуваний терор – судилище над «Спілкою визволення України». Заарештували Максима Рильського. Розпочалося безпідставне переслідування інших членів групи неокласиків. Ці події змусили Освальда Бургардта емігрувати в Німеччину. Влаштовується на роботу в Мюнстерський університет (Вестфалія) на кафедру славістики. Захищає докторську дисертацію, отримує звання професора. В цей час він почав писати власні вірші українською мовою під псевдонімом Юрій Клен. Згодом вони склали основу збірки «Каравели». З-під його пера виходить поема «Прокляті роки». 1939 року Юрія було мобілізовано до німецької армії. Працював спочатку на курсах військових перекладачів, а з 1941 р. служив при штабі тилової частини 17-ї армії. Звільнений від військової служби за станом здоров'я. Після служби викладає у Німецькому університеті та в Українському вільному університеті в Празі. Навесні 1945 року переїздить з сім'єю до Австрії. 30 жовтня 1947 року раптово вмирає від запалення легень. Похований на українській частині кладовища Вестфрідгоф м. Аусбург.

Друкуватися О. Бургардт почав ще 1915 року. Як поет заявив про себе віршем «На переломі» (газ. «Червоний шлях», 1924, № 7).

Багато часу приділяв перекладам творів П. Б. Шеллі, Р. М. Рільке, Е. Верхарна, В. Шекспіра, Ч. Дікенса та інших. Його перу належать літературознавчі розвідки «Леся Українка і Гейне» (1927), «Гейне в українських перекладах» (1930), «Спогади про неокласиків» (1946), поема «Жанна д'Арк» (1936).

Працював Юрій Клен досить інтенсивно. Пропагував на заході твори Тараса Шевченка, неокласиків, перекладав їх на німецьку мову.

Ім'я Юрія Клена тривалий час замовчувалося. На Заході його знали як прогресивного діяча наукової думки, відомого поета, прозаїка, перекладача, літературознавця. Після здобуття Україною незалежності твори письменника повернулися на батьківщину.

Тамара Міцінська

Твори Ю. Клена

1. **Кортес**; Сковорода; Осінь; Франкфурт-на-Майні; Жорстокі дні; Символ; Діалог людини з Землею // Листок з вирію: поезія укр. діаспори. – К, 2001. – Кн. 1. – С. 151-157.

2. **Сковорода**; Осінь; Божа матір; Жовтень 1917; В дорозі; Україна; Заповіт // Зорі крізь ґрати: вибр. вірші репресованих і замовчуваних поетів. – Хмельницький, 1994. – С. 5-30.

3. **Жовтень 1917 р.** // Сто поезій ста поетів / упоряд. М. Федунець. – Хмельницький, 1992. – С. 10.

4. **Поезії** // Дніпро. – 1990. – № 7. – С. 52-61.

5. **Прокляті роки**: поема // Вітчизна. – 1990. – № 7. – С. 2-18.

Про Ю. Клена

1. **Юрій Клен** (Освальд Бургардт): бібліогр. покажч./склав І. Лучків; НАН України, Ін-т енцикл. досліджень. – К.: Основа-Принт, 2009. – 182 с.

2. **Слабошпицький М.** Профіль з «Грона п'ятірного». Юрій Клен // Слабошпицький М. 25 українських поетів на вигнанні. – К., 2012. – С. 7-47.

3. **Набитович І.** «Жебрак, мандрівник, лицар і поет...» // Літ. Україна. – 2013. – 8 серп. – С. 12.

4. **Базилевський В.** Приборкання хаосу: Юрій Клен (1891-1947) // Слово Просвіти. – 2012. – № 11. – С. 8-9.

5. «Літаври» Юрія Клена // Літ. Україна. – 2001. – 6 груд. – С. 3.

14 жовтня

Храм української душі

*До 25-річчя Народного Дому «Просвіта»
у м. Хмельницький*

Загальновідомим є той факт, що знання з історії рідного краю, місцевих традицій, звичаїв, розвитку освіти, науки, культури та мистецтва мають значний вплив на формування особистості людини, її світоглядних позицій та переконань. Період кінця ХХ – початку ХХІ ст. – це епоха відродження національної історії та культури, можливість розглянути історичні процеси об'єктивно, незаангажовано, використовуючи підходи та принципи історико-педагогічної науки, здійснити критичний аналіз суспільно-політичних та культурно-освітніх подій, які відбувалися в українському суспільстві у попередні часові рамки. Тому й закономірно, що на сучасному етапі в Україні з'являється чимало наукових праць, присвячених різноманітним проблемам формування державності України на початку ХХ ст., розвитку освіти та культури, які висвітлюються крізь призму діяльності різноманітних громадських організацій, товариств, спілок. Провідне місце у цьому контексті належить

діяльності товариства «Просвіта», яке на початку ХХ ст. набуло значного поширення на теренах Центральної та Східної України (хоча перша «Просвіта» в Україні була заснована у м. Львові ще в 1868 р.). Просвітницькі організації створювали свої осередки у містах і селах України. Не стала винятком й Подільська губернія. Окрім цього, товариства «Просвіта» в кінці ХІХ на початку ХХ століття засновувалися і за межами України, зокрема у США, Канаді, Бразилії, Аргентині, Франції, Югославії, на Кубані.

Сьогодні ж серед інших громадських організацій, що діють в Україні, «Просвіта» є однією із найвпливовіших. Центральним пунктом у статутній діяльності ВУТ «Просвіта» є утвердження української мови в усіх сферах суспільного життя. Осередки «Просвіти» діють в усіх обласних центрах. Їх очолюють відомі письменники, вчені, громадські діячі. Просвітяни Хмельниччини намагаються дійти до найвіддаленіших куточків, щоб не лише зростати кількістю, а, насамперед, просвіщати народ в усіх площинах, в усіх вимірах національного ества, аби розбудити від летаргічного сну та апатії, викликаної економічною кризою. Адже матеріальні блага є річ набутна, і не кожен ще знає, що ці блага передовсім залежать від рівня національної свідомості, рівня просвіченості, культури, економічних знань.

Сьогодні просвітяни Хмельниччини зосереджують свою увагу на поширенні знань з народознавства, української мови, поверненні із забуття репресованих і замовчуваних імен, переосмисленні суспільно-політичних, історико-культурних і національних процесів, відродженні національної церкви, протистоянні наступу антикультури. Нова суспільна ситуація змушує кожного переосмислити такі процеси і допомогти у цьому якраз покликані саме просвітяни.

В основу діяльності Хмельницької міської «Просвіти» закладено принципи загальнолюдської моралі, історичної правди, національної і соціальної справедливості, доброти, гуманізму, патріотизму, працелюбства, відданості справі, стриманості в побуті, поваги до культурно-історичних та духовних надбань нашого народу. Провідне місце в роботі

«Просвіти» займає співпраця з іншими громадськими організаціями, містами-партнерами.

Народний Дім Хмельницької міської «Просвіти» хоча і невеликий за розмірами, але переповнений ідеями, проектами, діяннями. За 25 років свого існування він перетворився в центр духовності Поділля, став окрасою і гордістю духовної культури українства, храмом української душі. Завдяки широким культурним та освітянським зв'язкам, Народний Дім Хмельницької «Просвіти» відомий не лише в Україні, але й далеко за її межами. Хмельницькі просвітяни підтримують тісні зв'язки з побратимами по духу у Кам'янці-Подільському, Миколаєві, Одесі, із земляками в Тюмені. Налагоджені гарні зв'язки з діаспорами в Росії, Молдові, Сербії, Болгарії, Польщі, Литві, Канаді, США.

Основними напрямками діяльності Хмельницького міського Товариства української мови імені Тараса Шевченка «Просвіта» є:

- а) видавнича справа та пропаганда українського друкованого слова;
- б) культурно-просвітницька робота Товариства «Просвіта»;
- в) співпраця «Просвіти» із сучасною українською національною школою.

Чільне місце в роботі просвітян займає друкування книг українських авторів, переважно місцевих, освітніх підручників.

Серед видань «Просвіти» можна знайти і досить об'ємні книги, і маленькі збірочки, як-от: збірки віршів, молитовники. Можна з впевненістю стверджувати, що просвітяни роблять важку і необхідну справу. А в цьому їм допомагають меценати, які сприяють виданню усіх цих книг. Окремою ланкою, але не менш важливою і плідною в «Просвіті», є робота читальні. Її двері відчинені завжди і всім. Фондами читальні користуються учні, студенти, вчителі, викладачі, поети, письменники, краєзнавці і ті, кого цікавить українська культура, українське слово.

Цікавою і багатою є відеотека Народного Дому «Просвіти». Характерним для цих фільмів є те, що всі вони

побудовані на маловідомих, донедавна замовчуваних історичних фактах, подіях, секретних документах із архівів колишнього КДБ. Усі ці фільми призначені для перегляду переважно старшокласниками та студентами і їх можуть використовувати на уроках вчителі історії.

Окрім цього, на Хмельницькому телебаченні та радіо постійно звучать просвітницькі програми.

Сьогодні Хмельницька «Просвіта» проводить досить широку культурно-просвітницьку роботу. Вона виявляється в таких формах:

- музичні вечори;
- теле- та радіопередачі;
- художні виставки;
- демонстрація телефільмів;
- проведення різних свят;
- участь у культурно-просвітницьких заходах в рамках програм співпраці «Просвіти» з порідненими містами;
- лекції, диспути на просвітницько-патріотичні теми;
- організація тематичних виставок та стендів із просвітницькими матеріалами;
- поширення і пропаганда періодичної преси і художньої літератури культурно-просвітницького змісту.

Окрім педагогічної діяльності з дітьми, «Просвіта» працює і з педагогами. В Хмельницькій «Просвіті» проходять методичні об'єднання українських філологів та істориків шкіл обласного центру. В читальні Народного Дому вони знайомляться з новими надходженнями, з матеріалами відеотеки. Учасникам методичного об'єднання були представлені програми «Невідома Україна», науково-пізнавальний серіал «Невідома Україна. Нариси нашої історії», матеріали яких вони можуть успішно використовувати у своїй роботі.

Тому й не дивно, що член правління Хмельницької Просвіти Катерина Новченкова сказала: «Народний Дім плідно співпрацює з міськими установами освіти і культури. За ці роки наша «Просвіта» стала найчисельнішою, найпотужнішою,

реально діючою громадською організацією, яка не пов'язана з жодною політичною партією».

Вже майже 10 років між Хмельницьким міським Товариством української мови імені Тараса Шевченка «Просвіта» та Хмельницькою гуманітарно-педагогічною академією було підписано угоду про співпрацю. Співпраця просвітян та майбутніх вчителів, а сьогодні студентів, є вельми доцільною, оскільки окрім додаткових знань існують необмежені можливості для розвитку та самореалізації як вчителів, так і учнів.

Як бачимо, для педагогів є досить широкі можливості в плані співпраці з «Просвітою» по формуванню в учнів активної життєвої позиції, ментальності, духовності, моральності українця, захисту і розвитку української мови. Робота, яка проводиться вчителями у тісному зв'язку з «Просвітою», дає можливість не лише озброїти учнів знаннями, а й якісно підвищує ефективність виховного процесу в школі.

Таким чином, можна з впевненістю стверджувати, що осередки громадської організації «Просвіта» є центрами національно-духовного відродження. Саме тому слід вивчати і активно використовувати та поширювати досвід роботи громадської організації «Просвіта» і залучати до спільної роботи з просвітянами учнів і вчителів шкіл, студентів і викладачів ВНЗ, і особливо, ВНЗ педагогічного спрямування.

Зоя Діденко

Література

1. **Діденко З.** Храм української душі // Місто Хмельницький в контексті історії України: матеріали III наук.-красн. конф. – Хмельницький, 2011. – С. 511-515.
2. **Храм Української душі:** [фотоальбом] / текст Т. Слободянюк. - [Б. м.]: ЕНА, [2007]. – 21 с.
3. **Кульбовський М.** Центр духовності Поділля // Кульбовський М. З подільського кореня: публіцист. нариси з історії культури на Поділлі (середина XIX–XX ст.) – Хмельницький, 1999. – С. 11-14.

4. **Іванчук Б.** Невичерпне джерело «Просвіти» // Поділ. кур'єр. – 2008. – 18-24 груд. – С. 14.

5. **Душі української храм:** Народному Дому «Просвіти» в обл. центрі – 15 р. // Українець. – 2007. – № 6. – С. 12.

6. **Слободянюк Т.** «Просвіта»: довголіття любові // Поділ. вісті. – 2005. – 6 груд.

22 жовтня

Розмаїтий світ творчості Олени Скорупської

До 65-річчя з дня народження

Заслужений художник України, живописець, графік, книжковий ілюстратор Скорупська Олена Василівна народилась у 1951 році в Москві.

У 1969–70-х роках навчалась у Пензенському художньому училищі.

У 1970 році сім'я переїхала у Хмельницький (батько Олени був військовослужбовцем і його призначили начальником артилерійського училища). Мистецьку освіту О. Скорупська продовжила у Львівському училищі прикладного мистецтва ім І. Труша (тепер – коледж), яке закінчила у 1973 році. Тут вперше для художниці відкрились краса української писанки, символіка орнаменту, багатство народного промыслу, на яких згодом базуватиметься її творчість.

У 1985 році О. Скорупська закінчила Московський поліграфічний інститут. Вже набутий мистецький досвід та захоплююча творча праця допомогли художниці виробити та вишколити власний почерк, власну точку зору на свою присутність у мистецтві.

Після закінчення інституту мисткиня працює в художньому фонді м. Хмельницького і вступає до Спілки художників (1989 р.).

З 1975 року О. Скорупська приймає участь у республіканських та міжнародних виставках. На сьогоднішній

день у її творчому доробку понад 200 персональних та колективних виставок. Її праця відзначена багатьма нагородами: дипломи за серію плакатів (Софія, Болгарія, 1985, 1987); диплом ХХVІІІ Всеросійського конкурсу мистецтва книги (Москва, 1989). О. Скорупська лауреат обласної премії ім. В'ячеслава Розвадовського та Хмельницької міської премії ім. Богдана Хмельницького.

Твори художниці зберігаються у багатьох музеях: Хмельницькому обласному художньому, Тульському художньому (Росія), краєзнавчому у м. Альбштадт (Німеччина), Сілістринській картинній галереї (Болгарія), у приватних колекціях України, Росії, Польщі, Німеччини, Ізраїлю, Італії, США, Південно-Африканської Республіки, Люксембурга, Данії.

Олена Скорупська відома як ілюстратор. Вона проілюструвала майже півсотні книг, більшість з яких – дитячі. Саме за допомогою книги художниця відкрила нам чудовий світ фольклору, відтворюючи в ілюстраціях колоритні картинки народного побуту, костюма, дитячої глиняної іграшки, писанки, зберігаючи їх споконвічну красу.

Зачарований світ книги, де провідною ниткою є авторський текст, мав художницю можливість власного трактування образів. Поступово казкові варіації перейшли й на полотно. Живописні твори Олени Василівни – це своєрідні спектаклі, насичені фантастичними і реальними сюжетами. Вони вражають буянням кольорів та ліній. У творчому доробку мисткині біля трьох тисяч живописних полотен. Переважаючи більшість з них із зображенням квітів, які завжди були ідеалом краси для художниці, а згодом вона стала вбачати в них глибокий філософський зміст.

Серед квіткового розмаю мисткині окремою гранню виблискують жіночі портрети. Образи жінок на її полотнах, як і квіти, набувають магічного звучання, світяться теплотою і лагідністю.

Абсолютно не пориваючи з творчістю, Олена Скорупська плідно працювала з молоддю та дітьми. Власне захоплення українською народною культурою вона передавала студентам Хмельницького національного університету, працюючи

старшим викладачем на факультеті дизайну. Згодом художниця очолила міську дитячу школу образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва. Добре розуміючи дитячу психологію, Олена Скорупська турбується про вихованців школи, відчуваючи величезну відповідальність за них.

Багато років художниця плідно співпрацює з Хмельницьким художнім музеєм. Результатом цієї співпраці є сім персональних та колективних виставок у музеї та чотирнадцять живописних та графічних творів, які вона подарувала у фонди музею.

Наталія Байдюк

Про О.В. Скорупську

1. **Кульбовський М.** Ясно світить сонце в Оленіні «Віконця» // Кульбовський М. З подільського кореня. – Хмельницький, 2007. – Кн. 4. – С. 14-17.

2. **Кузіна Б. С.** Образотворча і педагогічна діяльність О.В. Скорупської // Краєзнавець Хмельниччини: наук.-красн. зб. – Кам'янець-Поділ., 2013. – Вип. 5. – С. 105-110.

3. **Тимофєєва Л. О.** Життя – це творчість // Місто Хмельницький в контексті історії України: матеріали III наук. красн. конф. – Хмельницький, 2011. – С. 628-630.

4. **Скорупська О.** Русяве щастя в кучерях по плечі / розмову з художницею записала Т. Слободянюк // Поділ. вісті. – 2004. – 17 верес.

5. **Слободянюк Т.** Букет із двох тисяч квітів // Поділ. вісті. – 2012. – 13 берез.

6. **Стандрійчук В.** Дві різдвяні виставки Олени Скорупської // Проскурів. – 2006. – 28 груд.

Щоб оживала душа людська

*До 25-річчя з часу створення
Хмельницької школи іконопису «Нікош»*

Школа іконопису «Нікош» була відкрита з ініціативи і при участі подружжя Бенедищуків у 1996 році. На перших порах школа діяла як студія іконопису. Рішенням двадцять п'ятої сесії Хмельницької міської ради від 5 липня 2005 року їй було надано статус школи. В такій іпостасі вона діє і до сьогодні.

Засновник і незмінний керівник студії-школи художник-іконописець Микола Володимирович Бенедищук у 1982 закінчив Московське художнє училище ім. Сурикова. Уже тоді, навчаючись в училищі, відчув великий потяг до високого і чистого мистецтва іконописання, мріяв пізнати і оволодіти іконописними канонами православної ікони. Цю мрію виношував роками, працюючи художником у Житомирському художньому фонді, і тільки в 1994 році вона почала здійснюватися. Прагнучи долучитися до секретів східної традиції іконопису, торкнутись давніх ликов, створених ще візантійськими майстрами, Микола Володимирович із дружиною Наталею Григорівною відправились у Грецію. Там випадок звів їх з відомим іноземцем Костосом Георгіадісом, у якого подружжя вирішило навчатися мистецтву візантійського стилю написання ікон.

За час перебування у Греції, з 1994 по 1996 роки, Бенедищуки написали понад 150 ікон. Після дворічного навчання подружжя повернулося в Україну із запальною ідеєю відродити свою національну школу іконопису у Хмельницькому, на батьківщині Наталі Григорівни.

З великими труднощами, завдяки власній наполегливості Миколі Бенедищuku вдалося відкрити невеличку студію. У цьому Микола Володимирович завдячує тодішньому голові міської ради Михайлові Чекману і тодішньому директору Хмельницької обласної юнацької бібліотеки Галіні Буяновській, яка виділила невеличку кімнату для занять у

приміщенні бібліотеки. У цій кімнатці, в якій помістилось лише п'ять мольбертів, з листопада 1996 року почала діяти ця незвичайна студія.

Досить швидко студія іконопису стала набирати популярності. Згодом народилась назва студії – «Нікош» (з грецької Nikos – Микола). Ще з часів Візантії православні іконописці вважали Миколу Чудотворця своїм покровителем, а засновником і незмінним керівником школи іконопису є Микола. Тому назва «Нікош» цілком оправдана і зрозуміла.

Першими учнями студії були Олексій Чередніченко, брати Максим та Сергій Тронці, Тетяна Болдіна, Оксана Баранська, Рита Софієнко, Олена Євстафієва та інші. Саме їм прийшлося формувати імідж школи і утверджувати її статус. Багато виконаних робіт студійцями, а далі учнями школи стали визнаними серед знавців української ікони. Чимало з них зайняли почесні місця у церквах та храмах Хмельниччини і України. На конкурсі «Нові імена України», який проходив у столиці України, за ікону «Трійця» її автор, учень студії О. Чередніченко став лауреатом. Образ Святого Антонія, написаний цим же студійцем знаходиться у Покровському соборі м. Хмельницького.

Учні школи, вдосконалюючи свої практичні навички, приймали і приймають участь у розписах багатьох церков і храмів Хмельниччини. Радують око і захоплюють прихожан ікони і фрески новозбудованої у червні 1988 року церкви Святого Іова Почаївського, де студійці витримали свій перший екзамен на зрілість і якою утвердили статус школи, як повноцінної навчальної установи.

На сьогодні Хмельницька школа іконопису «Нікош» є однією із небагатьох в Україні шкіл такого типу. Знаходиться в прекрасному приміщенні. У ній навчаються понад 90 учнів різного віку від 13 до 20 років, 88 з яких на бюджеті. За період існування школи проведено понад 40 виставок. Окрім України роботи учнів виставлялись в США, Канаді, Мексиці, Франції, Польщі, Литві та інших країнах. Школа живе, розвивається і на сьогодні святкує своє 25-річчя.

Валентин Ільїнський

Література

1. «**Нікош**»: триумф через тернії поступу // Кульбовський М. З подільського кореня. – Хмельницький, 2004. – Кн. 3. – С. 92-97.
2. **Войтюк О.** Іконописна дорога до Бога / розмову з викладачем, художницею-іконописцем школи «Нікош» вів М. Кульбовський // Проскурів. – 2014. – 6 листоп. – С. 9: фото.
3. **Захарчук Т.** «Рукою іконописця водить Господь» // Поділля. – 2012. – 19 січ. – С. 8: фото.
4. **Щесняк О.** Єдина школа іконопису – в Хмельницькому // Всім. – 2009. – 25 берез. – С. 8-9.
5. **Чернюк Р.** І сходить Божа благодать // Проскурів. – 2005. – 22 верес. – С. 15.
6. **Горбатюк О.** Возлюби ближнього через... натхнення // Поділ. вісті. – 1998. – 7 лип.
7. **Козак М.** Будут лики людей светлы // Правда України. – 1997. – 7 авг.

3 листопада

Невиправний романтик

*До 55-річчя з дня народження
Віталія Цезарійовича Міхалевського*

Віталій Цезарійович Міхалевський у своїх поетичних версифікаціях не гониться за модерними стилями. Ще у п'ятій збірці (2011 р.) сам визнав, що він «...таки невинуватий романтик – знову кинув монетку у море». Навіть збірку так назвав – «Невинуватий романтик»!

Віршувати почав для себе ще у шкільні роки, хоча вже тоді добре усвідомлював, «...як легко молодим смішити Бога» («Свято божеле»). Серйозно ж зайнявся поезією під завісу ХХ століття. Себто у зрілому життєвому віці і вже зі сформованим світобаченням. Бо на час видання першої поетичної збірки «Я жду весну» (2003) мав за плечима

Чернівецький державний університет (математичний факультет), завершено офіцерську службу в армії, звання кандидата фізико-математичних наук та посаду доцента у Хмельницькому національному університеті. Перше своє дітище підготував до свого сорокаріччя, хоча й довелося чекати на ту свою «поетичну весну» ще два роки по вині видавців.

Вже першою збіркою Віталій Міхалевський заявив про себе, що він поет по-молодечому свіжий, привабливий, драйвовий і вповні зрілий майстер поетичного слова. Він чи не першим в Україні відкрив нові жанри поезики – поетичну новелістику («Мос сонечко», «Межа», «Джміль», «Піде нічка в чисте поле») та вірші-притчі («Цвіт кизилу»).

В першу чергу, новизна його поезії в образній романтичній сфері, дещо неочікувальній, нетрадиційній, фейковій. Особливо там, де стосується інтимної лірики. Недарма ж здобув славу «поета-серцеїда» серед жіноцтва. Він і сам зізнається, що його «...поезія – стриптиз душі» («Поезія»). Як пише Світлана Яхницька, «...його слово під поглядом уважного читача виграє, переливаючись змістовними відтінками. Це гармонійна сув'язь змісту і форми».

І дійсно, його слово струмить скрипковою мелодією серця. А поетична палітра повниться чарівними переливами метафоричності, глибинним філософським підтекстом думки, що причаїлася поміж традиційних строф, мов волошка у житі. Його Муза мінлива, як весняна погода: то задощить, то сонцем зблисне, то сніг з дощем, то теплий легіт туману...

Декому може здатися надуманою романтична заангажованість поезії Віталія Міхалевського, певною мірою ефемерною, що не відповідає сьогоденню, коли на сході країни точиться кривава бійня. Але ж у глибині душі ми всі прагнемо високого поетичного Слова, що підносить нас над буденщиною до космічних висот почувань.

З роси і води Вам, дорогий ювіляре, ще на многії, благії і довгії літа життя і творчості!

Микола Кульбовський

Твори В.Ц. Міхалевського

1. **Цукерково-букетні вірші.** – Хмельницький: ФОП Цюпак, 2015. – 240 с.
2. **Я жду весну:** (поезії). – Хмельницький, НВП «Евріка» ТОВ, 2003. – 68 с.
3. **Крапелина вина** або Уроки української: поезії. – Хмельницький: ПП Цюпак, 2005. – 72 с.
4. **Місце під сонцем:** поезії. – Хмельницький: Вид-во Цюпак, 2006. – 144 с.
5. **Невиправний романтик** або Як я провів літо: поезії. – Хмельницький: Вид-во Цюпак, 2011. – 88 с.
6. **Перші черешні:** поезії. – Хмельницький: Вид-во Цюпак, 2012. – 160 с.
7. **Вишиванка;** Пора срібних весіль; Було колись; Свято; І створив Бог жінку // Поділ. вісті. – 2007. – 16 жовт.

Про В.Ц. Міхалевського

1. **Кульбовський М.** Поетична новелістика Віталія Міхалевського // Кульбовський М. З подільського кореня. – Хмельницький, 2007. – Кн. 4. – С. 93-96.
2. **Салій І.** Нові здобутки Віталія Міхалевського // Проскурів. – 2014. – 27 листоп. – С. 14.
3. **Кульбовський М.** Поетичної долі пора золота // Проскурів. – 2014. – 19 черв. – С. 14.
4. **Яхницька С.** Поетичне соло Віталія Міхалевського // Поділ. вісті. – 2011. – 20 груд. – С. 6.

8 листопада

З любов'ю до землі

*До 70-річчя з дня народження
Михайла Васильовича Шаповала*

Народився 8 листопада 1946 року у Чемерівцях Хмельницької області. У 1957 році померла його мати, а через два роки від фронтової контузії батько. Тому він разом з молодшим братом Сергієм потрапив у Дашівський дитячий будинок на Вінниччині. Після школи вступив до Іллінецького зоологічного технікуму на зоотехніка, після закінчення якого у 1965 році працював за розподілом бригадиром з тваринництва Антонінського цукрового комбінату в Красилівському районі. Через рік обійняв посаду головного зоотехніка у колгоспі імені Петровського села Пишки Старосинявського району. Одночасно заочно здобув вищу освіту в Білоцерківському сільськогосподарському інституті.

У 1970 році Михайло Васильович став головним зоотехніком у колгоспі імені Богдана Хмельницького села Біла Чемеровецького району, а вже за чотири роки обраний головою колгоспу «Ленінський шлях» села Кутківці цього ж району. Після реформування колгоспу в радгосп «Восход», повернувся у колгосп імені Богдана Хмельницького головним економістом, а вже у 1977 році став його головою. У 1980 році рішенням райкому партії рекомендований головою відомого в області колгоспу імені В.І. Леніна села Летава Чемеровецького району. М.В. Шаповал гідно продовжив успішні справи попередніх голів колгоспу, вивівши господарство на нові висоти. Під його керівництвом у 1990-х роках відбувся успішний перехід на сучасні умови господарювання та реформування колгоспу в сільськогосподарський кооператив «Летава».

Головні напрями діяльності сільськогосподарського кооперативу «Летава» – вирощування зернових культур (пшениця, ячмінь, гречка), відбірної сортової картоплі, цукрового буряку; продаж насіння кращих районованих сортів озимих та ярових зернових, овочевих культур; реалізація

племінної великої рогатої худоби чорнорябої (голштинізованої) породи, молодняка великої білої породи свиней; виробництво розчинників, олифи, фарб тощо. Господарство обробляє близько 3600 га землі, утримує близько 600 голів великої рогатої худоби.

Завдяки правильно обраній стратегії розвитку господарства та невтомному бажанню працювати, «Летава» щорічно отримує мільйонні прибутки, разом з тим показуючи найвищі результати по збору зернових культур. За всю історію існування кооперативу не було жодного випадку затримки заробітної плати. Стабільна робота кооперативу «Летава» дозволила створити потужну соціальну інфраструктуру, якій може позаздрити будь-який населений пункт. У селі є готель, чудові магазини, Палац культури, в якому проводяться конференції, фестивалі дитячої та народної творчості, лікарня з висококваліфікованим медичним персоналом, будинок престарілих, добре обладнаний спортивний комплекс, де проходять змагання районного та обласного рівнів. Особлива гордість – музей історії села, який повністю фінансується господарством і постійно збагачується новими експонатами, які розповідають про здобутки і трудові звершення багатьох поколінь летавчан.

Успішна праця М.В. Шаповала була високо відзначена державою:

- 13 листопада 2001 року за визначні трудові досягнення, вагомий особистий внесок у розвиток агропромислового виробництва, високий професіоналізм і самовіддану працю нагороджений орденом «За заслуги» III ступеня;

- 21 серпня 2010 року Указом Президента України за № 859/2010 за визначні особисті заслуги перед Українською державою у розвитку сільського господарства, впровадження прогресивних технологій та передових форм господарювання, багаторічну самовіддану працю голові правління сільсько-господарського кооперативу «Летава» Чемеровецького району Михайлу Васильовичу Шаповалу присвоєно звання Герой України з врученням ордена Держави.

Сергій Єсюнін

Про М.В. Шаповала

1. **Гончарук В.** Слуга землі: поезії, [публіцистика] – 2-е вид., доп. – Чемерівці, 2010. – 40 с.
2. **Козак І.** Летавські зорепади: Михайло Шаповал знає, як примножити славу героїв с. Летава Чемеровец. р-ну // *Голос України*. – 2004. – 27 берез.
3. **Хто є хто** на Хмельниччині: видатні земляки. – К., 2007. – Вип. 4. – С.87.
4. **Нагребецька І.** Летавський феномен // *Уряд. кур'єр*. – 2001. – 22 серп. – С. 10.
5. **Марунчак М.** Цей парадоксальний Шаповал // *Подільянин*. – 1998. – 6 листоп. – С. 6.

22 листопада

Збирач мовного та етнографічного матеріалу

*До 215-ї річниці з дня народження
Володимира Івановича Даля*

Російський вчений-діалектолог, лексикограф і письменник, член-кореспондент Санкт-Петербурзької Імператорської академії наук Володимир Іванович Даль є автором відомого 4-томного «Тлумачного словника живої великоруської мови», який і в наш час залишається незмінним посібником-довідником з російської мови в широкому значенні цього поняття. Словник вміщує 200 тисяч слів та пояснень. На створення цього словника В.І. Далю знадобилося більше п'ятдесяти років. Ця титанічна праця стала основною справою його життя. За неї він був нагороджений Ломоносівською премією та Великою Золотою Костянтинівською медаллю. Часточка матеріалу, яка увійшла в цей словник, зібрана на нашому рідному Поділлі.

Народився Володимир Іванович Даль в містечку Луганський Завод (Луганськ) Катеринославської губернії 22 листопада 1801 року в родині лікаря гірничого відомства. Батько – датчанин за походженням, прийняв у 1799 р. російське підданство і взяв собі російське ім'я. Був дуже освіченою людиною, знав декілька мов. Мати – німецького походження, також володіла знанням п'яти європейських мов. У них народилися четверо синів, Володимир був другим. В 1814 р. батько – Іван Матвійович, старший лікар Чорноморського флоту отримав дворянство і право на навчання своїх дітей у Петербурзькому морському кадетському корпусі за казенний рахунок.

Саме тому в тринадцять років Володимир Даль зі своїм братом вступили до Петербурзького морського кадетського корпусу. Пізніше Даль описав це навчання в повісті «Мічман Поцілунків, або живучи озирайся» (1841). Після закінчення морського кадетського корпусу в 1819 р. Даль здобув офіцерський чин і близько шести років прослужив на Чорному і Балтійському морях. Погано переносячи море, подав у відставку і вступив у 1826 р. на медичний факультет Дерптського університету (Тарту, Естонія). Навчання довелося перервати з початком у 1828 році російсько-турецької війни. Володимир Даль достроково з честю витримав іспит на доктора не лише медицини, а й хірургії.

У 1828-1829 роках Даль служить військовим лікарем і бере участь в російсько-турецькій війні. В 1831 р. бере участь у поході проти повстання поляків. Саме в цю пору йому довелося перебувати на теренах нашого краю.

«Ми прийшли в Кам'янець-Подільський, цю неприступну для предків твердиню, яку нинішні військові не називають навіть фортецею, хоч місто стоїть на неприступній скелі, на острові, який кругом обмиває річка Смотрич» – писав Даль у повісті «Подольська». У місті розгорілась епідемія холери. «Місцеве головне начальство розділило місто на частини, довіривши кожному з нас по одній» – згадував Даль. З 24 січня 1831 року Володимир Іванович був призначений завідувати першою частиною Кам'янця-Подільського.

У повісті «Подолянка» є згадка і про те, що під час одного з походів кінно-єгерської дивізії, в якій служив В.І. Даль, її командир запевняв усіх, що вони йдуть ловити «якогось розбійника Кара-Мелюка». Це перша згадка в літературі про народного героя Кармалюка.

В ближніх від Кам'янця селах він збирав й записував місцеві звичаї, говірки, легенди. В селі Черче Чемеровецького району записав легенду про місто «Дівич», що на річці Збруч, яке поступилося війську страшного чарівника Баняка. Образ Баняка з легенди, записаної Далем, нагадує образ чудовиська з народного переказу, який використав М. Гоголь при написанні повісті «Вій» (1835).

Недовго Володимир Даль перебував на Поділлі, менше року, і часи були дуже неспокійні, але все ж тридцятирічний армійський лікар знаходив час, щоб ознайомитись з життям та побутом народу, збирати легенди, перекази та повір'я, поповнювати свій запас слів. Цю працю він розпочав ще у 1819 році й займався нею усе життя. Легенди і перекази, які Даль записав на Поділлі, в подальшому він включив до статті «Червонорусские предания».

Після закінчення війни Даль вступив ординатором в Санкт-Петербурзький військовий шпиталь. Однак медицина не задовольняла його і він звернувся до літератури, близько зійшовся з Пушкіним, Жуковським, Криловим, Гоголем, Язиковим, Одоєвським та іншими російськими письменниками та відомими діячами того часу. Псевдонім «Козак Луганський», під яким Володимир Даль вступив у літературний світ у 1832 році, він обрав на честь своєї маленької батьківщини – Луганська.

З 1841 р. він знов у Петербурзі, служить високим чиновником в міністерстві, але у 1849 р. його призначають на службу в Нижній Новгород, де він залишається до 1859 р., коли виходить у відставку і оселяється в Москві. Тут він отримує можливість цілком віддатися завершенню величезної праці свого життя – «Тлумачного словника».

Володимир Даль збирав матеріал і для створення повного малоросійського словника, про що йде мова у його листі до

О.Л. Максимовича від 12 листопада 1848 р. На той час він зібрав до 8 тисяч українських слів.

Володимир Іванович помер у 1872 році. На жаль, не все задумане встиг здійснити.

У 1898 р. в Петербурзі було видане «Повне зібрання творів козака Луганського», куди увійшли і подільські легенди, які Даль записав на теренах нашої області.

Валентина Боневич

Праці В.І. Даля

1. **Толковый словарь** живого великорусского языка: в 4 т. – М.: Русский язык, 1999 г.
2. **О повериях**, суевериях и предрассудках русского народа: материалы по рус. демонологии. – Санкт-Петербург: Литера, 1996. – 477 с.
3. **Пословицы русского** народа: сборник: в 3 т. – М.: Русская книга; Полиграфресурсы, 1998.

Про В.І. Даля

1. **Сваричевський А.В.** В.І. Даль на Поділлі // Матеріали Х-ї Подільської історико-краєзнавчої конференції. – Кам'янець-Поділ., 2000. – С. 481-486.
2. **Сутягіна А. А.** Подільські нариси В. І. Даля у світлі концепції фольклору М. Г. Чернишевського // Тези доповідей VI Подільської історико-краєзнавчої конференції: секція історії дожовтневого періоду. – Кам'янець-Поділ., 1985. – С. 36-37.
3. **Єсюнін С.** Володимир Даль і Поділля // Є. – 2002. – 29 верес. – С. 10.
4. **«Я з рідним почуттям** читаю і згадую все, що стосується Південної Русі і України» (В. Даль) // Подолянин. – 1997. – 24 січ.
5. **Мазурик Є.** Володимир Даль на Поділлі // Мед. газ. – 1996. – № 17 (трав.).

8 грудня

Зіркова вершина спортсмена

*До 60-річчя з дня народження
Сергія Вікторовича Нагорного*

Заслужений майстер спорту, олімпійський чемпіон 1976 року з веслування на байдарці народився у м. Хмельницький, проживає у нашому місті, проте мало кому відомо, який непростий шлях довелося йому пройти до цієї перемоги.

До занять веслуванням долучився в 12-річному віці в ДЮСШ № 2. Протягом п'яти років регулярних занять талановитий та наполегливий юнак під опікою першого тренера Віталія Яремчука, а потім іншого фахівця Бориса Барміна зріс від початківця до зрілого спортсмена. Влітку 1975 року здобув звання чемпіона Радянського Союзу серед юніорів на байдарці-одиночці і був зарахований до збірної країни, яка готувалася до Олімпійських ігор в Монреалі. Там потрапив під опіку тренера веслувальників збірної Ігоря Писарева, який посадив до Сергія в човен-двійку 18-річного Володимира Романовського з Білорусії. З часом хлопці найкраще почували себе у цій зв'язці – їхні гребки набрали майже ідеальної синхронності. На всесоюзній першості вони вибороли перше місце на 500-метрівці і п'яте на 1000-метрівці. Гідне суперництво їм склали лише чемпіони світу 1975 року Астапкович – Воробйов. Постало питання, кому віддати перевагу, оскільки в Монреалі на дистанціях 500 і 1000 м дозволялося виставляти тільки один екіпаж від держави.

Ноттінгемська регата в Англії, де виступили всі найсильніші претенденти на медалі в Монреалі показала, що Сергій і Володимир, які посіли друге місце в змаганнях на 500 м і восьме – на 1000 м, реально здатні боротися за нагороди найвищого гатунку. Але попереду чекало ще одне випробування. На заключному передолімпійському зборі в литовському Тракаї молодий дует «вистрілив» на двох дистанціях і залишив позаду всіх фаворитів. Верхівку збірної їхні виступи не переконали: на тренерській раді шестеро з десяти проголосували на користь Астапковича-Воробйова.

Спортсменам влаштували ще одну контрольну з умовою: якщо Астапкович і Воробйов виграють хоча б одну дистанцію, то Романовський і Нагорний залишаться за бортом олімпійської збірної.

Сергій і Володимир налаштувалися як на останній бій. У підсумку на 500 метрів випередили своїх конкурентів лише на 0,2 сек. Кілометрову дистанцію Микола і Віктор теж програли.

Але пригоди на цьому не закінчилися. Не очікуючи підсумків тренерського збору в Канаду відіслали список складу збірної, в якому прізвища Романовського і Нагорного були відсутні. Після тривалих пояснень їм все ж таки видали перепустки в олімпійське містечко.

І ось настав день змагань. 30 липня у фіналі на 500 м основна боротьба розгорілася між екіпажами СРСР і НДР. Тільки на останніх метрах німцям вдалося вийти вперед і перемогти. Розцінивши срібні медалі як невдачу, Сергій і Володимир уважно розглянули графік заїзду на 1000 м, який мав відбутися наступного дня. Було прийняте рішення стрімко стартувати, а між 200 і 700 метрами трохи уповільнити темп, щоб потім зробити рішучий фініш. За 300 метрів до фінішу байдарка Сергія і Володимира здійснила просто неймовірний ривок і таки стала першою. А всю велич перемоги Сергій відчув, піднявшись на найвищу сходинку п'єдесталу.

Пізніше його нагородили орденом Дружби народів, присвоїли звання «Заслужений майстер спорту».

31 липня минуло 40 років з часу як у Монреалі Сергій Нагорний став першим олімпійським чемпіоном з Хмельницького.

Успіхи Нагорного дали поштовх бурхливому розвитку веслувального спорту на Хмельниччині. З'явилися і сильні спортсмени. Зокрема, заслужені майстри спорту: семиразовий чемпіон світу Валерій Вешко; семиразовий призер чемпіонатів світу, олімпієць 1996 р. Олексій Слівінський; майстри спорту міжнародного класу Віктор Флерчук, Павло Алтухов, Дмитро Янчук, Інна Гришун.

Сьогодні Сергій Вікторович – кавалер ордена «Дружби народів», заслужений працівник фізичної культури і спорту

України, почесний громадянин міста Хмельницького. Сергій Нагорний очолює міський осередок Хмельницького обласного відділення Міжнародної асоціації ветеранів фізичної культури і спорту, є членом виконкому Хмельницького обласного відділення Національного олімпійського комітету України, очолює обласну асоціацію олімпійців.

Володимир Флентін

Про С.В. Нагорного

1. **Нагорний Сергій Вікторович** // Олімпійські призери: Хмельниц. обл.: довід.-інформ. вид. – Хмельницький, 2012. – С. 17-20.
2. **Шелуха Ю.** Олімпійці України. – К., 1979. – 113 с.
Про Нагорного С. – С. 56, 53, 54.
3. **Нагорний С.** «На байдарці обійшов навколо земної кулі» / розмову з олімп. чемпіоном вела Т. Захарчук // Поділля. – 2012. – 5 лип. – С. 8.
4. **Флентін В.** «Золотий» заїзд Нагорного // Поділ. кур'єр. – 2011. – 18 серп. – С. 15.
5. **Філіпчук П.** Олімпієць в обіймах земляків // Рад. Поділля. – 1976. – 7 серп.

10 грудня

...і показує Хмельницький

*До 25-річчя з часу створення
хмельницького телебачення*

Процес створення обласного телебачення був досить тривалим. А все почалося після появи у 1988 році постанови Ради Міністрів СРСР про дозвіл областям, які не мали телестудій, відкривати власне інформаційне телевізійне мовлення тривалістю 15 хвилин на добу.

В Україні на той час телестудії були лише у 14 областях. Хмельниччину зрідка обслуговували то Чернівецька, то Львівська телестудії.

Першими предметно повели мову про місцеве телебачення у Хмельницькому тодішні керівники міста І.В. Бухал і М.К.Чекман. Вони підтримали ініціативу групи молодих інженерів обласного радіотелевізійного передавального центру відкрити міський телеканал, використавши для цього відреставрований ними старий передавач першого метрового діапазону.

На початку 1991 року також було створено міську редакцію телебачення, головним редактором якої призначили тодішнього заступника голови обласного радіокомітету А.Я. Трачука, який, будучи кандидатом у депутати Верховної Ради УРСР на виборах 1990 року, у своїй передвиборній програмі зобов'язувався створити у Хмельницькому обласну телестудію. У березні того ж 1991 року під час проведення всесоюзного референдуму про збереження СРСР у складі суверенних республік хмельничани взяли участь у власному міському «референдумі»: чи підтримуєте ви ідею створення місцевого телебачення і чи готові ви щомісяця платити один карбованець на його утримання. Абсолютна більшість мешканців міста проголосували «за». Щоправда, влада так і не знайшла способу збору цих коштів.

Але вже у травні новостворена редакція підготувала на позиченій у тодішньої міської фотофабрики апаратурі першу пробну телепередачу: репортаж про відкриття у Хмельницькому футбольного сезону.

Почалася інтенсивна робота із пошуків спонсорів, які б допомогли у придбанні мобільної відеоапаратури. Першим підставив плече у цій справі директор заводу тракторних агрегатів І.І. Дунець. Він перерахував тоді 20 тисяч карбованців. А директор заводу ковальсько-пресового устаткування С.О. Васишин виділив за заводською ціною для реалізації на ринку два дороговартісних автомати з виробництва цвяхів. Так само поступив і директор заводу термопластавтоматів С.М. Гутін, виділивши на тих же умовах і з цією ж метою два

термопластавтомати. За кошти, отримані від їх реалізації, було придбано першу відеокамеру найбільш бажаного на той час стандарту супер-ВХС, вартістю 90 тисяч карбованців. З трудом, але все ж таки вдалося придбати й дефіцитні на той час телевізор і відеомагнітофон. І ця, скомплектована таким чином далеко не професійна відеотрійка, дала можливість уже з певною регулярністю готувати до ефіру сякі-такі передачі.

Першим, позаштатним, відеооператором був працівник міської фотофабрики Володимир Саприкін, авторами телерепортажів – радіожурналісти Ярослав Савчак, Володимир Степанець, Андрій Грищук, Володимир Висоцький, Микола Софійчук, диктори Микола Гула і Людмила Пастухова. Найчастіше доводилося ставати і відеооператором, і автором тодішніх телерепортажів Анатолію Трачуку.

Оскільки все телебачення України (як і радіомовлення) перебувало під орудою Укртелерадіокомпанії, голова Хмельницького облрадіокомітету В.В. Федоришин та А.Я. Трачук настійливо просили київське керівництво підключитися до створення у Хмельницькому професійного телебачення, забезпечити постачання для нього необхідної телеапаратури, затвердити відповідний штатний розпис, запланувати постійне фінансування.

Київ позитивно відреагував на ці прохання і насамперед почав надавати консультативну допомогу.

Питання приміщення вирішилося у серпні 1991 року. Тодішній голова Хмельницького облвиконкому Є.Я. Гусельников видав розпорядження про виділення частини приміщення колишнього Будинку політосвіти для потреб обласного телебачення. У вересні-листопаді того ж 1991 року штат обласного телерадіооб'єднання (створеного на базі облрадіокомітету) почав поповнюватися працівниками суто телевізійних спеціальностей. Першим із них став відеооператор Леонід Братанчук, ініціативний юнак-фотолюбитель, телекореспондентом було зараховано досвідченого журналіста Євгена Семенюка. Також був проведений конкурс на посаду диктора телебачення, перемогу у ньому здобула учителька молодших класів однієї із шкіл міста Олена Павлюк.

Напередодні Всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991 року про незалежність України в Хмельницькому побував голова Верховної Ради України, кандидат на посаду Президента України Л.М. Кравчук. Він, зокрема, взяв участь у прямоєфірній передачі обласного радіо, яку вів А.Я. Трачук і на прохання якого, при підтримці голови облвиконкому Є.Я. Гусельникова та генерального директора облтелерадіооб'єднання В.В. Федоришина майбутній Президент пообіцяв віднайти кошти для закупівлі комплекту знімальної і монтажної відеоапаратури. 30 грудня апаратура вартістю один мільйон карбованців була привезена з Ленінграда.

10 грудня 1991 року президент Укртелерадіокомпанії М.Ф. Охмакевич видав наказ «Про організацію телевізійного мовлення в Хмельницькому облтелерадіооб'єднанні». Ним було заплановано на 1992 рік обсяг телевізійного мовлення 0,3 години на добу, відповідно передбачалося додаткове фінансування, надання технічної і методичної допомоги.

Це було офіційне визнання телебачення у Хмельницькому. Це була визначна перемога!

Тому саме 10 грудня вважається днем народження Хмельницького обласного телебачення.

У подальші дні, місяці, роки тривала велика робота по переплануванню, перебудові виділеного приміщення, створенню студій, апаратних, робочих кабінетів і т.п., по придбанню телевізійної апаратури, автотранспорту, будівельних матеріалів.

10 червня 1992 року А.Я. Трачук був призначений генеральним директором Хмельницького облтелерадіооб'єднання. Тож довелося турбуватися про розвиток не лише телебачення, але й радіомовлення.

Молодий творчий колектив хмельницьких телевізійників, що з кожним роком зростав, отримав якнайкращі технічні можливості для виготовлення не лише інформаційних, але й великомасштабних тематичних на злобу дня музичних, розважальних, концертних телепередач.

Для підготовки передач безпосередньо у містах і селах області було придбано нові телевізійну і радіону пересувні

станції. Це дало можливість організувати уже в 1993 та у 1996 роках обласні телефестивалі-огляди колективів народного мистецтва «Подільське намисто», згодом – міжобласний телефестиваль військової художньої творчості «Червона калина», багато циклових передач.

Обласне телебачення і радіо у 1995 році отримало статус державної телерадіокомпанії, якій у березні 2001 року присвоєно власну назву «Поділля-центр».

Ще з 90-х років хмельницькі телевізійники є постійними учасниками і багаторазовими переможцями-дипломантами різних міжнародних і всеукраїнських фахових конкурсів та фестивалів. Двічі їхні роботи отримували найвищі нагороди – Гран-Прі. Вісім працівників ОДТРК «Поділля-центр» у 1998-2006 роках отримали почесні звання заслужених журналістів України: Василь Гришук, Ольга Добрянська, Ярослав Савчак, Станіслава Старостіна, Анатолій Трачук, Володимир Швець, Павло Хорошенюк, Володимир Федоришин. А Людмила Пастухова і Олена Павлюк стали заслуженими артистами України.

У 2001 році колективу ОДТРК «Поділля-центр» випала честь приймати в себе VI Всеукраїнський фестиваль телерадіопрограм «Калинові острови», а в 2005-2013 – Міжнародний телерадіофестиваль «Агросвіт».

Про авторитет колективу Хмельницької ОДТРК «Поділля-центр» свідчить і те, що тут неодноразово проводили виїзні наради та засідання колегій Держкомтелерадіо України та Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення.

За останні роки значно зміцніла матеріально-технічна база телерадіокомпанії, впроваджені цифрові технології, отримали сучасне оформлення студії, ефір наповнюється випусками оперативної інформації, програмами на найбільш злободенні теми, яскравими виступами подільських митців, професійних і народних художніх колективів, дзвінками дитячими голосами.

Певних зусиль доклали до цього новопризначені керівники облтелерадіокомпанії О.П. Смолькін (вересень 2008 –

вересень 2010 рр.), О.Д. Павлюк (жовтень 2010 – листопад 2014).

На початку 2015 року ОДТРК «Поділля-центр» очолила заслужений журналіст України Тетяна Колісніченко. Вона взялася за подальший розвиток хмельницького телебачення вже у рамках філії єдиного суспільного мовника в Україні – Укртелекомпанії. Вогнище хмельницького телебачення розгоряється все новими творчими задумами і можливостями.

Анатолій Трачук

Література

1. **Федоришин В.** Записки радіожурналіста: така наша робота. – Хмельницький, 2002. – С. 40-41.
2. **Трачук А.** «Нам нині під силу найскладніші творчі завдання» / розмову з ген. директором облдержтелерадіокомпанії вів В. Буженко // Проскурів. – 2001. – 16 листоп. – С. 3.
3. **З ювілеєм «Поділля-центр»!** // Поділ. вісті. – 2001. – 30 серп.
4. **Климович А.** Дебют молодого телебачення // Дем. Україна. – 2003. – 10 черв.

15 грудня

Лицар українського духу

*До 90-річчя з дня народження
Володимира Петровича Вовкодава*

Володимир Петрович Вовкодав народився 15 грудня 1926 р. в с. Лозни Летичівського повіту Подільської губернії (тепер Летичівський район Хмельницької області) в селянській родині. Він рано пізнав нелегку працю в сільському господарстві, його босоноге дитинство проходило на фоні колективізаторської лихоманки початку 30-х років ХХ ст., страшного голодомору 1932–1933 рр. Змалку він зіткнувся з

дилемою: батько, червоний козак-примаковець боровся проти отамана Якова Гальчевського, а рідний дядько Данило Вовкодав, воював проти «совітів» у повстанському загоні цього ж отамана, який на першому з'їзді командирів партизанських об'єднань Подільської губернії, що проходив 1 травня 1922 р. в лісі біля села Майдан-Вербецький, був обраний керівником губернського штабу партизанського руху, а 20 серпня 1922 р. наказом Симона Петлюри Якова Гальчевського було призначено командувачем повстанськими силами Правобережної України.

Доля розсудила так, що мати Володимира Вовкодава стала дружиною Микити Кулика, другого її чоловіка, начальника штабу загону отамана Шепеля. Такі перипетії потім вилилися в жорстокі репресії проти молодого волелюбного юнака Володимира, який в 1942–1944 роках пов'язав своє життя із підпільною мережею ОУН, що боролась з ворогом на теренах Поділля. Навесні 1944 р., одразу з приходом радянських військ, він був заарештований смершівцями і Вінницький військовий трибунал виніс вирок – розстріляти. Врятувала від смерті мати Марія, яка подала в трибунал метрику про народження, за якою Володя на той час був ще неповнолітнім, хоч був записаний в матеріалах справи на рік старшим. Розстріл замінили двадцятип'ятилітніми каторжними роботами у Воркутинських «гулагах». Довгих 10 років він був невольником-каторжником, витерпів нелюдські муки, не раз був на грані смерті, однак вижив. В 1955 р. Володимир Вовкодав був реабілітований, але обмежений у виборі місця проживання. Деякий час перебував на Донеччині, а потім, отримавши медичну освіту, став працювати завідувачем медпункту в селі Головчинці (нині Кармалюкове) Жмеринського району Вінницької області. Ось тут він відкрив для себе нову сферу діяльності – краєзнавство.

Працюючи сільським фельдшером, він записав понад 2000 народних пісень, сотні легенд, переказів, усмішок, приказок, повір'їв, замовлень, тлумачень снів, прізвиськ, топонімічних назв, діалектизмів, які увійшли до збірників: «Весільні пісні» (1982), «Народні оповідання» (1983), «Калинова сопілка» (1989), «Український сонник» (1991), «Голод-33: народна книга-

меморіал» (1991), «Євшан-зілля» (1992), «Народні повір'я» (1994) та «Подільські криниці» (1994).

Видав Володимир Вовкодав і свої фольклорні записи про Устима Кармалюка «Останній гайдамака» (2001), народну сатиру на радянську владу «Правда очі коле» (2003), збірку «Людське око бачить глибоко» (2006). Він – співавтор історично-краєзнавчого нарису «Жмеринський край» (2003), автор багатьох публікацій про визвольну боротьбу, зокрема про отаманів Якова Гальчевського, Якова Шепеля, Хмару (Семена Харченка-Харчука), ініціатор встановлення пам'ятників Устимові Кармалюку в Летичеві та його родинному селі Головчинці.

Боровся за українську державу в лавах Руху, «Просвіти», «Меморіалу», Історичного клубу «Холодний яр». З 1996 р. Володимир Вовкодав – член Національної спілки журналістів України. Тоді ж став лауреатом премії ім. полковника Армії УНР Якова Орла-Гальчевського «За подвижництво у державотворенні». Тепер є й премія ім. Володимира Вовкодава, заснована Жмеринською районною організацією Української народної партії. Вручається вона школярам, кращим знавцям рідного краю і рідної мови. Недаремно остання книга з нарисами Володимира Вовкодава та згадками про нього називається «Лицар українського духу». Вийшла вона в 2008 році.

Поховано Володимира Вовкодава 6 березня 2012 р. в рідному селі дружини Курилівцях, неподалік села Кармалюкове (Головчинці). Варто зазначити, що у цьому селі він заснував двоповерховий музей ім. У. Кармалюка, по крупинках збираючи експонати і документи, матеріали про легендарного борця за справедливість з усього Радянського Союзу, особливо із Сибіру. Наперекір владі, яка тільки ставила пам'ятники своїм вождям, він добився, щоб поставили пам'ятник Кармалюку в Летичеві біля в'язниці, де перебував народний месник, та в його рідному селі. І хоча нині дехто намагається очорнити ім'я і справи Устима Кармалюка, однак Володимир Вовкодав відкидав неправдиві звинувачення і докладав всі свої зусилля для популяризації народного героя. Як вже зазначалось, свої

фольклорні записи про Устима Кармалюка він видав у книзі «Останній гайдамака» (2001). На всеукраїнській науково-практичній конференції, присвяченій легендарному меснику Устиму Кармалюку, що проходила в м. Деражні в 2001 році з ініціативи фонду ім. У. Кармалюка, що заснував тодішній народний депутат України Іван Чиж, Володимир Вовкодав роздав багатьом дослідникам цю свою збірку. Держава відзначила подвижницьку працю відомого краєзнавця, фольклориста, громадського діяча Володимира Петровича Вовкодава, нагородивши його орденом «За заслуги перед батьківщиною» III ступеня. Пам'ять про нього, як і його твори, житимуть вічно.

Юрій Блажевич

Праці В.П. Вовкодава

1. **Невідомий герой-земляк** (В.С. Харчук-Харченко, сотник армії УНР) // Летичів. газ. – 2002. – 15 жовт.
2. **З побаченням, учителю-отамане** // Летичів. газ. – 2002. – 11 січ.
3. **Заповіт любові до України:** [217-та річниця з дня народження У. Кармалюка] // Поділ. вісті. – 2002. – 7 берез.
4. **Вшановуємо пам'ять** народного героя [У. Кармалюка] // Укр. іст. журн. – 1974. – № 2. – С. 149-150.

Про В.П. Вовкодава

1. **Святі імена одержимих:** до 80-річчя від дня народження В. Вовкодава / Летичів. ЦРБ. – Летичів: НВФ «Синтез», 2006. – 30 с.
2. **Маліш П.** Кармалюк у його долі // Поділ. вісті. – 2012. – 8 берез. – С. 7.
3. **Гостинна Д.** Лицар українського духу: до 80-річчя з дня народження В.П. Вовкодава // Поділ. вісті. – 2007. – 23, 30 берез.
4. **Сваричевський А.** З Кармалюком у серці // Проскурів. – 2001. – 21 груд. – С. 3.

Іменний покажчик ювілярів

А

Азарський І.М. 31
Алексєєва О.С. 34
Альперін М.Ю. 60
Амвросій (див. Лотоцький А.Л.) 20
Андрєєв М.В. 30
Андрєєв М.Д. 62
Андрійчук Т.М. 25, 104-106
Андрощук І.С. 61
Антоній 56, 155-161

Б

Бабляк В.С. 33, 106-109
Багрій О.В. 33
Баженов В.М. 25
Баженов Л.В. 17, 81-85
Байдюк С.С. 63
Барабанов П.І. 46
Баранецький П.К. 61
Баранович О.І. 35
Барановський Г.О. 50
Баталов В.Г. 44
Бенцаль-Карп'як О.О. 39
Беркут К.С. 48
Бернацький М. 41
Білий Л.А. 21
Білоус А.Г. 36
Бобровський О.В. 43
Боднар О.Ю. 16
Божко С.З. 33

Бойчак І.Я. 20
Бондаренко Г.В. 20
Бондарчук С.М. 52
Боровський М.Л. 62
Брик Д.І. 24
Брилінський Д.М. 52
Бринд А.І. 53
Бриндіков Л.М. 28
Бринський А.П. 42
Брицин В.М. 29
Брицький П.П. 23
Булгаков М.О. 37, 123-127
Будз І.Ф. 28
Бурачек М.Г. 29
Бургардт О.Ф. 56, 161-164
Бурина М.Д. 49
Бухта Н.В. 54

В

Вайсер В.З. 47
Валігура І.Т. 15
Ванагс В. 32
Васильєва В.А. 31
Веліканов К.С. 67
Верейський Г.С. 48, 142-146
Виноград Н.О. 51
Виноградський С.М. 52
Винокуров С.П. 46
Відоменко О.А. 45
Вікул О.М. 48

Вовкодав В.П. 65, 190-193
Водзінський Д.І. 28

Г

Гаврилюк Г.Г. 30
Гаєвський С.Ю. 19
Газін В.П. 51
Гдаль Г.І. 35
Герашенко М.Т. 65
Гермаківський І.М. 53
Гірник П.М. 35, 110-113
Гладиш В.О. 64
Головко М.А. 22
Голотюк І.А. 54
Гольденберг Ш.Р. 25
Гоминюк А.С. 49
Горбанчук Ю.О. 28
Горбатюк В.І. 18, 86-89
Горбач П.В. 37
Горпинчук А.В. 26
Гоц О.М. 67
Гощанський С.Ю. 60
Григоріїв М.Н. 37
Григорук В.І. 47
Грош С.І. 64
Грушецький Д. 34
Гульшані С.М. 51, 147-149
Гурвич І.Б. 44

Д

Даль В.І. 63, 179-182
Делегей М.К. 59
Дем'янчук Г.С. 54
Джуза О.М. 64
Дмитерко Л.Д. 30

Доброчасва Д.М. 30
Довгальов М.А. 66
Довгалюк Б.П. 46
Довгалюк Х.О. 57
Доменіко Фонтана П.А. 63
Дорофеева К.С. 33
Дрозд О.Т. 15
Дячук А.Ю. 65

Е

Елеон Н.Є. 24
Епштейн Д.Я. 53

Є

Євтушок М.М. 34
Єзерський М.В. 59
Ємець В.Ф. 34
Ємець Ю.П. 61

Ж

Житар М.С. 38
Житецький Г.П. 26
Жулкевський П.Ф. 47

З

Заболотний Д.К. 67
Завальнюк О.М. 63
Загаєвський Й.С. 43
Загайкевич А.Л. 66
Закордонєць Л.О. 37
Засуха В.А. 24
Збрижер М. 45
Звягіна Л.Ю. 65
Зеленський Є.О. 21

Зеньковський В.В. 47, 135-137
Зленко П.А. 41

I

Іващук П.В. 45
Ісаєнко Г.Й. 41

K

Кабачинська С.І. 52
Кадученко Й.А. 59
Калашников І.П. 58
Каліграф В. (див.
Крижанівський В.) 12
Капелюх М.К. 17
Капиця М.С. 60
Касакович В.С. 28
Качуровський В.І. 34
Кашуба Е.О. 56
Кирилюк В.Я. 42
Кірка Г.М. 48
Клен Ю. (див. Бургардт О.Ф.)
56, 161-164
Кобржицький В.О. 32
Коваленко Л.В. 42
Ковалишин І.В. 66
Коваль М.В. 26
Ковтун В.Г. 47
Ковтун В.Ю. 53
Козак С.Д. 29
Козак С.І. 58
Козлик Г.О. 49
Козлов А.Г. 35
Козлов В.Б. 38
Колесников Ю.В. 36

Коломієць М.І. 28
Коляно Ю.М. 54
Комарницький І.Ф. 38
Комісаров М.Н. 46
Кондратьєв Р.І. 50
Кондратюк В.А. 24
Кондратюк В.І. 67
Кондратюк М.К. 36
Кондрацький Є.Г. 31
Конет І.М. 53
Кончинський С.Г. 52
Копил М.Л. 64
Копилов А.О. 46
Коренбліт І.С. 67
Корнеєв А.П. 21, 92-95
Коротинський О.Є. 37
Корчемний В.Г. 62
Корчинський В.С. 55
Корчинський Г.А. 38
Косевич В.М. 27
Костогриз С.Г. 22
Котик Т.М. 30
Котюк І.І. 45
Кохан Ф.П. 15
Коципінський А.Г. 13
Коцюбинська Н.А. 45
Кравцов П.М. 23
Кравчук Р.О. 32
Краковецький М.Д. 17
Красицький В.Д. 54, 149-
155
Кривега В.І. 60
Кривинюк М.В. 33
Крижанівський В. 12

Крижанівський М. 59
Крись-Пугач А.П. 54
Кричковський Д. 13
Кротік С.М. 25
Кузін В.С. 25
Кукуруза С.В. 23, 95-98
Кушнір Б.М. 26
Кушнір В.В. 19

Л

Ладигенський П.А. 61
Левицький М.П. 48
Леонтович М.Д. 20
Лендер Ф.Ф. 42
Лесь Т.С. 32
Лінник В.О. 42
Ліщук В.Д. 57
Лотоцький А.Л. 20
Львович Я.С. 46
Любинський М.М. 56

М

Мазур М.П. 65
Майборський В.П. 56
Макаров П.О. 61
Мален А.А. 33
Мальчук В.О. 40
Мастикаш В.М. 48
Мацейків Т.І. 32
Мебш М.П. 39
Медведчук Г.К. 67
Метельський Д.С. 64
Мех В.Я. 32
Мирчук В.І. 37

Михайличенко В.Т. 53
Михайловський О.К. 38
Міхалевський В.Ц. 60, 174-176
Молякевич Д.П. 44
Музика О.Ф. 21

Н

Нагорний С.В. 65, 183-185
Нагребецька І.Я. 41
Неселовський О.З. 13
Нечитайло В.В. 41
Никитчук В.І. 52
Ніколаєв М.Ю. 36, 116-118
Ніколайчук В.І. 45
Ніколайчук Л.В. 41
Новіков А.С. 18, 90-92

О

Общанський В.Л. 59
Олейнюк К.К. 63
Олексійчук М.А. 32
Онищук О.П. 50
Орлик В.А. 34
Осліковська О.С. 40
Островський М.О. 66
Острозький К.К. 23

П

Павлик Г.У. 14
Паламарчук М.М. 58
Палій Г.К. 50
Панасюк В.М. 53
Пантюк С.Д. 24, 101-103

Пастушенко Л.Т. 64
Пахольчук Ф.Є. 66
Первомайський Б.Я. 52
Перебийніс В. 17
Перестюк М.О. 18
Переяслав В.О. 43
Петришин О.В. 35
Петрова О.Г. 62
Печенюк М.А. 24
Печук І.М. 62
Писаренко П.Т. 57
Пламеницька О.А. 40
Поліщук А.З. 22
Поліщук І.М. 20
Полозов С.М. 14
Полянський О.Д. 57
Починок М.І. 29
Приходнюк О.М. 38
Приходцев В.І. 24
Приходько В.К. 22
Пундик С.П. 19

Р

Рибак І.В. 18
Рибицький І.В. 39
Рисюк І.Г. 37
Рівіліс П.Б. 39
Рогульський Ф.М. 55
Родоць (див. Бернацький М.)
41
Роженко М.М. 22
Роздобудько А.Г. 58
Рубчакова К.А. 35
Рудий Є.М. 30

Рудь А.В. 49
Русова С.Ф. 25
Руцький М.М. 31
С
Сабодаш П.П. 50
Савчук В.О. 60
Савчук І.Н. 55
Садовий С.Н. 16
Садовський В.В. 51
Сафонова (див. Кравчук
Р.О.) 32
Сварник І.І. 40
Свидницький А.П. 51
Свідзінський В.Ю. 57
Семеновський В.С. 21
Сенгалеви́ч М.Я. 43, 131-
134
Серафим (див. Мирчук В.І.)
37
Сидоришин О.П. 21
Сілін Р.І. 55
Скорупська О.В. 58, 169-171
Слободзян В.С. 31
Слободян О.В. 26
Смирнов І.Г. 55
Собчинський С.А. 19
Солуха К.Г. 38, 127-131
Спірякіна В.П. 27
Шташевська А.П. 58
Степура Г.К. 61
Сугеров Б.А. 49

Т

Терлецький І. 13
Третеський І.І. 42

У

Українка Леся 26
Умнова Т.С. 23

Ф

Фарфоровський В.П. 27
Фастенко Ю.П. 33
Фіалко В. С. (див. Антоній) 56,
155-161
Фурса С.Я. 62

Х

Харченко-Харчук С.В. 14
Хлопіцький Ю.Г. 27
Храновський М.А. 27
Хоптяр С.І. 21
Хотовицький С.Х. 36, 114-116

Ч

Чекман І.С. 56
Чекман М.К. 50
Черкашин Р.О. 29

Чехівський В.М. 47, 138-
142

Ш

Шамрай Є.Ф. 46
Шаповал М.В. 60, 177-179
Шморгун П.М. 17
Шептицький В.П. 34
Широцький К.В. 39
Шпак В.Ф. 61
Шпак О.Л. 61
Шпак П.Ф. 43

Щ

Щербань М.І. 26

Ю

Юзвішин І.Й. 19
Юрченко М.Ф. 14
Юшневський О.П. 31

Я

Яворський В.І. 20
Яніцька Н.О. 43
Яроцька А.Ф. 43

Відомості про авторів історичних та біографічних довідок

- Байдюк
Наталія Кирилівна** – головний зберігач Хмельницького обласного художнього музею
- Балабуст
Надія Юріївна** – кандидат педагогічних наук, доцент Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту
- Блажевич
Ольга Іванівна** – старший викладач кафедри української мови та літератури Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
- Блажевич
Юрій Іванович** – кандидат історичних наук, доцент кафедри суспільних дисциплін Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, голова Хмельницької міської організації Національної спілки краєзнавців України
- Ващук
Надія Іванівна** – вчитель-методист Кам'янець-Подільської ЗОШ № 16
- Грицишина
Олена Олексіївна** – бібліотекар I категорії Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки ім. М. Островського
- Боневич
Валентина Іванівна** – головний зберігач Хмельницького обласного літературного музею
- Данилюк
Людмила Миколаївна** – заступник директора Хмельницького обласного літературного музею

- Діденко
Зоя Олександрівна** – голова Хмельницького міського товариства української мови ім. Т. Шевченка «Просвіта»
- Дмитрик Володимир
Андрійович** – поет, журналіст, секретар обласної організації Національної спілки журналістів України
- Добровольський
Василь Григорович** – спецкореспондент обласної газети «Подільські вісті», член Національної спілки журналістів України
- Єсюнін
Сергій Миколайович** – кандидат історичних наук, провідний науковий співробітник Хмельницького обласного краєзнавчого музею
- Жоган
Микола В'ячеславович** – голова Кам'янець-Подільської районної ради (2014-2015)
- Заславська
Марина Валеріївна** старший науковий співробітник Хмельницького обласного художнього музею
- Захар'єв
Володимир Анатолійович** – науковий співробітник відділу охорони пам'яток історії і культури у Хмельницькій області
- Льїнський
Валентин Михайлович** – доцент кафедри культурології Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, голова Хмельницького обласного відділення Українського геральдичного товариства

- Кульбовський
Микола Михайлович** – краєзнавець, мистецтвознавець
- Мацько
Віталій Петрович** – доктор філологічних наук, професор Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
- Мачківський
Микола Антонович** – письменник, член Національної спілки письменників України
- Міхалевський
Віталій Цезарійович** – кандидат фізико-математичних наук, доцент Хмельницького національного університету, голова Хмельницького обласного об'єднання ВУТ «Просвіта» ім. Тараса Шевченка
- Міцінська
Тамара Петрівна** – старший науковий співробітник Хмельницького обласного літературного музею
- Олексів
Ярослава Іванівна** – завідувач відділу наукового обліку фондів Хмельницького обласного художнього музею
- Прокопчук
Віктор Степанович** – доктор історичних наук
- Саксонік
Людмила Леонідівна** – завідувач відділу наукової інформації і бібліографії Хмельницької обласної наукової медичної бібліотеки
- Синиця
Надія Миколаївна** – директор Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки ім. М. Островського

- Трачук
Анатолій Якович** – заслужений журналіст України
- Флентін
Віктор Володимирович** – перший заступник голови Хмельницького обласного відділення Національного олімпійського комітету України
- Фролова
Марія Володимирівна** – завідувач науково-експозиційного відділу Хмельницького обласного художнього музею
- Хоркавий
Володимир Степанович** – старший науковий співробітник Хмельницького обласного художнього музею

**Календар
знаменних і пам'ятних дат Хмельниччини
на 2016 рік
(ювілейне видання)**

Рекомендаційний бібліографічний довідник

Укладачі:
Мельник В.О.
Грицишина О.О.

Відповідальна за випуск:
Синиця Н.М.

Редагування: *Маковська В.В.*
Марчак Т.Ф.

Комп'ютерний набір, верстка, правка:
Берлоус Ю.С., Дорош В.Ю.

Дизайн обкладинки:
Берлоус Ю.С.

Підписано до друку 8.11. 2015 р. Формат 30×42/2.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Друк різнографією. Наклад 100 пр.

Віддруковано з готового оригінал-макета ПП Заколотним М.І.
м. Хмельницький, вул. Соборна, 55. Тел. (0382)777-717
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3770 від 28.01.2010